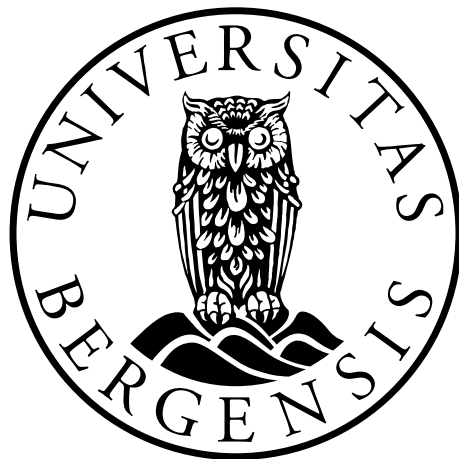

Sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser.

*En kvalitativ dokumentanalyse av fylkesnemndsvedtak etter
barnevernloven § 4-12, omsorgsovertakelse.*

Tonje Balgaard Lyngstad

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Vår 2019

Det psykologiske fakultet
HEMIL - Senteret

Forfatter: Tonje Balgaard Lyngstad

Veileder: Ragnhild Hollekim

Forord

Det å produsere en masteroppgave er en langvarig prosess. Denne prosessen har vært både spennende og utfordrende. Det har gitt meg mulighet til å fordype meg i et tema jeg synes er viktig og som er svært relevant for mitt arbeidsfelt.

I løpet av dette året har jeg hatt en tett dialog med medstudenter hvor vi har reflektert og kommet med ideer til hverandre. Takk for den støtten dere har gitt meg. I tillegg ønsker jeg å takke Silje Lyngstad og Ole Didrik Sagen Bøe som har tatt seg tid til å korrekturlese oppgaven. Sist, men ikke minst, ønsker jeg å takke veilederen min Ragnhild Hollekim som har vært tilgjengelig under hele prosessen og som har gitt meg fantastisk støtte og god veiledning.

Bergen, 21.mai 2019

Tonje Balgaard Lyngstad

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forord	III
Sammendrag	VI
Abstract	VII
1. Innledning	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Oppgavens oppbygging	3
2. Barnekonvensjonen og barnevernloven	4
2.1 Historikk knyttet til barn som individuelle rettssubjekter	4
2.2 Barnevernloven	5
2.2.1 Omsorgsovertakelse etter lov om barneverntjenester §4-12	5
2.2.2 Fosterhjems plassering	6
2.2.3 Prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp	7
3. Fylkesnemnda som beslutningsorgan	10
3.1 Fylkesnemnda for sosiale saker	10
4. Teoretiske perspektiv	11
4.1 En transaksjonell forståelse av barns utvikling	12
4.1.1 Resiliens og beskyttelse- og risikofaktorer	14
4.1.2 Tilknytningsteori.....	15
4.1.3 Tilknytning til nye omsorgspersoner	18
4.1.4 Barn som rettssubjekter- et spenningsfelt?.....	19
5. Relevant forskning	21
6. Metode	25
6.1 Vitenskapelig tilnærming	26
6.1.1 Sosialkonstruktivisme og hermeneutikk	26
6.2 Dokumentanalyse	28
6.3 Utvalgsprosessen	29
6.3.1 Lovdata Pro	29
6.3.2 Utvalg av vedtak	30
6.3.3 Mitt utvalg	31
6.4 Analytisk tilnærming	31

6.5 Pålitelighet og gyldighet.....	33
6.5.1 Refleksivitet.....	35
6.6 Forskningsetikk	35
7. Presentasjon av funn og drøfting.....	36
7.1 Belastninger og Ressurser	37
7.1.1 Relasjon mellom foreldre og barn	37
7.1.2 Foreldrenes utfordringer.....	39
7.1.3 Familiens øvrige nettverk.....	42
7.1.4 Drøfting	44
7.2 Hva er barnets behov?.....	46
7.2.1 Emosjonell- og praktisk omsorg.....	47
7.2.2 Kognitiv utvikling.....	49
7.2.3 Tilknytning til biologiske foreldre.....	50
7.2.4 Drøfting	52
7.3 Hvordan skal barnets behov møtes?	53
7.3.1 Tidlig intervensjon.....	53
7.3.2 Tilknytning til nye omsorgspersoner	57
7.3.3 Barnets tilknytning til biologiske foreldre i forbindelse med samvær.....	57
7.3.4 Drøfting	59
7.4 Barnet som rettighetsbærer.....	60
7.4.1 Barnets beste.....	60
7.4.2 Barnets rett til omsorg og beskyttelse	62
7.4.3 Det biologiske prinsipp	63
8. Oppsummerende drøfting.....	66
9. Avslutning.....	73
10. Litteraturliste.....	75

Sammendrag

Plassering av sped-og småbarn utenfor hjemmet etter barnevernloven § 4-12 (1992), er en beslutning som tas av fylkesnemnda. Formålet med studien var å undersøke på hvilken måte, og hva som særlig vektlegges når fylkesnemndene beskriver sped-og småbarns utviklingsbehov og interesser når et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 (1992) treffes.

For å gjennomføre dette prosjektet valgte jeg å benytte meg av kvalitativ metode i form av dokumentanalyse. Utvalget besto av slutninger i 20 fylkesnemndsvedtak i perioden 2012-2017 med et aldersspenn på null til fire år. Fylkesnemndas slutninger ble systematisert og kategorisert ved bruk av tematisk analyse.

I prosjektet kom det frem at fylkesnemndene er særlig opptatt av den relasjonelle kontakten mellom barnet og omsorgspersonene, den emosjonelle omsorgen, samt beskrivelser av foreldrenes utfordringer. Konkrete beskrivelser av hva det enkelte barnet trenger kommer mindre tydelig frem. I tillegg viser funnene at sped- og småbarns posisjon som et individuelt rettssubjekt fremstår som utydelig i fylkesnemndas slutninger.

Funnene avspeiler i stor grad rådende kunnskap om og forståelse av hva barnevernfeltet ser på som viktig for barns utvikling. Barns interesser som rettighetsbærere beskrives ofte ved å referere til det rettslige utgangspunktet, uten at det fremgår hva det betyr tilknyttet til det aktuelle barnet og familien.

Abstract

The decision of re-location and placement of infants and small children outside of the home is, according to the Child Welfare Act, § 4-12, made by the county board (fylkesnemda). The goal of this study was to examine how the county board describe the development needs and interests of the children in their reasoning, and more specifically how much these arguments are emphasized in their final decision.

As a basis for this project I chose to use a quantitative method in form of a document analysis. The selection consisted of 20 conclusions from county board decisions in the period between 2012 and 2017, with an age gap from 0-4 year old children as subjects. The county board decisions were systemized and categorized using thematic analysis.

The project revealed that the county board focuses on the relational contact between the child and the caretakers, as well as emotional care, and descriptions of the parents challenges. Concrete descriptions of what the child in question needs does not appear that clearly in the county boards reasoning. In addition, my findings show that the childs position as an individual legal entity appears as unclear and non-specific in the county boards reasoning.

The findings clearly reflect the current knowledge and understanding of what the child protective services considers important in a childs development. The interests of the child in relation to the law, is often described by the county board by referring to the legal definition, but without them clarifying how this links to the specific case, and what this means to the child and family in question.

1. Innledning

Det er bred faglig enighet om at barn som opplever omsorgssvikt fra spedbarnsalderen har dårligere prognoser med tanke på utviklingsmuligheter sammenlignet med barn som opplever dette senere i livet (Hildyard & Wolfe, 2002). Viktigheten med tidlig intervensjon henger sammen med den økende kunnskapen om at tidlige mentale påkjenninger har en negativ innvirkning på barns utviklingsmuligheter (NOU 2012:5, 2012). Interessen knyttet til barns oppvekstvilkår og omsorgssituasjon har alltid vært til stede. Utdannelsen som barnevernspedagog tok jeg ved NTNU i Trondheim, og startet deretter å jobbe i det kommunale barnevernet. Interesseområdet mitt har gjennom tiden vært på risikoutsatte sped- og småbarn, og viktigheten av tidlig intervensjon knyttet til dette. Temaet i denne studien er valgt på grunnlag av min interesse for feltet, samt relevansen for mitt arbeidsfelt videre.

Det har den siste tiden vært økende fokus på området sped- og småbarn i barnevernet. En undersøkelse hentet fra registerundersøkelsen Barnevern i Norge 1990-2011, viser at antall sped- og småbarn i barnevernet har økt med 22 prosent i perioden 1995-2008 (Clausen & Valset, 2012). Dataen i undersøkelsen er basert på Statistisk sentralbyrå sin statistikk. I tråd med økningen av antall sped- og småbarn med tiltak i barnevernet, har også kunnskapen om utviklingsbehov og interesser vært økende. Braarud og Nordanger (2011) har beskrevet det utviklingsrelaterte traumeperspektivet, hvor funnene gjenspeiler viktigheten med tidlig intervensjon for barn som er utsatt for omsorgssvikt. Endringer i barnevernloven (Ikrafttredelse 01/07-2018) tydeliggjør barn som individuelle rettssubjekt (Barn- og likestillingsdepartementet, 2017). Statistikk fra Statistisk sentralbyrå viser at 1506 sped- og småbarn mottok omsorgstiltak i løpet av året 2016. Det er vanskelig å vite hva som ligger til grunn for omsorgstiltakene, og hvilke lovparagrafer som er benyttet, men det indikerer at mange sped- og småbarn er plassert utenfor hjemmet (barnevernloven, 1992, §4-12).

Det kan være mange forhold som har innvirkning på økningen i antall sped- og småbarn i barnevernet og kunnskap knyttet til disse barnas utviklingsbehov og interesser. Det er flere forskere som har analysert fylkesnemndsvedtak, og med ulike formål, men ofte har fokuset vært på eldre barn. Det finnes derfor lite forskning knyttet til området sped- og

småbarn i fylkesnemndsvedtak. Mitt fokus er hvordan og hva som vektlegges når sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser beskrives i fylkesnemndas slutninger.

Omsorgsovertakelse er en sterk inngripen i et familieliv. Retten til familieliv reguleres i Grunnloven (1814, §102), Den europeiske menneskerettskonvensjonen (1999, artikkel 8) og Barnekonvensjonen (1989, artikkel 16). I Grunnloven (§102) og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (1999, artikkel 8) fremgår det at alle har rett til respekt for sitt privat- og familieliv, hjemmet sitt og kommunikasjonen sin. I Barnekonvensjonen (1989, artikkel 16) ivaretas barnets vern mot ulovlige inngrep i familielivet og det fremgår følgende i første ledd; *«Ingen barn skal utsettes for vilkårlige eller ulovlige innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme»*. Barnets beste skal likevel alltid være overordnet, og barnevernet må i enkelte tilfeller fremme forslag om plassering utenfor hjemmet etter barnevernloven § 4-12 (1992). En plassering kan treffes dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen, og hvis barnets utvikling og rett til beskyttelse ikke ivaretas i tilstrekkelig grad (barnevernloven, 1992, § 4-12 bokstav a). Kvello (2013) henviser til Goldman et al. og Wu et.al hvor utenlandske studier tyder på at omsorgssvikt og mishandling er på sitt verste når barnet er mellom tre måneder og tre år gammelt. Videre viser funnene at barn som mishandles er jevnt over mer alvorlig for sped-og småbarn sammenlignet med eldre barn (Chang et.al; Sibert et al. & Woodman et al., i Kvello, 2013).

Dette indikerer viktigheten med tidlig intervensjon og mer fokus rettet mot sped- og småbarn. Formålet med mitt prosjektet er å utforske hvordan sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser beskrives i fylkesnemndas slutninger og hva tiltakene (plassering utenfor hjemmet), slik det fremkommer i slutningene, skal avhjelpe. Prosjektet vil, på bakgrunn av disse beskrivelsene, gi viktig informasjon om hvilke elementer som særlig trekkes frem forbindelse med beskrivelser av sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser når avgjørende bestemmelser om barns og familiers fremtid tas.

1.1 Problemstilling

På bakgrunn av begrunnelsen for valg av tema som nevnt innledningsvis, lyder problemstillingen min følgende: *«Hvordan beskrives sped- og småbarns utviklingsbehov*

og interesser i fylkesnemndsvedtak ved plassering utenfor hjemmet etter barnevernloven §4-12. Hvilken kunnskap og forståelse om sped- og småbarns utvikling og posisjon avspeiles på grunnlag av dette?». Ut i fra dette har jeg formulert fire forsknings spørsmål:

- *Hvordan beskrives barnets belastninger og ressurser?*
- *Hvordan beskrives barnets behov?*
- *Hva skal tiltakene sikre?*
- *Fremkommer beskrivelser av barnet som individuelt rettssubjekt og i så fall, på hvilken måte?*

Definisjonen av sped- og småbarn i denne studien er med et aldersspenn fra null til fire år, som utvalget i NOU 2012:5 (2012) vier særlig stor oppmerksomhet til. Når jeg utforsker beskrivelser av barnets belastninger, ressurser og behov, vil jeg fokusere nærmere på beskrivelser av barnet selv, forholdet mellom barnet og omsorgspersonene og barn/familie i en bredere kontekst. Når jeg utforsker nærmere hva tiltakene (plassering utenfor hjemmet) skal sikre, ser jeg etter beskrivelser av hva fylkesnemndene mener skal avhjelpest/sikres med tiltakene når det gjelder barns utviklingsbehov og interesser. Tilslutt utforsker jeg om og på hvilken måte sped- og småbarn blir fremstilt som individuelt rettssubjekt. Formålet med dette forskningsprosjektet er ønsket om ny/bredere kunnskap om hvordan fylkesnemnda som beslutningsorgan forstår sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser, slik dette fremkommer i fylkesnemndas egne slutninger i etter barnevernloven § 4-12 (1992). Fylkesnemndas slutninger er grunnlaget for vedtak som er svært inngripende i barns og foreldres liv. Dette gjør at det er viktig med mer kunnskap i dette nedslagsfeltet.

1.2 Oppgavens oppbygging

I *kapittel 2* redegjøres det for aktuelle artikler i barnekonvensjonen og viktige lovparagrafer i barnevernloven. Noe historikk knyttet til barn som individuelle rettssubjekter vil bli belyst, samt prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og barn som rettighetsbærere. I *kapittel 3* redegjøres det for fylkesnemnda for sosiale saker som beslutningsorgan. I *kapittel 4* presenteres min teoretiske forankring. *Kapittel 5* omhandler relevant forskning knyttet til min oppgave, både nasjonal og internasjonal. I *kapittel 6* presenteres metoden. I *kapittel 7* presenteres sentrale funn i tillegg til en

drøfting under hver kategori, før det i *kapittel 8* gjøres en oppsummerende drøfting. Oppgaven oppsummeres i *kapittel 9*.

2. Barnekonvensjonen og barnevernloven

Plassering av barn utenfor hjemmet reguleres av et juridisk rammeverk. Her vil jeg presentere de viktigste lovene og retningslinjene som regulerer dette feltet. Innledningsvis vil barnet som rettssubjekt belyses fra et historisk perspektiv. Videre vil prinsippet om barnets beste, barns deltakelse og det biologiske prinsipp som fremkommer i barnevernloven (1992) bli presentert. Parallelt med dette, viser jeg til bestemmelser i Barnekonvensjonen (1991), Den Europeiske menneskerettskonvensjonen (1953) og Grunnloven (1814).

2.1 Historikk knyttet til barn som individuelle rettssubjekter

Barn ble i siste halvdel av 1900-tallet gradvis sett på som personer med selvstendige rettigheter. I 1924 vedtok Folkeforbundet den første internasjonale erklæringen om barns rettigheter. I barneloven av 1956 ble prinsippet om hensynet til barnets beste innført. Dette ble sett på som særdeles viktig med tanke på barnefordelingssaker og samværsrett etter skilsmisse (Smith; Smith & Lødrup; Sandberg referert i Lidén, 2004). I etterkant av dette var Norge det første landet som i 1972 opphevet foreldrenes rett til avstraffelse av barn, og i 1987 ble dette forbudt. I 1980 var Norge det landet som først opprettet et barneombud (Hennum, 2015).

I 1979 begynte arbeidet med Barnekonvensjonen, og 20. november i 1989 ble Barnekonvensjonen vedtatt av FN. Norge ratifiserte Barnekonvensjonen 8. januar 1991 (Sandberg, 2004). Barnekonvensjonen ble ved endringslov av menneskerettighetsloven 1. august 2003 nr. 86 inkorporert i norsk lov den 1. oktober 2003. I samsvar med dette har Barnekonvensjonen, på lik linje med annen lovgivning, en særlig sterk rettslig stilling (Sandberg, 2004). Det at det er en konvensjon, ikke en erklæring, innebærer at den er rettslig bindende for de som ratifiserer den (Smith, 2016). Barnekonvensjonen er et resultat basert på endringer i synet på barn og er utvilsomt den som har hatt størst påvirkning og gjennomslagskraft på området barns rettigheter. Den er særdeles sentral med tanke på hvordan en forstår barn og deres oppvekstvilkår. Rettighetene som fremgår i barnekonvensjonen kan deles inn i tre; artiklene som omhandler sikring av nødvendige ressurser (provision), barns rett til deltakelse (participaton) og barns rett på beskyttelse

(protection) (Opdal, 2002). Barnekonvensjonen legger til grunn at barn med sin fysiske og mentale umodenhet har behov for vernetiltak og særskilt omsorg. I tillegg er menneskerettighetene som gjelder barn presisert (Smith, 2016).

Barn som selvstendige rettssubjekt er blitt ytterligere befestet ved at bestemmelsen om barns rettsikkerhet ble tatt inn i Grunnloven (1814) og med endringslov av barnevernloven (2018), som ble iverksatt den 01.07.2018. I forslaget ved endring av barnevernloven er et av forslagene at barn i større grad skal anerkjennes som selvstendige rettssubjekt med egne rettigheter i barnevernloven, da den tidligere i hovedsak fastsatte barnevernets plikter fremfor barns rettigheter. Forlaget til endring av barnevernloven tydeliggjør blant annet barns selvstendige rettigheter med tanke på krav om omsorg og beskyttelse (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Utvalget foreslår at barn og unge skal vokse opp i trygge omgivelser, med kjærighet og forståelse, og helst i egen familie. Utvalget legger særlig vekt på at disse elementene er sentrale med tanke på den omsorgen barn har rett til å motta, og at dette er grunnleggende i forståelsen av forsvarlig omsorg (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017).

2.2 Barnevernloven

Omsorg og oppdragelse er i hovedsak foreldre sitt ansvar. I enkelte tilfeller har likevel foreldre og barn behov for hjelp av barnevernet, både på kort og lang sikt. Barnevernet har som ansvar å hjelpe til dersom foreldre ikke klarer å gi barnet den omsorgen og tryggheten et barn har behov for. Barnevernets arbeid reguleres av lov om barnevernstjenester av 17.07.1991 nr. 100. Lovens formål er å sikre at alle barn og unge som lever under forhold som kan være til skade for deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Videre skal loven bidra til at barn og unge opplever å bli møtt med trygghet, kjærighet og forståelse, samt at alle barn og unge opplever oppveksten som god og trygg (barnevernloven, 1992, §1-1). Denne arbeidsoppgaven innebærer å ivareta barn og unge når foreldrene svikter (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013).

2.2.1 Omsorgsovertakelse etter lov om barneverntjenester §4-12

Barnevernet har som ansvar å sikre at barn og unge som lever under omsorgssvikende forhold, skal få en bedre helhetlig omsorgssituasjon. I enkelte tilfeller fører ikke

hjelpetiltak frem til de endringer som er nødvendig slik det beskrives i barnevernloven (1992, § 4-4). Barnevernet må i enkelte saker fremme forslag til fylkesnemnda om å overta omsorgen for barnet. Grunnen til at barnevernet i enkelte saker overtar omsorgen for et barn, omhandler foreldrenes svake omsorgskompetanse og manglende evne til å beskytte barnet slik at barnets utvikling og helse ikke blir tilstrekkelig ivaretatt (NOU 2012:5, 2012). I barnevernloven § 4-12 bokstav A (1992) står det at vedtak kan treffes dersom «*det er alvorlig mangler ved den daglige omsorgen som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som de trenger etter sin alder og utvikling*». I bokstav C og D går det fram at bestemmelsen også gjelder dersom et barn blir utsatt for mishandling og/eller andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller dersom det er stor sannsynlighet for at barnets helse og/eller utvikling kan bli alvorlig skadd på grunn av at foreldrene ikke evner å ta tilstrekkelig ansvar. Når ett av vilkårene i barnevernloven § 4-12 første ledd (1992) er oppfylt, må hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 (1992) anses å være utilstrekkelig for å skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon i hjemmet. Beslutningen må fremstå som det beste alternativet for barnet (barnevernloven, 1992, § 4-1).

2.2.2 Fosterhjemsplassering

Etter en omsorgsovertakelse må fylkesnemnda vurdere om barnet skal plasseres i fosterhjem, institusjon eller omsorgssenter for mindreårige (barnevernloven, 1992, § 4-14). I denne masteroppgaven vil fosterhjem i hovedsak være valgt tiltak, ettersom sped- og småbarn i hovedsak ikke plasseres på institusjon eller omsorgssenter.

I barnevernloven (1992, § 4-22) defineres fosterhjem slik:

Private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning og/eller i samband med omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd, private hjem som skal godkjennes i henhold til § 4-7, Jf. Bvl § 4-22 første ledd, bokstav A og B.

Private hjem som ønsker å være fosterhjem skal ha særlig evne til å gi barnet et trygt og godt hjem, samt utføre oppfostringsoppgavene i samsvar med forutsetningene som ligger til grunn om oppholdes varighet m.m. (barnevernloven, 1992, §§ 4-15 og 4-22 annet ledd). I henhold til lovbestemmelsen skal fosterhjemsplassering sikre at barn og unge opplever en stabil og trygg oppvekst. Et fosterhjem skal være en omsorgsbasis for barn

som er plassert utenfor hjemmet. For å sikre et tilstrekkelig antall gode og stabile fosterhjem, er det avgjørende at fosterforeldrene kjenner til sine rammevilkår og rettigheter. Dette er nedfelt i barnevernloven § 4-22 fjerde ledd (1992), hvor departementet kan gi forskrifter om krav som skal stilles ved fosterhjemsplassering, samt fosterhjemmenes rettigheter og plikter. Videre stilles det krav til barneverntjenestens plikter med tanke på veiledning og oppfølging av fosterhjemmene, samt utførelse av tilsyn i hjemmene. Tilsyn i hjemmet skal sørge for at barnet får forsvarlig omsorg og at de forutsetningene som er lagt til grunn ved plasseringen blir fulgt opp (barnevernloven, 1992, § 4-22 sjette ledd).

Plassering av barn utenfor hjemmet er i tillegg nedfelt i Barnekonvensjonen artikkel 20 (1989). Etter artikkelens første ledd skal et barn som er fratatt sitt familiemiljø eller ønsker å bryte med det, ha særlig rett til beskyttelse og bistand fra staten. Barn har rett på et godt og stabilt familieliv som gir barnet utviklingsmuligheter. Dette kan være utenfor den biologiske familien, dersom fylkesnemnda vurderer at det beste for barnet er en plassering utenfor hjemmet (Stang, 2016).

2.2.3 Prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp

Barnets beste er et prinsipp av særdeles viktig karakter i barnevernsarbeidet. Prinsippet betyr at barneverntjenesten skal foreta en helhetlig og skjønnsmessig vurdering knyttet til barnets beste i det konkrete og enkelte tilfelle. Barnets rett til omsorg og beskyttelse går derfor foran foreldrenes rettigheter (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). Dette gjenspeiles også i Barnekonvensjonen (1989, artikkel 3), lov om barnevernstjenester (1992, § 4-1) og Grunnloven (1814, § 104).

Prinsippet om barnets beste reguleres i barnevernloven § 4-1 (1992). Det følger av bestemmelsen at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til barnets beste. Det skal videre legges vekt på å gi barnet god og stabil voksenkontakt, samt kontinuitet i omsorgen. Som beskrevet innledningsvis er barnets beste et sentralt prinsipp også i Barnekonvensjonens artikkel 3 (1989). Alle avgjørelser vedrørende et barn skal vurderes ut i fra barnets behov og forutsetninger. I etterkant av dette skal en foreta en overordnet vurdering om hva som er til barnets beste (Haugli, 2016). Barnekonvensjonen artikkel 3 (1989) er oppdelt i tre deler. I første ledd går det fram at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, enten det er av offentlig eller

private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer. I følge Haugli (2016) er respekt for barnets menneskeverd og integritet et grunnleggende element i artikkel 3. I artikkelens andre ledd påtar partene seg å sikre at barnet mottar den beskyttelsen og omsorgen som blir sett på som en nødvendighet for barnets trivsel, som er grunnleggende med tanke på vurderinger knyttet til barnets beste. I samsvar med dette skal det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre og/eller andre som har det juridiske ansvaret for barnet. Etter tredje ledd forplikter staten seg til å sikre at institusjoner og tjenester som har et ansvar for barns omsorg og beskyttelse følger de standarder som er fastsatt av myndighetene (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 3).

Grunnloven (1814) skal etter § 2 trygge demokratiet, rettstaten og menneskerettighetene. Prinsippet om barnets beste fremgår som en videreføring av dette i Grunnlovens (1814) § 104. Paragrafens første ledd sier at barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. Andre ledd slår fast at ved handlinger og beslutninger som tas på vegne av barn, så skal det som er til barnets beste være et grunnleggende hensyn. Til slutt følger det av tredje ledd at barn har rett på personlig integritet, som ansvarliggjør statlige styresmakter når det kommer til barns utvikling med tanke på økonomi, sosiale forhold og helsemessig sikkerhet.

Det biologiske prinsipp representerer at barn i utgangspunktet skal vokse opp hos sine foreldre, og at kontakten skal opprettholdes ved en eventuell plassering utenfor hjemmet (NOU 2012:5, 2012). Prinsippet er av sentral karakter i barneretten. Til tross for at prinsippet ikke er nedfelt i lovverket, fremgår det klart at prinsippet har solid rettslig forankring i lovverket. Dette gjenspeiles eksempelvis i barnevernloven (1992) § 4-4 hvor barnevernet skal tilby hjelpetiltak slik at omsorgssituasjon forbedres. Det er en sterk inngripen å flytte et barn fra biologiske foreldre, og det foreligger strenge vilkår for en omsorgsovertakelse (barnevernloven, 1992, § 4-12). Dersom vilkårene er til stede for en omsorgsovertakelse, har foreldre og barn rett til samvær med hverandre etter barnevernloven (1992) § 4-19. En tilbakeføring skal vurderes dersom foreldrene evner å gi forsvarlig omsorg (barnevernloven, 1992, § 4-21). Prinsippet belyser på denne måten at foreldrene har det primære ansvaret og barnevernet det subsidiære ansvaret for barnets omsorgssituasjon, og det er nettopp dette som utgjør det biologiske prinsipp (NOU 2012:5, 2012). Således er prinsippet i utgangspunktet en bærende verdinorm, men ikke en selvstendig lovhjemmel. I rettssaker vil man kunne se at det argumenteres for selve

innholdet i det biologiske prinsipp, i motsetning til den eksplisitte bruken av det (NOU 2012:5, 2012). Det biologiske prinsipp er derfor en skjønnsvurdering, og det er i utgangspunktet lite veiledning på hva som ligger til grunn for prinsippet. Utfordringen knyttet til dette vil være at prinsippet kan forstås på ulike måter, som igjen forårsaker at det tillegges ulik vekt, som eksempelvis Grever (2006) viser til. I fylkesnemndsvedtakene denne oppgaven er basert på, kan det på bakgrunn av dette, fremkomme ulike syn på prinsippet og variasjon på i hvor stor grad prinsippet blir anvendt.

Prinsippet om barnets beste og barns rett til deltakelse må sees i sammenheng med hverandre. En sentral del av realiseringen av barnets beste er barnets rett til deltakelse. Dette blir sett på som en ivaretagelse av barnets verdighet, integritet og selvfølelse (Stange, 2007). Barns rett til deltakelse er nedfelt flere steder i lovgivningen, blant annet i barnevernloven (1992, § 6-3). Barn over syv år, eller yngre som er i stand til danne egne synspunkter, skal gis mulighet til å uttale seg før det tas beslutninger vedrørende barnet. Etter barnevernloven (1992) § 6-3 skal barnets stemme vektlegges i samsvar med alder og modenhet. Barns rett til å uttale seg er også regulert i Barnekonvensjonen (1989, artikkel 12). Barns rett til å uttale seg er ett av de fire sentrale prinsippene i Barnekonvensjonen. Spørsmål vedrørende barn skal ikke tas stilling til uten at barnet har fått mulighet til å uttale seg, slik at avgjørelser ikke tas over hodet på dem (Sandberg, 2016). Retten til å uttale seg er et grunnleggende element i ivaretagelsen av barns verdighet og integritet. Barn har rett til å uttale seg slik at de får uttrykt sitt synspunkt i saker vedrørende dem (Sandberg, 2016). Etersom aldersspennet er fra null til fire år i dette prosjektet, kan det tenkes at de eldste barnas uttalelser er en del av slutningene, ettersom barnets modenhet skal vektlegges (barnevernloven, 1992, § 6-3).

Barnets rett til optimal utvikling er nedfelt Barnekonvensjonen (1989) artikkel 6 nr.2 og er ett av de fire grunnleggende prinsippene i konvensjonen, i tillegg til retten til deltakelse, retten til ikke-diskriminering og prinsippet om barnets beste (Kjørholt, 2016).

Bestemmelsen omhandler at staten i størst mulig grad skal sikre barnets utvikling. Bruken av ordet «skal» understreker rettighetens betydning og viktigheten av en optimal barndom og hvor viktig denne perioden er for mennesker. Denne rettigheten er særegen for Barnekonvensjonen, og er ikke nedfelt i menneskerettighetene. En forutsetning fra barnekomiteen sitt ståsted, er at staten legger til grunn for en helhetlig forståelse av

begrepet «*utvikling*». Dette innebærer barnets fysiske utvikling, men også den åndelige, moralske og sosiale utvikling (Kjørholt, 2016).

Barnets rett til omsorg er primært foreldrenes ansvar og er nedfelt i artikkel 18 (Barnekonvensjonen, 1989). Foreldrene skal sikre barnets oppdragelse, omsorg og utvikling, basert på det grunnleggende hensynet om barnets beste. Dersom foreldrene ikke er i stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet i tråd med artikkel 18, overtar staten omsorgsansvaret i henhold til artikkel 20 (Barnekonvensjonen, 1989). Da er det statens ansvar å sikre barnet en optimal utvikling i tråd med barnets beste (Kjørholt, 2016). I tillegg fremgår dette i formålsparagrafen i barnevernloven (1992) § 1-1, hvor staten har ansvar for å sikre barns rett til nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid, dersom de lever under forhold som kan være til skade for helse og utvikling.

3. Fylkesnemnda som beslutningsorgan

I januar 1993 erstattet fylkesnemndene de kommunale og folkevalgte barnevernsnemndene/helse- og sosialutvalgene med forankring i lov om sosiale tjenester. Bakgrunnen for det var manglende rettsikkerhet og sterk kritikk (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.). Fylkesnemnda for sosiale saker ble opprettet for å styrke barn og foreldres rettsikkert ved behandling av tvangssaker i barnevernet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006).

3.1 Fylkesnemnda for sosiale saker

I barnevernssaker er det stort sett barnevernet i kommunen, foreldrene eller barnet som har partsrettigheter og som bringer saken inn for fylkesnemnda for en avgjørelse. Fylkesnemnda er pålagt å behandle alle sakene som blir brakt inn på en betryggende, rask og tillitsskapende måte. Sakene blir som oftest behandlet i forhandlingsmøter. Saksbehandlingen er på denne måten nærmest identisk med slik domstolene behandler lignende saker på. Det er kun domstolen som kan overprøve fylkesnemndsvedtak. De vanligste sakene som fylkesnemnda behandler er krav om omsorgsovertakelse, atferdsplassering og adopsjon. I tillegg mottar fylkesnemnda mange saker som omhandler endring av vedtak som allerede er fattet, for eksempel samværsomfanget eller krav om tilbakeføring (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.).

Foreldre, barn og/eller andre personer med partsrettigheter som ønsker at saken skal behandles i fylkesnemnda, skal henvende seg til barneverntjenesten i kommunene med kravet. En forhandlingsmøtesak begynner når fylkesnemnda mottar sakspapirene fra offentlig part. Sakspapirene omtales som «*begjæring om tiltak*». I disse papirene skriver barneverntjenesten om saken, redegjør for sitt syn og foreslår hvilke tiltak fylkesnemnda bør fatte. I tillegg skal barneverntjenesten vise til hvilke vitner de ønsker å innkalle til forhandlingsmøte og hvilke sakspapirer de ønsker å legge frem for fylkesnemnda. Etter at fylkesnemnda har mottatt begjæringen fra offentlig part, skal fylkesnemnda sørge for at privat part får advokat, dersom de ikke har det. Advokaten til privat part skal, som regel innen 10 dager, sende tilsvaret til fylkesnemnda. Tilsvaret inneholder advokatens synspunkt om saken og hvilket vedtak advokaten mener fylkesnemnda bør fatte. I tillegg skal bevis legges frem i tilsvaret, blant annet vitner og hvilke dokumenter de ønsker å legge frem i fylkesnemnda (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.).

Etter at både offentlig- og privat part har begjært sitt synspunkt, bestemmer fylkesnemnda når forhandlingsmøte skal finne sted, samt innkaller partene til møtet. Et forhandlingsmøte som omhandler plassering av barn utenfor hjemmet varer vanligvis i to til tre dager. Det må settes av nok tid slik at alle partene får forklart seg, lagt frem bevis og stille spørsmål til motpartens vitner gjennom advokaten. Opplysningene må være utdypende slik at fylkesnemnda kan fatte en avgjørelse på bakgrunn av informasjonen. Etter at forhandlingsmøte er ferdig, diskuterer fylkesnemndas medlemmer saken, og blir enig i en avgjørelse. Dersom det er ulike meninger, bestemmer flertallet. Fylkesnemndas beslutning skrives i vedtak, som skal begrunnes på samme måte som en dom. Når vedtaket er ferdig (senest to uker etter forhandlingsmøtet) sendes dette til partenes advokat (Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, u.å.).

4. Teoretiske perspektiv

I denne oppgaven brukes transaksjonsmodellen som teoretisk inntak. Dette er et utviklingspsykologisk perspektiv som benyttes for å forstå barns utvikling. Viktige begreper i tilknytning til dette perspektivet er resiliens, risiko- og beskyttelsesfaktorer og tilknytningsteori. Disse gjøres nærmere rede for i dette kapittelet. Videre vil barns rettslige posisjon gjøres rede for med utgangspunkt i et rettighetsperspektiv.

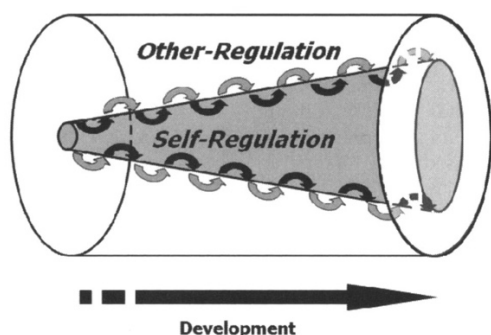
Betydningen av relasjonen mellom barn og voksne begynte allerede å få oppmerksomhet på 1950-tallet. Oppmerksomheten på barns avhengighet av stabile omsorgspersoner ble blant annet knyttet til en rapport som tilsa at brudd i relasjonen ved lengre sykehusopphold kunne være svært skadelig for barnet (Goldfarb; Robertson referert i NOU 2012:5). I 1951 skrev Bowlby monografien «*Maternal Care and Mental Health*». Det ble hevdet at stabilitet og kontinuitet i relasjonen mellom barnet og mor var helt nødvendig med tanke på barnets videre utvikling (Bowlby referert i NOU 2012:5). Det fantes den gangen ikke noe empirisk forskning som kunne underbygge hans påstander om at en brist i en stabil og kontinuerlig relasjon kunne føre til uopprettelige helseskader. Filmer og argumentasjoner på dette området medførte at foreldre fikk økt tilgang til å være sammen med barna på sykehuset ved lengre opphold. I de neste tiårene fortsatte Bowlby med å utvikle teorier knyttet til relasjonen mellom barnet og omsorgsgiver (Rutter referert i NOU 2012:5, 2012). Bowlby er et anerkjent navn innen utvikling- og tilknytningsforskning. En kan si at tilknytningsteorien hans har vært svært sentral med tanke på videre forskning knyttet til relasjon barn-foreldre. Fra midten av 1980-tallet og fram til i dag, er det gjennomført en rekke forskning som er relevant for barnevernet i arbeidet med sped- og småbarn (NOU 2012:5, 2012).

4.1 En transaksjonell forståelse av barns utvikling

Bronfenbrenner introduserte den utviklingsøkologiske modellen i 1979 og er en av de kjente referansem modellene innenfor utviklingspsykologien. Modellen belyser et økologisk og dynamisk perspektiv på menneskers utvikling gjennom livet. Modellen blir sett på som en bioøkologisk modell, noe som tydeliggjør den aktive, utviklende personens sentrale rolle i den økologiske modellen. Modellen består av fem systemer; mikro,- meso,- ekso,- makro- og tidssystemet. Mikrosystemet er mønster av aktiviteter, sosiale roller og mellom- menneskelige relasjoner. Mesosystemet omhandler forbindelsene mellom to eller flere miljø som personen deltar i. Eksosystemet er forbindelser og prosesser mellom to miljø, hvor personen ikke har en aktiv rolle i minst et av miljøene, men likevel blir indirekte påvirket. Makrosystemet utgjøres i overensstemmelser på kultur eller subkulturnivå sammen med et hvert trossystem eller ideologi (...). Tidssystemet er en tidslinje av personens liv fra fødsel til død (Bronfenbrenner, 1979). En transaksjonell forståelse kan også forstås i lys av Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell. (Drugli, 2013). I likhet med transaksjonsmodellen viser Bronfenbrenners økologiske modell

hvordan barnet selv påvirker og blir påvirket av omgivelsene rundt, og hvordan utenforstående faktorer indirekte virker inn på barnets utvikling (Gulbrandsen, 2012).

En transaksjonell forståelse av barns utvikling ble også presentert av Sameroff og Chandler i 1975. For å fullføre forståelsen knyttet til selvregulering diskuteres det hvordan forholdet mellom en selv og andre utenforstående påvirkninger har betydning for utviklingen (Sameroff, 2010). Evnen til selvregulering oppstår gjennom påvirkning basert på andres handlinger, hvor barnet tilegner seg sosiale, emosjonelle og kognitive erfaringer (Gelman referert i Sameroff, 2010). For å forstå dette bruker Sameroff og Chandler (1975) transaksjonsmodellen (Sameroff, 2010). Det som forklarer transaksjonsmodellen er at alt i universet påvirker noe annet eller blir påvirket av noe annet. En transaksjonell forståelse av barns utvikling styres av det kontinuerlige dynamiske samspillet og erfaringer fra sosiale samhandlinger. Kjernen i transaksjonsmodellen er den analytiske vekten på barnets og miljøets gjensidige effekt (Sameroff, 2010).

Illustrasjonen av Sameroff (2010) viser at transaksjoner mellom en selv og andre påvirkninger har en gjensidig effekt. Denne forståelsen omhandler dynamiske transaksjoner mellom mennesker og miljø, og at det biologiske, sosiale og psykologiske prosesser har gjensidig påvirkningskraft innenfor rammene av en økologisk kontekst (Sameroff, 2010). Sameroff (2010) kritiserer de tidligere forklaringsmodellene som omtaler at arv og miljø eller individ og miljø er to uavhengige faktorer som ikke nødvendigvis bidrar til endring eller utvikling. I motsetning til denne forklaringen, er Sameroff (2010) opptatt av at alt og alle, herunder barn, blir påvirket i en relasjon til noe annet. For å forklare dette ytterligere viser Sameroff (2010) at mennesker innehar et identisk arvemateriell, men at dette kan påvirkes med tanke på ulike samspill med andre biologiske prosesser over tid. Med tanke på psykiske lidelser hos barn vil en ut i fra

transaksjonsmodellen aldri eksakt få forklart problematikken ut i fra kjennetegn ved barnet eller omsorgspersonene, men at alt styres av et kontinuerlig samspill med gjensidig påvirkning over tid. Sameroff (2010) erkjenner at det kan være utfordrende å benytte seg av en transaksjonell forståelse av barns utvikling knyttet til forskning, da det i utgangspunktet er en teoretisk analysemodell. Basert på dette hevder Sameroff (2010) at nytenkning på det statistiske området, for eksempel vekstkurveanalyse, bidrar til nye muligheter knyttet til predikable utfall, til tross for at det i utgangspunktet er en komplisert interaksjonsprosess mellom mennesker og miljø som endrer seg over tid (Sameroff referert i Havnen, 2013).

Transaksjonell forståelse bidrar til en helhetlig forståelse av barns utviklingsbehov, hvor tidlig intervensjon blir viktig. Tidlig intervensjon betyr at en setter inn tiltak i et tidlig stadium i problemutviklingen, slik at problemet/skaden minimaliseres.

Transaksjonsmodellen kan også sikre at en følger barnets utvikling over tid, slik at en har mulighet til å avdekke om barnet har fått nye problemer eller har behov for ytterligere hjelp (Drugli, 2013).

4.1.1 Resiliens og beskyttelse- og risikofaktorer

Transaksjonsmodellen, som nevnt innledningsvis, er også et godt utgangspunkt for å forstå begrepene resiliens og risiko- og beskyttelsesfaktorer (Borge; Smith referert i NOU, 2012:5). Begrepet resiliens defineres på ulike måter av teoretikerne. Ungar (2011) viser til viktigheten med å forstå begrepet resiliens som en kontekstuell og kulturell konstruksjon. Han definerer begrepet resiliens «*as a set of behaviours over time that depends on the opportunities that are available and accessible to individuals, their families and communities*» (Ungar, 2011 s. 3). Definisjonen benyttes for å forstå hva som ligger til grunn for at mennesker utvikler seg positivt til tross for motgang. Sammenlignet med Ungar (2011) definerer Rutter (2007) begrepet slik «*the concept of resilience, meaning the phenomenon that some individuals have a relatively good outcome despite suffering risk experiences that would be expected to bring about serious sequelae*» (Rutter, 2007 s.205). Resiliensforskningen har et spesifikt fokus på barn og unges utvikling med tanke på traumatiske opplevelser og/eller utviklingstruende hendelser over tid (Borge; Rutter referert i Havnen, 2013).

Barn og unge utsettes for en del påvirkningsfaktorer. Disse kan grupperes som risiko- og beskyttelsesfaktorer (Kvello, 2013) eller stress og motgang (Rutter, 2007). Risiko- og beskyttelsesfaktorer omfatter genetiske, biologiske, mentale, miljømessige og sosiale faktorer (Schoon referert i Kvello, 2013). Risikofaktorer er betegnelsen på forhold som kan påvirke personer i negativ retning. Risikofaktorer benyttes innen flere fagfelt. I denne studien vil risikofaktorer samsvare med sped- og småbarns utvikling generelt, psykiske lidelser hos omsorgspersoner og sosiale tilpasningsvansker. Det er de vedvarende kroniske risikofaktorene som ofte preger barns utvikling (Kvello, 2013).

Beskyttelsesfaktorer kan forhindre utviklingsforstyrrelser når et barn er rammet av risikofaktorer. Det er likevel ikke gitt at beskyttelsesfaktorene kan veie opp for risikofaktorene. Dette kommer an på om beskyttelsesfaktoren har den nødvendige beskyttende effekten som skal til for at barnets utvikling ivaretas (Kvello, 2013)

Fosterhjem kan være en virkningsfull intervensjon dersom fosterforeldrene får den støtten og oppfølgingen som er nødvendig for å støtte barnets utvikling og omsorgen de trenger. Dette kan en se på som en beskyttelsesfaktor, da den øker sannsynligheten for en positiv utvikling til tross for uheldige forhold (Hansen & Jacobsen referert i NOU 2012:5, 2012).

Tidlig påvirkning av risikofaktorer må sees i sammenheng med barnets omsorgsmiljø og det barnet blir eksponert for. Med et stabilt omsorgsmiljø som tilpasser seg barnet behov mot mer omfattende funksjonering og endringer i de psykologiske behovene, er det ikke gitt at traumatiske hendelser vil føre til utviklingsforstyrrelser. Sammenlignet med dette, er det mer sannsynlig at vedvarende feiltilpasset og forvirret omsorgsatferd vil føre til utviklingsforstyrrelser. Risikofaktorer er tiltagende, og det er den totale virkningen av risikofaktorer i barnets liv som har betydning sammenlignet med de enkelte risikofaktorene. (NOU, 2012:5, 2012).

4.1.2 Tilknytningsteori

Den gjensidige påvirkningen i samspillet mellom to personer, forklarer den sentrale problemutviklingen man ofte finner i barnevernssaker. Forsømmelse av sped- og småbarn får derfor ofte negative konsekvenser i det langsiktige perspektivet. Basert på dette, forklarer transaksjonsmodellen hvorfor et positivt samspill danner grunnlaget for en god utvikling hos barnet, og en trygg tilknytning mellom omsorgspersonene og barnet (NOU 2012:5, 2012). Eksplisitt vil dette si at den gjensidige påvirkningen i samspillet mellom

barnet og omsorgspersonene har betydning med tanke på tilknytningsmønsteret. Det vil derfor være relevant å anvende tilknytningsteori i denne studien.

Tilknytningsteori er et perspektiv på at relasjonen mellom barnet og dets omsorgspersoner er elementært med tanke på menneskers utvikling. Bowlby (1988) mente at barns tilknytning er avhengig av et grunnleggende biologisk behov, og at barnet søker beskyttelse fra omsorgspersonene. Det er en forutsetning for sped- og småbarn å få oppleve varme, nærhet og et stabilt forhold til de faste omsorgspersonene. Bowlby legger vekt på at det er kvalitet ved omsorgen som er viktigst for barnet, og ikke hvem som utøver omsorgen. Bowlby sin teori er at spedbarn søker nærhet til sine omsorgspersoner når de føler seg utrygg, noe som er medfødt og biologisk ifølge Bowlby (1988).

Tilknytningsrelasjonen til barn blir styrt av indre arbeidsmodeller. Arbeidsmodellen evner å regulere, fortolke og forutsi omsorgspersonenes reaksjoner. Disse indre arbeidsmodellene er i hovedsak basert på barnets forventninger til omsorgspersonene når det oppstår angstvekkende og truende situasjoner. Den indre arbeidsmodellen er til hjelp for barnet til å forutse hendelser, fremtiden og utvikle mestringsstrategier (Kvello, 2013). Arbeidsmodellene som barnet innehar, utvikles etter hvert til bredere representasjoner av selvet, fortolkningsevnen basert på egne erfaringer, samt regler for hvordan en bør samhandle med andre mennesker. Eksplisitt betyr dette at indre arbeidsmodeller er fortolkningsfiltre for barnets sosiale handlinger og oppfatninger. Modellens hensikt er å hjelpe barnet med å forstå hva som skal skje, forutse fremtidige reaksjoner og utvikle handlingsstrategier basert på dette (Smith, 2012). Etableringen av de indre arbeidsmodellene styres i hovedsak av to forhold. Den første faktoren som har innvirkning, er den fysiske tilstedeværelsen av tilknytningspersonene i situasjoner som oppleves som skremmende for barnet. Denne har størst betydning opp til treårsalderen. Den andre faktoren er vissheten om at tilknytningspersonene er tilgjengelig for barnet selv om de ikke er fysisk i nærheten. Denne faktoren øker i betydning i samsvar med barnets alder, og vil etter hvert være den dominerende variabelen. I kontekst hvor foreldrene oppleves som emosjonelt tilstede, dannes en arbeidsmodell av selvet som verdsatt og kompetent. I motsetning til dette, hvor foreldrene oppfattes som vanskelig tilgjengelig og lite oppmuntrede, dannes en arbeidsmodell av selvet som nedvurdert og inkompetent (Smith, 2012). Et viktig begrep som belyser viktigheten med omsorgsforbedrende tiltak for å gjenopprette skadde arbeidsmodeller, er mentalisering (Fonagy, Gergely, Jurist &

Target 2002; Brandtzæg, Smith & Torsteinson, 2011). Mentalisering omhandler barnets evne til å forestille seg indre tilstander hos seg selv og andre, samt barnets forståelse av at egen og andres atferd er et uttrykk for indre tilstander (Brandtzæg et al. 2011).

Tilknytning ansees å være barnets aktive regulering av relasjoner. Først i relasjon med omsorgspersonene og deretter til personer de omgås med. Når en skal forstå barnforeldresamspill må man først ta utgangspunkt i barnets tilknytningsatferd. Denne atferden må sees i sammenheng med barnets historie knyttet til relasjoner. Derfor vil barnets reaksjon i samspill med omsorgspersonene og deres involvering være særdeles viktig med tanke på å forstå barnets omsorgssituasjon (Kvello 2012). En dansk undersøkelse viser at 8% av barna i 18-månedersalderen har samspillsforstyrrelser ovenfor sine foreldre (Skovgaard et al. 2007). Barns tilknytning blir i hovedsak regulert av barnets medfødte eksponering og barnets behov for trygghet og beskyttelse (NOU 2012:5, 2012).

Når biologiske foreldre ikke er i stand til å gi barnet god nok omsorg, eller utøver vold, mishandling og/eller misbruk, kan dette sees på som vold mot de samme funksjonene et godt samspill er ment å fremme med tanke på utvikling (Milgrom, Westley & Gernmill, 2004). Evidensbasert forskning som omhandler tilknytningens betydning for sped- og småbarn viser at opplevelser hvor omsorgspersonene fremstår som skremmende, redd og desorganisert i samspillet, ofte fører til desorganisert tilknytning (Main & Solomon, 1990). Omsorgspersoner som ikke er i stand til å fremstå som en «*trygg base*» for barnet, bidrar til å overlate barnet til seg selv, som innebærer at barnet må regulere egen atferd og følelser (Robinson et al. referert i NOU 2012:5, 2012). Konsekvensene innebærer ofte svekkede selvreguleringsferdigheter (Shipman, Schneider & Sims, 2005a)

4.1.2.1 Tilknytningsstiler

Desorganisert tilknytning, som nevnt over, er en av tilknytningsstilene, i tillegg til trygg, ambivalent og unnvikende (Ainsworth et al. referert i Kvello, 2012). Barn med desorganisert tilknytning har et sterkt behov for å beskytte seg selv etter skremmende opplevelser fra foreldrene (Barnett et al; Lyons-Ruth & Jacobvitz referert i Kvello, 2013). Dette innebærer rus, vold, humørsvingninger, psykisk helse, emosjonell mishandling og seksuelle overgrep ovenfor barn (Spangler & Grossman referert i Kvello, 2012). Green et al. (2007) og IJzendoorn et al. (1999) antar at mellom 50-80 % av barna i barnevernet og barnepsykiatrien har utviklet desorganisert tilknytning (Kvello, 2013). Barna viser en

motstridende atferd hvor de gråter av redsel samtidig som de unngår foreldrene i søken etter trøst. En mestringsstrategi for å unngå overgrep er å unngå foreldrene eller forsøke å blidgjøre dem (Kvello, 2013).

Kjennetegnet ved unnvikende tilknytningsatferd, er egenomsorg. Barn med denne tilknytningsstilen har opplevd foreldrene som lite responderende og omsorgsfulle, og har gitt opp i søket etter omsorg fra andre. Resiliente barn har som oftest utviklet unnvikende tilknytningsatferd (Kvello, 2013)

Barn med trygg tilknytningsstil opplever foreldrene som forutsigbare og tilgjengelig, både fysisk og psykisk. Foreldrene responderer og tar initiativ til samspill med barnet. Barn med denne tilknytningsstilen veksler naturlig mellom nærhet og avstand (Kvello, 2013)

Kjennetegn ved ambivalent tilknytningsstil er at barnet har gitt opp med å forvente omsorg og respons fra foreldrene. Barnet har imidlertid opplevd noe omsorg og respons, men denne har vært så ujevn at barnet har utviklet strategier som å forsterke sine signaler ovenfor foreldrene. Dette gjør at barnet fremstår som ambivalent; de søker kontakt, men forventer en avvisning, slik at de avviser før de bli avvist (Kvello, 2013).

4.1.3 Tilknytning til nye omsorgspersoner

Barnet knytter seg i hovedsak til alle tilgjengelig personer over tid, også det som påfører barnet tidlige skader. Barnet kan imidlertid bygge opp tilknytning til nye omsorgspersoner, som for eksempel fosterforeldre (NOU 2012:5, 2012).

Sped- og småbarn som plasseres utenfor hjemmet, blir i hovedsak plassert i fosterhjem. Dette innebærer et brudd med primære omsorgspersoner på et tidspunkt hvor barnet er avhengig av stimulering av omsorgspersoner. Dersom barnet utvikler en selektiv tilknytning vil dette naturligvis uttrykke kortere eller lengre reaksjoner på bruddet med omsorgspersonene (Bowlby, 1969). En reaksjon på bruddet eller som et resultat av vanskjøtsel og omsorgssvikt kan være dysregulering av stressresponsystemet. Studier av Stovall og Dozier dokumenterer at etablering av et stabilt tilknytningsmønster og etablering av trygg tilknytning til fosterforeldre skjer raskere dess yngre barnet er (under 12 måneder) (Stovall & Dozier, 2004; Stovall & Dozier, 2000). Det finnes imidlertid lite kunnskap om det foreligger noe forskjell på etablering av trygg tilknytningsstil etter brudd

eller hos barn som har vokst opp med trygg tilknytning til biologiske foreldre (Dozier og Rutter, 2008 referert i NOU 2012:5).

Etter en plassering utenfor hjemmet er det fosterforeldrene som skal være barnets omsorgspersoner, samtidig som at barnet har rett på samvær med sine biologiske foreldre. Dette kan være belastende for barnet, da det foreligger en usikkerhet om plasseringen vil bli permanent eller midlertidig (McIntyre & Keesler, 1986; Rosenfeld et al. 1979) Som nevnt tidligere, argumenterer Stovall og Dozier (2000) for at den innvirkningen tilknytningens kvalitet har i biologiske relasjoner med tanke på barns tilpasning og utvikling, også gjelder i relasjon mellom barnet og fosterforeldrene. En faktor som har innvirkning i dannelsen av tilknytning mellom fosterbarnet og fosterforeldrene er imidlertid at barnet allerede har en relasjonshistorie. Barnet har tidligere opplevd relasjonsbrudd og har samspillserfaringer som tilsier at ny tilknytning kan påvirkes av dette. 8% av barn i 18-månedersalderen har samspillsforstyrrelser ovenfor sine foreldre (Skovgaard et al., 2007). For noen barn vil tidligere belastninger være så alvorlig at det handler om en tilstand med reaktiv tilknytningsforstyrrelse. De utrygge tilknytningsmønstrene og strategiene er tilpasset i relasjonene de har blitt utviklet i. Dersom barnet overfører disse mønstrene i sine nye relasjoner, kan dette føre til problemer i relasjonen mellom barnet og fosterforeldrene som vanskeliggjør barnets utvikling (Anke, 2007).

4.1.4 Barn som rettssubjekter- et spenningsfelt?

I lys av studiens problemstilling har jeg valgt å inkludere et rettighetsperspektiv. Problemstillingen retter seg mot hvordan fylkesnemndene beskriver sped- og småbarns interesser i fylkesnemndas slutninger ved plassering utenfor hjemmet (Barnevernloven, 1992, § 4-12)

I 1989 ble FNs Barnekonvensjon innført og Norge ratifiserte konvensjonen i 1991, som ytterligere befestet barns rettigheter (Smith, 2016). Selv om synet på barn som selvstendige individer med rettigheter er lovfestet, kan det oppstå noen utfordringer. Det er flere forskere som har studert barns rettslige stilling, eksempelvis Opdal (2002) og Lidén (2004). Barnekonvensjonen har bidratt til økt fokus på barns rettigheter og satt barns rettigheter på dagsorden (Smith, 2016). I forbindelse med dette, stiller blant annet Opdal (2002) seg kritisk til om alle rettighetene er mulig å praktisere uten at rettighetene i

praksis blir satt til side av andre bestemmelser i loven. Han sikter da særlig til om barns rett til beskyttelse er forenlig med barns rett til medvirkning. I denne studien er fokuset rettet mot sped- og småbarn (null til fire år), som vil si at retten til medvirkning ikke er like aktuell sammenlignet med studier av eldre barn. Likevel er Opdal (2002) sin studie et viktig bidrag til å kaste lys over utfordringer som kan oppstå i forbindelse med barns rettigheter. Barnets rett til beskyttelse er primært en barnerettighet og ikke en voksenrettighet. For å ivareta denne rettigheten trenger barn voksne som er i stand til å beskytte barnet og gi en optimal oppvekst. For at denne rettigheten skal være effektiv, må de/den personen(e) ha makt og myndighet til å gripe inn og eventuelt bestemme over barnet, til tross for barns status som selvstendige rettssubjekt, med rett til medvirkning (Opdal, 2002). Eksplisitt betyr dette at retten til beskyttelse kun ivaretas dersom de voksne er gitt det avgjørende ordet.

Barnets beste og barnets rett til deltakelse kan i enkelte tilfeller komme i konflikt med hverandre. Mennesker med makt og myndighet kan i enkelte tilfeller vurdere at barnets rett til å uttale seg ikke er forenlig med barnets beste på grunn av sakens tyngde. I motsetning til dette, er det saker hvor barn uttaler seg, men at barnets uttalelser ikke samsvarer med det avgjørelsesmyndighetene vurderer som det beste for barnet (Stang, 2007). Således spør Opdal (2002) om hva som gjenstår av selvbestemmelsesrett når den til enhver tid kan overprøves av andre gjeldende rettigheter. Videre påpeker Søvig (2009) at *«en utfordring er å sikre at barns rettigheter ikke bare blir en blåkopi av voksnes rettigheter, men blir rettigheter på barns premisser og tilpasset barns særlige situasjon»* (Søvig, 2009 S. 187). Et mål i fremtiden bør være å arbeide med å utvikle barns rettigheter ut i fra et barneperspektiv (Søvig, 2009).

I 2017 ble det utarbeidet et forslag til ny barnevernlov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Utvalget foreslår å lovfeste at barn bør vokse opp med trygghet, kjærlighet og forståelse, helst innad i *egen familie*. Utvalget foreslår at dette skal inngå i barnevernloven (1992) § 2, barns rett til omsorg og beskyttelse og barnets beste. Utrykket *helst i egen familie*, understreker det biologiske prinsipp. Departementet vurderer at dette forslaget ikke inkluderes i lovendringen denne omgang. Departementet er imidlertid enig i at barn helst skal vokse opp i egen familie, men at de faglige prinsippene som eventuelt skal fremgå i barnevernloven må vurderes nærmere (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Et prinsipp som er gjennomgående anvendt i hele

barneretten, både nasjonalt og internasjonalt, er barnets beste (Haugli, 2016). Det er ingen gitt definisjon på hva som ligger i barnets beste, men det argumenteres for at prinsippet i større grad kan sikre et felles vurderingsgrunnlag. Dette til tross for at barnets beste til en hver tid baseres på foreldrenes og profesjonenes forståelse av begrepet (Sandberg, 2003 i Lidén, 2004). Eksplisitt betyr dette at vurderingsgrunnlaget innebærer barnekonvensjonens generelle prinsipper, så vel som rettsprinsippene som er inkorporert i lovverket, at barnets beste baseres på skjønn til enhver tid (Lidén, 2004). En risiko tilknyttet prinsippet barnets beste, er at beslutningstakere vil tolke det på ulike måter som innebærer at barnets rett til likebehandling og forutsigbarhet svekkes (Haugli, 2016).

Rettighetene i Barnekonvensjonen innebærer universelle prinsipper og likebehandling, hvor rett til respekt, verdighet og integritet skal gjelde for barn på lik linje som voksne. Ved å styrke rettslige rettigheter i enkelte saker, styrkes individets rettsstilling (Lidén, 2004). Med utgangspunkt i forskningen over, er det tydelig at det foreligger noen utfordringer når en skal ta stilling til barns rettigheter. Det er ingen gitt forklaring på hvilke utfordringer en står ovenfor når en skal ta stilling til sped- og småbarns rettigheter. Likevel er det hensiktsmessig å belyse at barns rettigheter i mange tilfeller overgås av voksne. I tillegg er det slik at barnets beste i alle saker som berører barn, baseres på skjønn fra omsorgspersonene, påtalemyndighetene og andre personer i en maktposisjon, til tross for andre lovbestemmelser.

5. Relevant forskning

I dette kapittelet vil relevant empirisk forskning knyttet til studiens problemstilling bli presentert. Jeg har ikke funnet forskning som har akkurat samme fokus som jeg har i mitt prosjekt. Empirien som gjennomgås belyser likevel relevante funn for mitt prosjekt. Forskingen som anvendes relateres til negative virkninger omsorgssvikt kan føre til for sped- og småbarn og hvordan foreldrenes utfordringer kan påvirke utviklingen. I tillegg presenteres statistisk forskning som belyser omfanget av omsorgssvikt blant sped- og småbarn og hvor mange som har mottatt tiltak fra barnevernet. Videre har jeg valgt å inkludere forskning hvor sped- og småbarns tilknytningsrelasjon til nye omsorgspersoner belyses. Videre viser jeg til en forskning som påpeker andre viktige elementer som utelukkes når et barn plasseres utenfor hjemmet. Med utgangspunkt i sped- og småbarns rettigheter, har jeg inkludert en studie med et mål om å anskaffe informasjon om hvordan prinsippet barnets beste anvendes og forstås av barnevernet.

Blindheim (2012) undersøkte ettervirkningene av traumatiserte hendelser i barndommen og oppveksten. Artikkelen er en bearbeidet versjon av Braarud sitt vedlegg i NOU 2012:5 (2012). Dataen i artikkelen består av en omfattende gjennomgang av forskning innenfor dette fagfeltet. Artikkelen belyser ulike konsekvenser med utgangspunkt i skadelige hendelser og oppvekstsvilkår, både med tanke på psykologiske, psykofysiologiske og samfunnsmessige faktorer. Dette for å belyse hvordan en kan forstå symptomer som kan oppstå i etterkant av ulike traumatiske hendelser. Blindheim (2012) konkluderer med at det er grunn til å anta at traumatiserende opplevelser i barndommen er det største helseproblemet, og mest sannsynlig den største årsaken til at mange har psykiske vansker i oppveksten og i voksen alder. Til tross for at det er grunn til tro at det er bedring innenfor dette feltet, samsvarer ikke bevisstheten og kunnskapen med alvoret i denne problematikken.

Braarud og Nordanger (2011) har i sin teoretiske artikkel beskrevet det utviklingsrelaterte traumeperspektivet og skissert noen faglige implikasjoner. De påpeker at utviklingspsykologien i dag har tilegnet seg et dyadisk psykobiologisk perspektiv hvor barnets sosiale- og emosjonelle funksjoner og nevralt utvikling må sees i sammenheng med forholdet mellom barnet og omsorgspersonene. Braarud og Nordanger (2011) beskriver videre i artikkelen at nyere forskning har bidratt til økt kunnskap knyttet til utviklingspsykologi og traumepsykologi, og forståelsen av konsekvensene av komplekse traumatiske opplevelser i barndommen i form av vold, overgrep og grov omsorgssvikt. En sentral konsekvens er dysregulering av affekt påført av negative samspillserfaringer i kombinasjon med fravær av positive samspillserfaringer. Funnene gjenspeiler viktigheten med tidlig intervensjon slik at omsorgssvikt avdekkes på et tidlig tidspunkt. Bevissthet knyttet til kompetanseøkning med tanke på tiltak og behandling som styrker selv- og affektreguleringen vil være en sentral del i håndteringen av barn utsatt for komplekse traumer. Artikkelen er skrevet på bakgrunn av tidligere forskning.

Norman, Byambaa, De, Butchart, Scott og Vos (2012) undersøkte i sin studie om det er sammenheng mellom barn som utsettes for fysisk- og emosjonell overgrep og forsømmelse og psykiske- og fysiske konsekvenser knyttet til helse. For å undersøke dette forholdet utførte de en systematisk gjennomgang ved hjelp av databasene Medline, EMBASE og PsycINFO (studier publisert før 26.Juni 2012). Publiserte kohort-,

tverrsnitts- og saksbehandlingsstudier som ikke omhandlet seksuelle overgrep ble inkludert i studien. Sluttresultatet ble bestående av 124 studier som oppfylte de forhåndsbestemte kriteriene innenfor Meta-analysen. Det ble observert statistiske sammenhenger av betydningen mellom fysisk- og emosjonell misbruk og forsømmelse og depressive lidelser. For å ytterligere befeste årsakssammenhengen benyttet de Bradford Hills-kriteriene. Konklusjonen tyder på at det er en årsakssammenheng mellom elementene som ble studert og en rekke psykiske lidelser, bruk av narkotika, selvmordsforsøk og en negativ atferd knyttet til seksualitet. Avslutningsvis påpeker Norman et al. (2012) at tiltak bør iverksettes for å forhindre at barn blir utsatt for omsorgssvikt når en vet at dette kan ha langsiktige skadevirkninger.

Shipman, Edwards, Brown, Swisher og Jennings (2005) utførte en pilotstudie med et mål om å undersøke emosjonsreguleringen hos barn som har opplevd forsømmelse fra sine omsorgspersoner sammenlignet med en kontrollgruppe (normal oppvekst). Hensikten med studien var å undersøke på hvilken måte forsømmelse i barndommen kan forstyrre den emosjonelle utviklingen. Deltakerne i studien inkluderte barn mellom 6-12 år og deres mødre. Deltakerne utførte et intervju, samt besvarte et spørreskjema, hvor barnas følelsesmessige forståelse og følelsesregulering ble vurdert. Resultatet i studien indikerte at barn som hadde opplevd forsømmelse viste lavere forståelse av negative følelser (sinne, nedstemthet) og lavere følelsesreguleringsferdigheter sammenlignet med kontrollgruppen. I tillegg forventet forsømte barn mindre støtte fra mødre, samt at konfliktnivået var høyere når de viste negative følelser og rapporterte at det var mer sannsynlig å forsøke å begrense uttrykket av negative følelser. Dette indikerer at barn som opplever forsømmelse forstyrrer den emosjonelle utviklingen.

Anke (2012) skrev en fagartikkel om mødre med alvorlig psykisk lidelse og spedbarnsamspill og behandling. Fagartikkelen består av fire deler. Anke beskriver i denne rapporten tidligere forskning som belyser foreldrenes psykiske helse og hvordan dette har innvirkning på spedbarn. Anke har lagt hovedvekt på foreldre med lidelsene schizofreni, bipolar lidelse eller borderline personlighetsforstyrrelse. Anke viser til hvordan mødre har vanskeligheter med å være sensitive i responsen og atypisk og uorganisert i responsen. Dette resulterer i problemer i samspillet som videre kan påvirke barnets utvikling. Til slutt implementerte Anke behandlingsanbefalinger fra litteraturen som tilsier at en må starte tidlig, koble opp arbeidet med samarbeidspartnere og igangsette terapeutiske

intervensjoner. Fokuset bør vær rettet mot foreldrenes emosjonelle tilgjengelighet, samt støtte foreldrenes styrker og kompetanse.

Clausen og Valset (2012) undersøkte omfanget av sped- og småbarn som mottok hjelpetiltak fra det kommunale barnevernet som følge av omsorgssvikt, mishandling og/eller overgrep i perioden 1995-2008. Formålet med studien var å få en oversikt over antall saker og omfang, samt undersøke hvilke tiltak som ble utløst av det kommunale barnevernet når aldersgruppen ble avdekket. Denne studien var den første systematiske oversikten over omfanget av sped- og småbarn som ble utsatt for omsorgssvikt. Dataen i rapporten er basert på registerundersøkelsen Barnevern i Norge 1990-2011 (Clausen og Kristofersen, 2008) og er hentet fra SSB. Dataen omfatter alle barn og voksne som har mottatt tiltak fra barnevernet i perioden 1990-2008. Dette utgjorde nesten 147.000 personer med et aldersspenn fra 0-40 år. Det ble lagt opp til en prospektiv longitudinell studie, og nye barnevernsdata ble koblet til materialet for hvert år. Alle data ble koblet til et individnivå, som gjorde det mulig å følge barnas forhold til barnevernet og den videre utviklingen gjennom voksenlivet. Det ble videre benyttet et sammenlikningsutvalg av personer som ikke hadde vært i kontakt med barnevernet, altså et tilfeldig utvalg. Denne gruppen besto av 170.000 barn og unge voksne, og alder og kjønn var det samme som barnevernsutvalget. Funnene indikerer at det i perioden 1995-2008 har vært en kraftig økning i antall sped- og småbarn i barnevernet. For spedbarn viser funnene en fordobling i antallet som mottok tiltak fra barnevernet i perioden 1995-2008. Manglende omsorgsevne var hovedårsaken til igangsatt tiltak for de yngste barna, i tillegg til dette var foreldrenes rusmisbruk og psykiske lidelser en faktor. Omlag en tredjedel av sped- og småbarn som mottok tiltak fra barnevernet har vært utsatt for omsorgssvikt. Resultatene vekker en bekymring med tanke på at omsorgssvikt og mishandling blant sped- og småbarn kan ha langsiktige skadevirkninger for videre utvikling.

Stovall og Dozier (2000) foretok en analyse av 10 fosterbarn på individnivå med intensjon om å undersøke utviklingen av spedbarns tilknytningsrelasjon til nye omsorgspersoner (fosterforeldre). I tidligere studier av Stovall og Dozier har det vært andre faktorer og forutsetninger, som eksempelvis miljø, som har vært problematisert, og er således bakgrunnen for at de i denne studien har fokusert på relasjonen mellom fosterbarn og fosterforeldre. I studien ble fosterforeldrene instruert til å rapportere inn spedbarnas atferd ved bruk av en dagbok i minst to måneder etter at barnet ble plassert. Spedbarnas

tilknytning ble i tillegg studert ved hjelp av fremmedsituasjonen. Fosterforeldrenes perspektiv og erfaring kom frem av et intervju med temaet tilknytning. Med utgangspunkt i fremmedsituasjonen og dagboken viste resultatet at tre av spedbarna som ble plassert før 12-månedersalderen viste en trygg tilknytning. I motsetning til dette, ble fem av spedbarna, plassert etter 12-månedersalderen klassifisert, både i følge dagboken og fremmedsituasjonen, med en usikker tilknytningsatferd. Som beskrevet over er resultatet basert kun på den relasjonelle kontakten mellom spedbarna og fosterforeldrene. Utenforstående faktorer er derfor ikke inkludert i denne studien.

Andenæs (2004) skrev en artikkel med temaet «*Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet*». Andenæs påpeker at flere har studert kvaliteten i relasjonen mellom barn og foreldre, men at flere sentrale aspekter blir utelukket når et barn plasseres utenfor hjemmet. Andenæs inkluderte en norsk landsdekkende undersøkelse av barn i alderen 6-12 år som ble plassert utenfor hjemmet i en bestemt periode. Formålet med dette prosjektet var å utforske barnets omsorgssituasjon og dagligliv ved en plassering utenfor hjemmet, men hovedvekt på det materielle. Avslutningsvis påpekes det at det er nødvendig at en tar utgangspunkt i utviklingspsykologiske modeller som er egnet med tanke på å inkludere levekår, dagliglivets praksis og utvikling.

Brottveit (2013) har i sin artikkel skrevet om ulike forståelsesmåter knyttet til begrepet barnets beste i barnevernsarbeid. Hun belyser sentrale utfordringer knyttet til det grunnleggende hensynet barnet beste, anvendt begrunnelse og handlingsprinsipp i barnevernet. Artikkelen består av kvalitativ data fra en tidligere studie om barnevernsarbeidernes forståelse og håndtering av barnets beste i forbindelse med seksuelle overgrep. Formålet med artikkelen er å synliggjøre at dette prinsippet kan komme til uttrykk på ulike måter i barnevernsarbeidet. Avslutningsvis konkluderer Brottveit med at det ikke finnes noen fasit på hva det innebærer å handle ut i fra barnets beste i barnevernsfaglige sammenhenger.

6. Metode

I dette kapittelet vil jeg presentere metode, utvalg og analytisk tilnærming til datamaterialet. Videre vil de vitenskapsteoretiske perspektivene denne studien er plassert innenfor bli belyst. Deretter vil det bli redegjort for dokumentanalyse, som blir benyttet i

denne studien, og hvilke valg som er gjort innenfor kriteriene til dokumentanalyse. Videre vil en begrunnelse for hvordan jeg har valgt å foreta utvalget av dokumenter, og kriteriene knyttet til dette, bli presentert. Jeg viser hvilken tilnærming som er benyttet for å analysere dataen. For å sikre studiens kvalitet, vil det bli redegjort for begrepene gyldighet og pålitelighet og relevans knyttet til prosjektet mitt og forskningsetikk.

Kvalitativ metode benyttes for å søke svar knyttet til studiens problemstilling, «*Hvordan beskrives sped-og småbarns utviklingsbehov og interesser i fylkesnemndsvedtak ved plassering uten for hjemmet etter barnevernloven § 4-12. Hvilken kunnskap og forståelse om sped-og småbarns utvikling og posisjon avspeiles på grunnlag av dette?*».

Kvalitativ metode benyttes når en ønsker å undersøke et bestemt fenomen i dybden. Denne tilnærmingen gir et grunnlag for å oppnå en forståelse av bestemte fenomener på bakgrunn av utfyllende data, som for eksempel fylkesnemndas slutninger (Thagaard, 2013). Når jeg studerer fylkesnemndas slutninger er kvalitativ metode en tilnærming som gir en dypere beskrivelse av fenomenet utviklingsbehov og interesser, slik det fremkommer i de skiftelige slutningene.

6.1 Vitenskapelig tilnærming

Forskerens vitenskapelige ståsted har betydning med tanke på hva en ønsker informasjon om. Vitenskapelige ståsted danner utgangspunktet for forskerens forforståelse (Thagaard, 2013). Filstead referert i Pentorotto (2005, s.127) definerer et vitenskapelig paradigme som et «*set of interrelated assumptions about the social world wich provides a philpsophical and conceptual framework for the organized study of that world*». I tillegg til formål og forskningsspørsmål, styrer valgt paradigme forskerens filosofiske forutsetninger om valg av metode, utvalgt og analytisk tilnærming (Denzin & Lincoln referert i Pentorotto, 2005). Denne studien bygger på et sosialkonstruktivistisk og hermeneutisk kunnskapssyn.

6.1.1 Sosialkonstruktivisme og hermeneutikk

Et sosialkonstruktivistisk kunnskapssyn blir ofte benyttet innen samfunnsvitenskapelig forskning. Det legges avgjørende vekt på at kunnskap oppstår i en intersubjektiv kontekst. Det språklige har betydning med tanke på relasjonen mellom subjekter, men også mellom subjektet og verden. I tråd med en slik konstruksjon, etableres forskerens selv- og

virkelighetsforståelse (Thomassen, 2016). Fylkesnemndsvedtakene er skrevet av en dommer og er basert på utsagn fra privat- og offentlig part. Det vil si at dokumentene er utarbeidet på bakgrunn av den relasjonelle og språklige samhandlingen mellom subjektene. I lys av sosialkonstruktivisme er forståelse og mening et viktig aspekt ved et menneske (Locke & Strong, 2014). Forskeren søker forståelse knyttet til det fenomenet en studerer, og utvikler subjektive betydninger basert på egen erfaring og retter dette mot et bestemt objekt (Creswell, 2014). Kunnskap skapes videre også ved en samhandling mellom meg og teksten (fylkesnemndsvedtakene), hvor forståelse og tolkning oppstår. Innenfor sosialkonstruktivisme må en ha et kritisk blikk på egne erfaringer og betydningen dette kan ha for måten en forstår verden på. Dette innebærer at jeg som forsker må være bevisst på betydningen av egen forforståelse i fortolkningen av fylkesnemndas slutninger.

Hermeneutikk er et vitenskapsteoretisk perspektiv som benyttes ved kvalitative studier. Begrepet er nært knyttet til sosialkonstruktivisme og betyr å tolke eller forstå, og kommer opprinnelig fra det greske ordet «*hermeneuein*». Det handler om allmenn teori om fortolkning og forståelse i en bredere forstand. Ved hermeneutisk tilnærming fokuserer en på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at forskeren har mulighet til å tolke fenomenet en studerer på flere plan. Dette vitenskapsteoretiske perspektivet legger til grunn at fortolkning er en del av utgangspunktet for forskningen (Thagaard, 2013).

Fylkesnemndas slutning er et dokument basert på flere utsagn, ofte motstridende, om hvor vidt et barn skal plasseres utenfor hjemmet eller ikke (barnevernloven, 1992, § 4-12). Samfunnsvitenskapelige fenomener fremstår ofte som uklare, kaotiske, og komplekse (Nilssen, 2014). Hermeneutikken åpner opp for tolkning og hensikten er å forsøk å forstå et fenomen (her fylkesnemndsvedtakene) på en måte som gir mening (Nilssen, 2014). Slik hermeneutikken forstås er all forskning påvirket av personen som utfører studien ved at en fortolker dataen en har innhentet (Nilssen, 2014). Basert på dette er det ikke mulig å oppnå en objektiv sannhet ved mine forskningsresultater, da fylkesnemndsvedtakene er en fortolkning utført i flere ledd, først av en dommer og så av meg (dobbel hermeneutikk). Gadamer sitert i Nilssen (2014, s. 73, forfatterens oversettelse) minner om den hermeneutiske regelen hvor «*vi må forstå helheten ut i fra delen og delen ut i fra helheten*».

6.2 Dokumentanalyse

I denne studien vil kvalitativ metode i form av dokumentanalyse benyttes. Studier av dokumenter har vært fremtredende i kvalitativ forskning (Thagaard, 2013). Det benyttes på alle typer dokument, både i form av skriftlige, men også i visuelle former (Grønmo, 2004). Betegnelsen dokumentanalyse er for studier basert på tekster som er skrevet for et annet formål enn det som favner forskningsprosjektet (Thagaard, 2013), noe som er viktig å ha med seg i tolkningen av funn. Dokumentanalyse blir også omtalt som innholdsanalyse (Grønmo, 2004). Begge begrepene vil bli benyttet i denne studien, da begrepene ofte brukes overlappende.

Innholdsanalyse defineres på ulike måter. Krippendorff (2004 s. 18) sin definisjon er følgende: «*Content analysis is a research technique for making a replicable and valid inferences from text (or other meaningful matter) to the contexts of their use*». I tråd med denne definisjonen er innholdsanalyse en teknikk for å belyse relevante dokumenter i samsvar med studiens problemstilling. I likhet med Krippendorff (2004) defineres innholdsanalyse av Leedy og Ormrod og Neuendorf referert i Berg (2007, s. 304) slik: «*Content analysis is a careful, detailed, systematic examination and interpretation of a particular body of material in an effort to identify patterns, themes, biases and meanings*». Slik dette forstås, er innholdsanalyse en systematisk gjennomgang av relevante dokumenter, med ønske om å identifisere mønstre og meningsinnholdet i det fenomenet en studerer. Grønmo (2004) har samme forståelsen av begrepet innholdsanalyse. Det er en systematisk gjennomgang av dokumenter med formål om å kategorisere innholdet og registrere data som kan relateres til problemstillingen i studien (Grønmo, 2004).

Fylkesnemnda er et beslutningsorgan for sosiale saker. Det må foreligge et skriftlig vedtak når en fatter en beslutning i fylkesnemnda. Det er de skriftlige vedtakene som utgjør datamaterialet i dette prosjektet, nærmere bestemt slutningene. Når fylkesnemnda er ferdig med forhandlingene, skriver nemndlederen et utkast med forslag til vedtak med utgangspunkt i det som har blitt presentert av de involverte partene i saken (Høyland, 2003). Etter dette skal utkaste bli presentert for hele nemnda, slik at mulige innspill kommer frem i det endelige skriftlige vedtaket. Formålet med et vedtak er å presentere sakens bakgrunn, gjengi det de ulike partene har formidlet, samt henviser til lovgrunnlaget og saksforholdene vedtakene er bygget på (Høyland, 2003). Dette følger også direkte av forvaltningslovens regler i kapittel 5 (1967). Jeg ser det som hensiktsmessig å forklare hva

som ligger i begrepene vedtak og slutning. Fylkesnemndsvedtak omhandler hele dokumentet nemnda har skrevet basert på den aktuelle saken. Avslutningsvis i vedtakene kommer nemnda fram til en slutning (avgjørelse). I fylkesnemndas slutninger oppsummerer nemnda opplysningene fra de ulike partene og trekker frem det viktigste som ligger til grunn for den endelige avgjørelsen.

6.3 Utvalgsprosessen

Fylkesnemndas slutninger er hentet fra Lovdata Pro. Dette systemet vil innledningsvis bli forklart. Det bemerkes at det finnes flere juridiske plattformer, herunder rettsdata, men oppgaven er i sin helhet basert på tilgjengelige informasjon i Lovdata Pro. Etterfulgt av dette, vil jeg beskrive hvordan jeg foretok utvalgsprosessen, som til slutt utgjorde mitt datamateriale i denne studien.

6.3.1 Lovdata Pro

www.lovdata.no er en nettside med Norges lover, og er tilgjengelig for alle.

Datamaterialet mitt består av fylkesnemndsvedtak, nærmere bestemt slutningene. Selve vedtakene er imidlertid ikke tilgjengelig for alle, men i gjennom min brukerkonto ved Universitetet i Bergen har jeg fått tilgang til Lovdata Pro.

Lovdata ble opprettet i 1981 av Justisdepartementet og Det juridiske fakultet i Oslo, og er en privat stiftelse som ikke mottar økonomisk støtte fra verken det offentlige eller private. Formålet er å opprettholde, vedlikeholde og drive systemer for rettslig informasjon (Lovdata.no, hentet 2018). Ut over dette, er det ingen informasjon eller kriterier for publisering av vedtakene. På grunn av dette, valgte jeg å ta kontakt med lovdata for å få ytterligere informasjon omkring lovdata som system. Tilbakemeldingen (mottatt 26/11-2018) viser at lovdata i utgangspunktet skal motta hver femte sak fra de ulike nemndene i Norge, men at nemndene også kan velge å sende over de mest interessante sakene. I tråd med dette, er det stor variasjon i hvor mange vedtak nemndene sender over. Det er nemndene selv som avgjør hvilke saker som blir sendt over, som igjen fører til at noen i liten grad sender over vedtak. Det er nemndene selv som anonymiserer vedtakene, og før publisering kontrollerer lovdata om anonymiseringen er tilstrekkelig.

Med tanke på at vedtakene som er tilgjengelig på Lovdata Pro er et begrenset utvalg, må dette tas hensyn til ved min forskning. I utgangspunktet skal hver femte sak publiseres,

noe som i realiteten ikke gjøres. Det er derfor ikke mulig for meg å systematisere dette noe ytterligere. Det er derfor viktig å påpeke at mine data er basert på vedtakene som er tilgjengelig på Lovdata Pro.

6.3.2 Utvalg av vedtak

Kvalitative studier baserer seg ofte på strategiske utvalg. Det vil si at forskeren benytter data som tilfredsstillende egenskaper og kvalifikasjoner som er strategiske med tanke på problemstillingen (Thagaard, 2013). Med utgangspunkt i dette, består utvalget mitt av slutningene i fylkesnemndsvedtak. Slutningene oppfyller egenskapene og kvalifikasjonene knyttet til det jeg ønsker å søke informasjon om, det vil si et strategisk utvalg (Krippendorff, 2004). Utvalget av slutningene er basert på en tidsperiode mellom 2012-2018.

I starten av utvalgsprosessen foretok jeg et vidt søk i Lovdata Pro etter fylkesnemndsvedtak som omhandlet omsorgsovertakelse (barnevernloven, 1992, § 4-12) i tidsperioden 2012-2018. Resultatet av dette søket var 5114 vedtak. Dette resultatet ble innskrenket ved å benytte søkefunksjonen «*avansert søk*». Det første jeg gjorde var å krysse av ved kolonnen «*nemnder og utvalg mv.*», og deretter ved «*fylkesnemnda for sosiale saker (FNV)*». I søkeskjemaet skrev jeg inn spedbarn (emne) og LOV-1992-07-17-100-§4-12 (lovhenvisning). Antall vedtak som ble funnet knyttet til spedbarn og omsorgsovertakelse (barnevernloven, 1992, § 4-12), var 155. Fylkesnemndsvedtakene ble deretter systematisert ut i fra alder (opptil to år) og antall barn det ble fremmet forslag om plassering utenfor hjemmet for. Begrunnelsen for dette, er at jeg har valgt å fokusere på vedtak med kun ett barn involvert. Etter dette besto utvalget av 22 fylkesnemndsvedtak. Etersom jeg ønsket et bredere aldersspenn, gjorde jeg et søk til. Jeg benyttet funksjonen «*avansert søk*», krysset av ved kolonnen «*nemnder og utvalg mv.*», og deretter ved «*fylkesnemnda for sosiale saker (FNV)*». I søkeskjemaet skrev jeg denne gangen inn småbarn (emne) og LOV-1992-07-17-100-§4-12 (lovhenvisning). Etter dette søket ble resultatet 85 fylkesnemndsvedtak. Etter dette gikk jeg systematisk gjennom vedtakene, med utgangspunkt i alderskriteriet som var fra nyfødt til ca. fire år. Etter disse to søkene, satt jeg igjen med 29 vedtak, hvor jeg videre ekskluderte de som ikke fikk medhold av fylkesnemnda. Sluttresultatet ble 26 vedtak.

For å systematisere vedtakene ytterligere, ble de plassert i en tabell i tilfeldig rekkefølge. Vedtakene som ble valgt ut merket jeg med bokstaven «V», og vedtakene som ble valgt bort merket jeg med bokstaven «X». På den bakgrunn at datamaterialet mitt består av omtrent 20 fylkesnemndsvedtak, valgte jeg bort hvert fjerde vedtak. Basert på dette, ble utvalgsrekken derfor slik: «V, V, V, X, V, V, V, X....» Det endelige resultatet var tilsammen 20 fylkesnemndsvedtak, hvor selve slutningene danner grunnlaget for analysen min.

6.3.3 Mitt utvalg

Avslutningsvis i denne delen vil jeg kort presentere mitt endelige utvalg av fylkesnemndsvedtak. Materialet som benyttes i denne studien, som nevnt over, består av 20 fylkesnemndsvedtak hvor det ble besluttet en plassering utenfor hjemmet (barnevernloven, 1992, § 4-12). Nedenfor har jeg laget en oversikt over vedtakene mine, og sortert dette etter årstall og alder. Ut i fra oversikten er det en overvekt av vedtak i 2017. Vedtakene i 2018 ble ekskludert ved utførelsen av tilfeldig utvalg av vedtakene. Dermed består utvalget mitt av slutninger i fylkesnemndsvedtak i tidsperioden 2012-2017.

Alder	Alle vedtak	2012	2013	2014	2015	2016	2017
0-2 år	17		1	4	1	5	6
2-4 år	3	2					1
Til sammen	20	2	1	4	1	5	7

6.4 Analytisk tilnærming

Jeg har valgt å benytte meg av tematisk analysetilnærming av mitt datamateriale. Det vil si at en retter oppmerksomheten mot temaer som fremgår i teksten som analyseres (Thagaard, 2013). Tematisk analyse er en metode for å identifisere, analysere og se etter mønstrene i data som blir innhentet (Braun & Clarke, 2006). Noen av fasene ved tematisk analyse er sammenlignbar med andre metoder innenfor kvalitativ forskning.

Analyseprosessen starter når forskeren begynner å merke seg meningsmønstre og tema som har spesiell interesse med tanke på problemstillingen. Analysen ved kvalitativ forskning er ikke noe en utfører i slutten av studien, slik en gjør ved statistiske analyser. Det vil derfor være nødvendig å skrive ned ideer og potensielle koderangeringer og fortsette med dette gjennom hele kodingsprosessen (Braun & Clarke, 2006). Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Braun og Clarke (2006 s. 16-23, egen oversettelse) sine seks faser

innenfor tematisk analyse:

- Bli kjent med eget datamateriale
- Skape innledende koder
- Lete etter tema
- Gjennomgå tema
- Definere og navngi tema
- Produsere rapport

Innenfor kvalitativ forskning, herunder tematisk analysetilnærming, må en ikke nødvendigvis følge de seks fasene systematisk. De seks fasene er retningslinjer og ikke bestemte regler, men det er en forutsetning at en benytter seg av alle seks fasene slik at resultatet av forskningen fremstår troverdig (Braun & Clarke, 2006). Temaene eller mønstrene i teksten kan identifiseres på en av to primære måter i tematisk analyse, henholdsvis på en induktiv måte (bottom up) eller en teoretisk eller deduktiv (top down) måte. En teoretisk tematisk analyse vil ofte bli motivert og drevet av forskerens teoretiske eller analytiske interesse for området. Denne formen for tematisk analyse har en tendens til å gi en mindre rikholdig beskrivelse av dataen i sin helhet, men en mer detaljert beskrivelse av mindre aspekter ved informasjonen. Valget mellom induktiv og teoretisk tilnærming påvirker også hvordan og hvorfor en koder informasjonen. Man kan enten kode på grunnlag av mer spesifikke spørsmål, som kobles innunder teoretisk tilnærming, eller tema kan i større grad fremstå av selve datamaterialet som kobles mer til induktiv tilnærming (Braun & Clarke, 2006). I mitt prosjekt har jeg i hovedsak en teoretisk (deduktiv) tilnærming. Dette betyr at jeg ser etter tema som kan relateres til mitt teoretiske utgangspunkt og min interesse for feltet.

Før jeg begynte å kategorisere dataene leste jeg gjennom alle vedtakene i sin helhet og ikke bare slutningene. Dette gjorde jeg for å få en oversikt over hele saken og se slutningene i en større sammenheng, som er i tråd med det hermeneutiske perspektivet. Videre foretok jeg et dypdykk i slutningene og markerte ut beskrivelser av avsnitt og tekstutsnitt som direkte eller indirekte ga beskrivelser av sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser. Slutningene inneholder en sammenfatning av informasjon som fylkesnemnda finner mest relevant for sakens utfall. Det vil si at fylkesnemndas slutning ikke kan forstås isolert. Dette medførte at jeg i enkelte tilfeller søkte tilbake til informasjon belyst i selve vedtaket, slik at jeg fikk en enda bedre forståelse for innholdet i

fylkesnemndas slutninger. Dette var nødvendig i de tilfeller hvor det ble henvist til for eksempel sakkyndig utredning som ikke ble gjengitt i slutningene. Parallelt med dette, begynte jeg å skape innledende koder. I etterkant av kodingsprosessen begynte jeg å registrere temaer og undertemaer som skulle belyse studiens problemstilling. Temaene vil bli nærmere presentert når resultatet legges frem i kapittel 7.

Avslutningsvis er det viktig å påpeke at slutningene er et utvalg av informasjon foretatt av fylkesnemndene og inneholder det de mener særlig bør vektlegges i saken. Videre besitter fylkesnemndene på mer informasjon enn det som fremkommer i slutningene, samt at det også er muntlige forhandlinger i forkant av rettsaken. I de muntlige forhandlingene, som kan gå over to-tre dager, fremkommer mye informasjon som også er en viktig del av grunnlaget for vedtakene.

6.5 Pålitelighet og gyldighet

Pålitelighet og gyldighet er to nøkkelord i forskning generelt. I tilknytning til dette vil det måtte gjøres en kritisk vurdering av forskningens troverdighet. Utføringen av forskningen skal være pålitelig og tillitsvekkende for de som leser den. Forskeren må redegjøre og argumentere for pålitelighet ved å beskrive hvordan dataen har blitt utviklet og innhentet i løpe av forskningsprosessen samt redegjøre for undersøkelsesopplegget (Thagaard, 2013; Grønmo, 2004). For å styrke studiens pålitelighet sorterte jeg og samlet inn fylkesnemndsvedtakene systematisk. Jeg har utarbeidet en tabell som viser til vedtaksnummer, årstall og hvor i landet vedtaket er innsendt fra. Det at vedtakene er offentlig og tilgjengelig kan være med å styrke studiens pålitelighet, da det er mulig for andre å sjekke resultatet på bakgrunn av det arbeidet som er gjort. For at dette skal være mulig, har jeg referert til vedtaksnummer etter hvert sitat som er lagt frem for å fremme notoritet ovenfor leserne.

Gyldighet er et begrep knyttet til fortolkning av dataen en innhenter, og handler om gyldighet av fortolkningene forskeren kommer frem til. Ved vurdering om forskningen er gyldig, stiller en spørsmål om resultatet av forskningen på en god måte kaster lys over det vi vil studere. (Silverman referert i Thagaard, 2013). Gyldigheten i denne studien kommer frem av at jeg har innhentet den viktigste informasjonen som er relevant for å svare på hvordan fylkesnemndene beskriver sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser. Når jeg kodet beskrivelser av utviklingsbehov og interesser forsøkte jeg å finne all tekst som

kunne kaste lys over studiens problemstilling. På denne måten vil jeg si at jeg har økt gyldigheten med tanke på funnene. I tillegg har jeg lest gjennom slutningene flere ganger, samt at jeg har lest vedtakene i sin helhet (kontekst). Det er viktig fordi slutningene befinner seg i en større kontekst med mye bakgrunnsinformasjon. På denne måten har jeg økt studiens gyldighet.

Et annet forhold som kan ha innvirkning på studiens gyldighet, er kildekritiske vurderinger. Dette innebærer at en foretar en grundig vurdering av kildene og anvender dem på en forsvarlig måte (Grønmo, 2004). Grønmo (2004) fremhever fire typer kildekritiske vurderinger. Tilgjengelighet er det første punktet. Forskeren bør reflektere over at viktig kilder muligens ikke er tilgjengelig ved innsamling av data. Et eksempel på dette er Lovdata Pro, hvor jeg fikk informasjon om at ikke alle fylkesnemndene sender inn vedtak, til tross for at hver femte sak i utgangspunktet skal publiseres. På bakgrunn av dette er det derfor viktig å påpeke at dataen min er basert på vedtakene som er tilgjengelig på Lovdata Pro. Det andre punktet er relevans og er tett knyttet til tilgjengelighet. Vedtakene er valgt på bakgrunn av hvor relevante de er for studiens problemstilling (Grønmo, 2004). De må oppfylle kravet om at det er fremmet forslag om plassering utenfor hjemmet (barnevernloven, 1992, § 4-12) og at det er sped- og småbarn. Dette sees i sammenheng med tilgjengelighetsutvalget. Det tredje punktet er autentisitet. Før et dokument benyttes må en være sikker på at kilden er ekte, eller autentisk. En må vurdere om de ulike dokumentene er slik som de fremstår (Grønmo, 2004). I fylkesnemndsvedtakene er det opplysninger om hvem fylkesnemndslederen er, samt opplysninger om fagkyndige- og alminnelige medlemmer. Vedtakene er utarbeidet på bakgrunn av informasjon fra offentlig- og privat part. Det siste punktet er troverdighet. Dokumenter kan inneholde feilinformasjon, da de kan være utarbeidet på bakgrunn av et interessefelt. Det er vanskelig å vurdere troverdigheten, men det er nødvendig med refleksjoner knyttet til hvor vidt og eventuelt datagrunnlaget er påvirket av troverdighetsproblemer (Grønmo, 2004).

Forskeren må i tillegg vurdere om det enkelte prosjektet kan være relevant for andre situasjoner, som knyttes innunder overførbarhet. Det kan imidlertid være vanskelig å redegjøre for overførbarhet i kvalitativ metode ettersom utvalget er langt mindre sammenlignet med kvantitativ forskning. Det er likevel viktig at forskeren argumenterer for betingelsene som ligger til grunn for tolkningen basert på studier i en sammenheng,

slik at dette kan ha relevans i andre sammenhenger. I tillegg kan overførbarhet sikres ved at lesernes tolkning kan vekke kjennskap til det fenomenet som studeres (Thagaard, 2013). Dataen i denne studien er et lite utvalg av alle fylkesnemndsvedtakene som er tilgjengelig på Lovdata Pro. Dette kan være med å vanskeliggjøre en direkte overføring i andre sammenhenger, men det kan likevel bidra til at leserne knytter kjennskap til fenomenet.

6.5.1 Refleksivitet

Det er ved kvalitativ forskning en forutsetning å ha nærhet til feltet, samtidig som det er viktig å ha en refleksiv holdning som forsker for å kunne utføre en analytisk fortolkning av den empiriske dataen. Den kvalitative forskningstradisjonen har klare forventninger til at forskeren er bevisst og kan gjøre rede for kritiske vurderinger med tanke på de etiske og vitenskapelige utfordringene som samsvarer med forskerrollen. Refleksivitet innebærer at forskeren evner å se sin egen rolle i møte med studiens materiale, de empiriske dataene, de teoretiske perspektivene og den forforståelsen forskeren bringer med seg inn i studien (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). Som forsker er det en forutsetning at jeg reflekterer over min forforståelse i samhandling med fylkesnemndas slutninger, og hvordan min rolle kan påvirke studiens resultat. I tillegg har jeg en bevissthet om at den teksten jeg studerer, er produsert innenfor en større kontekst, f.eks. vil det gjerne ha vært tre dager med muntlige forhandlinger. Det er vanlig at forskeren har kunnskap om forskningstemaet i forbindelse med en annen rolle, herunder en rolle som barnevernspedagog. Jeg har forsøkt å være bevisst min egen bakgrunn som barnevernspedagog, og vært oppmerksom på den kunnskapen jeg innehar. Dette gjelder særlig de antagelsene jeg har med tanke på hvilke viktige elementer jeg mener burde vektlegges i beskrivelser av sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser. I denne sammenheng er det viktig at jeg, med min bakgrunn, er i stand til å vurdere de fordelene og ulempene som er aktuelle for studien. Dette trenger ikke å være negativt, men at jeg som forsker må drøfte betydningen av dette. Refleksjoner og bevisstgjøring knyttet til kunnskap jeg har, mener jeg styrker gyldigheten i studien (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016).

6.6 Forskningsetikk

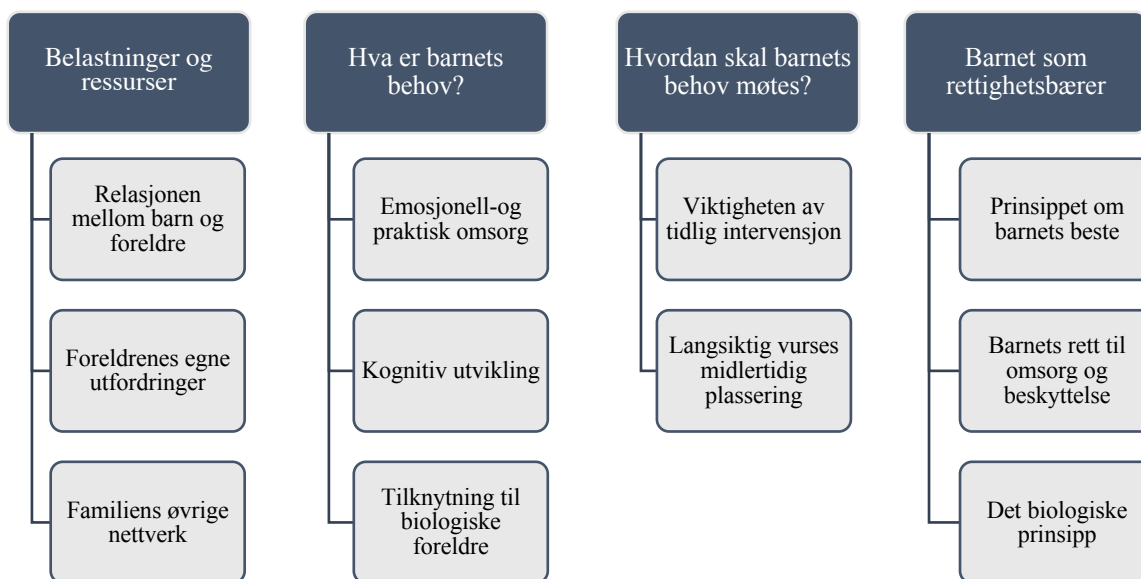
Forskningsetikk viser til et mangfold av normer, verdier og institusjonelle ordninger som regulerer vitenskapelig virksomhet. «*Forskningsetiske retningslinjer er konkretiseringer*

av forskersamfunnets grunnleggende normer og verdier» (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016 s. 5). De forskningsetiske retningslinjene er ikke lovfestet i norsk lov, men er et hjelpemiddel for forskere og forskersamfunnet. I retningslinjene blir relevante faktorer belyst, og forskeren bør ta hensyn til dette. Personopplysningsloven belyser at de som behandler sensitiv informasjon skal ivareta integritet og sikre privatlivets fred (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). Fylkesnemndsvedtakene som benyttes i denne studien er offentliggjort på Lovdata Pro. Ettersom dette allerede er anonymisert og godkjent for publisering på internett, kan dette benyttes uten en annen øvrig godkjenning. Som forsker har jeg ikke personlig informasjon om menneskene i vedtakene, da navn, alder og annen avslørende informasjon er anonymisert før publiseringen. Forskningens ansvar er regulert av etiske, vitenskapelige og juridiske normer. Det stilles krav til at forskeren begrunner valg av problemstillinger, metoder og analytiske perspektiver. Videre stilles det krav til kvaliteten på dokumentasjoner som skal underbygge studiens slutninger og konklusjoner, slik at forutinntatte oppfatninger og ubevisste vurderinger i minst mulig grad påvirker forskningen (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016).

Forskere er pliktet til å oppgi nøyaktig informasjon om litteraturen som benyttes, enten det er primær- eller sekundærlitteratur. Dokumenter som benyttes i studier skal inneholde nøyaktig informasjon, slik at det er mulig å spore informasjonen tilbake til kilden (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). Referansestilen som benyttes i denne studien er APA, og her følges retningslinjene som er tilgjengelig på sokogskriv.no.

7. Presentasjon av funn og drøfting

I denne delen av studien vil jeg presentere funnene i undersøkelsen. I beskrivelser av sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser i fylkesnemndas slutninger, og hva tiltakene som foreslås skal avhjelpe, fremkommer det fire hovedkategorier med ulike undertemaer. De fire hovedkategoriene er belastninger og ressurser, hva er barnets behov, hvordan skal barnets behov møtes og barnet som rettighetsbærer. Sitatene i studien er tatt rett fra slutningene, og er ikke språklig korrigert i denne fremstillingen. Etter funnfremstillingen er det en drøfting tilknyttet hver hovedkategori. Oppsummerende drøfting gjøres i kapittel 8.

Figur 1. «Hovedtema med undertema».

7.1 Belastninger og Ressurser

I fylkesnemndas vurderinger er det stort fokus på belastninger i barnets omsorgssituasjon. I motsetning til dette, er det lite beskrivelser knyttet til ressurser. Funnene mine tilsier at det fokuseres overveiende på den relasjonelle kontakten mellom barnet og foreldrene. I tillegg fremkommer det at foreldrenes utfordringer ofte omhandler rus, psykisk helse og oppvekst. Denne kategorien består av undertemaene relasjon mellom foreldre og barn, foreldrenes utfordringer og familiens øvrige nettverk.

7.1.1 Relasjon mellom foreldre og barn

Fylkesnemndene beskriver relasjonen mellom barnet og foreldrene i 18 av 20 slutninger, noe som indikerer at fylkesnemndene har stort fokus på dette. I de 18 slutningene er det en overvekt av beskrivelser knyttet til alvorlige mangler i den relasjonelle kontakten mellom barnet og foreldrene. I vedtak FNV-2016-3746-HSF refererer fylkesnemnda til sluttrapporten fra et foreldre/barnsenter;

Mors manglende involvering og forståelse av hva gutten trengte, medførte at han strakk seg bort og i økende grad avviste henne når hun kom nær ham. Gutten gav tydelige signaler om sitt ubehag ved å fysisk skyve mor bort samt stive seg av i kroppen og unngå blikkontakt når hun ble invaderende og krevende i kontakten. Det

ble også observert at gutten ble fjern i blikket , løftet hendene sine opp foran ansiktet og studerte fingrene sine inngående når mor ble invaderende i kontakten (...).

I denne slutningen beskriver fylkesnemnda at mor har manglende evner til å imøtekomme guttens behov med tanke på involvering og nærhet. Videre knytter de dette opp mot guttens reaksjoner i etterkant av opplevelsene, som øker bekymringene med tanke på guttens fremtidige relasjonelle koblinger. I likhet med denne slutningen er det flere av fylkesnemndene som prioriterer plass til det med blikkontakt mellom barnet og foreldrene, noe som er forståelig med tanke på at det er en viktig faktor i realiseringen av en god relasjon. Et eksempel er; *«Y (foreldre/barnsenter) savnet mer blikkontakt mellom mor og datter, og registrerte at veiledning på dette punktet ikke medførte stabil bedring»*. Det at veiledning ikke medførte endring resulterte i at fylkesnemnda vurderte *«at mor ikke har vært i stand til å drive kontakten med A fremover, og at det derfor er barnet som har fått ansvaret for dette (...)»*. Videre refereres det til en psykologspesialist som, i likhet med Y (foreldre/barnsenter), forklarte at *«A ble styrende og bærende for samspillet, og at turtakingen lå på jenta»* (FNV-2017-192-OSL).

I forhold til de 16 slutningene som beskriver et dårlig samspill, viser de to resterende slutningene til et positivt samspill mellom barnet og foreldrene. I vedtak FNV-2015-291-OPP står det *«Når det gjelder mors evne til samspill og emosjonell ivaretagelse, er det i flere sammenhenger observert et godt og varmt samspill mellom mor og barnet (...)»*. Underveis i slutningen fremkommer det videre noen mangler og svakheter i samspillet. Fylkesnemnda refererer til en uttalelse fra en sakkyndig; *«(...) Mor og jenta virket for det meste passive, og det var lite turtaking. (...) Et par av hjemmebesøkene ble det observert gode samspillssekvenser, men i følge den sakkyndige var det mor, og ikke A, som avbrøt samspillet etter kort tid»*. Her startet fylkesnemnda med en beskrivelse av et godt samspill, før alvorlighetsgraden påpekes i det manglende samspillet mellom barnet og mor. En annen slutning som gir plass til en beskrivelse av et positivt samspill mellom barnet og foreldrene er FNV-2016-3112-MRO. Samspillet i denne saken er knyttet til samvær mellom barnet og foreldrene i etterkant av en akutt plassering. I likhet med den første slutningen starter beskrivelsen positivt, før den uttrykker bekymring; *«Det har vært gode samspillssekvenser under samvær, men mor har blitt fort sliten og har villet overlatt ansvaret til far etter en times tid»*.

7.1.2 Foreldrenes utfordringer

Det er i alle slutningene gjennomgående beskrevet hvordan foreldrenes egen historie og bakgrunn påvirker deres evne til å støtte barnets utviklingsmuligheter. Beskrivelser av foreldrenes egne belastninger gis stor plass i fylkesnemndas slutninger og beskrives ofte inngående. Det er en overvekt av beskrivelser knyttet til rusproblematikk, psykisk helse og foreldrenes oppvekst. Fylkesnemndene fokuserer i stor grad på hvordan disse faktorene kan påvirke barns utviklingsmuligheter. I noen slutninger innleder fylkesnemnda med en positiv beskrivelse av foreldrene. Et eksempel som viser til en slik beskrivelse er FNV-2017-19-HSF; «*Nemnda vurderer at foreldrene er veldig glade i A og ønsker at hun skal ha det godt*».

7.1.2.1 Foreldrenes oppvekst

Fylkesnemnda beskriver foreldrenes belastninger knyttet til egen oppvekst i 8 av 20 slutninger. Forhold som typisk beskrives er relasjonsbrudd, gjentagende flyttinger, vold, seksuelle overgrep, rus og psykisk helse. I vedtak FNV-2016-1826-OST, refererer fylkesnemnda til beskrivelser fra privat- og offentlig part angående mors oppvekst.

Både mor og barneverntjenesten har fortalt om oppveksten til mor. Mor har selv hatt mange brudd med omsorgspersoner, og da hun var 7 år gammel hadde hun flyttet 5 ganger siden hun ble plassert første gang som 1 åring. (.....) Gjennom sin forklaring for nemnda og dokumentene i saken har mor gjennom hele oppveksten og endog den dag i dag gitt uttrykk for at hun tenker at hun ikke er verdt å elske og at ingen vil ha henne. (....)Samlet sett vurderer nemnda at mors belastninger i ung alder legger betydelige begrensninger på hennes fungering i mange sammenhenger. Dette må fremstå som vanskelig og på en måte urettferdig for mor, som uforskyldt har hatt en slik oppvekst (.....).

Mor har i denne saken opplevd mange relasjonsbrudd og flyttinger. Fylkesnemnda vurderer at disse belastningene betydelig begrenser hennes funksjon i flere sammenhenger. Nemnda legger også til grunn at det kan virke urettferdig at mors oppvekst skal vektlegges, når mor er uforskyldt i dette. Likevel vurderer nemnda «*at mors egne utfordringer som følge av egen oppvekst i dag medfører at mor ikke har den nødvendig sensitivitet, modenhet, refleksjonsevne og mentaliseringsevne som hun er i behov av for å ivareta A*» (FNV-2016-1826-OST). Mors egen oppvekst har ført til at hun

ikke er i stand til å ivareta barnets behov med tanke på sensitivitet, refleksjonsevne og mentaliseringsevne.

I de resterende slutningene som involverer oppvekst, er det i tillegg til oppvekst, ofte lagt vekt på psykisk helse og rus. I eksempelet nedenfor viser fylkesnemnda til at mors oppvekst har ført til alvorlig psykisk sykdom. Begrunnelsen for å gi plass til dette eksempelet er for å belyse hva omsorgssvikt og/eller misbruk i barndommen kan føre til.

(....) ved utredningsstarten på X i 2015 fortsatt betydelige restsymptomer. I følge uttalelsen av 28.06.2017 fra Q- poliklinikken omfattet disse symptomer med intrusjon og gjenopplevelse, over-aktivering, unngåelse og under-aktivering. (...)vansker med emosjonell regulering, interpersonlige vansker, kroppslige plager, bevissthetsforandringer og et negativt selvbilde. (...) «*vedvarende personlighetstrekk som tilfredsstillende kriteriene for diagnosen ustabil personlighetsforstyrrelse F 60.3 og avhengig PF F 60.7.*» (...) symptomer på F41.0 panikkangst og F33.1 tilbakevendende depressiv lidelse. Ansett som sekundær (...) PTSD og komplekse dissosiative lidelse. (...) mor plages av hallusinatoriske symptomer som påtrengende bilder og forandret kroppsopplevelser ift ansiktet (FNV-2017-181-OSL).

I denne slutningen er det videre beskrevet at mor i sin oppvekst har opplevd omsorgssvikt og vært utsatt for overgrep. Mor har på bakgrunn av dette, utviklet en svært dårlig psykisk helse. Etersom mor trenger hjelp til å fungere selv, vurderer fylkesnemnda at mor ikke er i stand til å gi barnet nødvendig utviklingsstøttende omsorg.

7.1.2.2 Rus/Psykisk helse

Foreldrene i de fleste slutningene har rusproblemer og/eller psykiske problem/lidelser. Fylkesnemndene vurderer ofte hvor alvorlig problematikken er og varigheten av den. Foreldrenes utfordringer/belastninger består i hovedsak av to hovedgrupper; 1) Foreldre med rusproblemer, 2) Foreldre med psykiske problem/lidelser. I enkelte slutninger faller foreldrene innunder begge hovedgruppene. Fylkesnemndene beskriver i begge hovedgruppene hvordan foreldrenes utfordringer har innvirkning på barnet. Det er ut i fra analysen tre slutninger som omhandler rus, seks som omhandler psykisk helse og fem som omhandler rus og psykisk helse.

Et eksempel på en beskrivelse av rusrelaterte problemer er vedtak FNV-2014-234-HSF;

Mor og fars rusing er også en sentral risikofaktor i omsorgsbildet. Mor forklarte at hun begynte med hasj i 17 års alderen (....) brukte amfetamin første gang da hun var 18 år. Etter dette har hun brukt stoffet sporadisk, ikke mye og ikke regelmessig(....). Far (....) mente at amfetamin ikke nødvendigvis gjorde ham til en dårligere omsorgsperson under aktiv rus. Amfetamin kunne virke skjerpene. (...) Nemnda opplevde både mor og far som eksternaliserende. (...) Begge erkjente rusing og far forklarte at amfetaminbruk ga energi til å takle problemene, men at de kunne bli svært trøtte i etterkant pga. lite søvn ().

Grunnen til at fylkesnemnda velger å fokusere på beskrivelser av foreldrenes rusmisbruk, kan være at fylkesnemnda er av den oppfatning at foreldrenes rusmisbruk er en belastning for barnets utvikling.

I vedtak FNV-2017-75-TRO beskriver fylkesnemnda hvordan mor fungerer med tanke på psykisk helse. Fylkesnemnda fokuserer på at mor har vært innlagt på psykiatrisk avdeling, hvor det ble opplyst om at hun var kronisk deprimert. Innleggelsen var i etterkant av barnets fødsel. Videre fremgår det at mor i senere tid har hatt flere innleggelses ved psykiatrisk avdeling. Fylkesnemnda refererer til en epikrise som beskriver hvor alvorlig mors psykiske tilstand er;

Fra 18. februar 2008 til 24. april 2008 var hun igjen innlagt ved sykehus, denne gangen ved akuttpsykiatrisk avdeling (....) Etter dette oppholdet ble det satt diagnosen F60:3 Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse. Det framgår ikke av epikrisen direkte hva som var foranledningen til innleggelsen i februar (...) ble vurdert som suicidal. (.....) Den 16. oktober 2011 forsøkte Mor å ta sitt eget liv i prestens garasje etter først å ha tatt seg inn i prestens bolig og lagt fra seg et brev hvor hun beskrev sin kjærlighet til ham. Selvmordsforsøket ble gjennomført ved at hun stakk en kniv inn i brystet sitt. Det er opplyst at stikket var ca. 10,5 cm dypt. Tidligere diagnose, emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse, ble kontinuert.

I dette referatet ser en at mor ved en anledning prøvde å ta livet sitt etter å ha blitt avvist av et annet menneske. I denne saken fokuserer fylkesnemnda i stor grad på mors psykiske helse parallelt med at de viser til at far ikke evner å kompensere for mors mangler. Beskrivelsene er omfattende og har et stort fokus i slutningen. Dette indikerer, på bakgrunn av det som kommer frem, at fylkesnemnda er av den oppfatning at barnets

utvikling vil bli skadelidende under foreldrenes omsorg som kan føre til alvorlige psykiske lidelser

I vedtak FNV-2012-44-TRO er mor både rusavhengig og har psykiske belastninger. Fylkesnemnda beskriver at;

Mor har opplyst at hun ikke har ruset seg siden april 2011, og det foreligger ikke opplysninger som tilsier noe annet. Fylkesnemnda vil likevel bemerke at det var ulike psykiske belastninger som medførte at falt tilbake til bruk av tunge stoffer våren 2010, på et tidspunkt hvor hun hadde hovedomsorgen for Datter. Dette gir grunn til bekymring for nytt rusbruk dersom Mor ikke får en bedre psykisk helse.

I denne saken er det en sammenheng mellom mors rusmisbruk og psykisk helse. Fylkesnemnda fokuserer på at mor, med hovedomsorgen for barnet, benyttet seg av rusmidler i en periode hvor hun hadde ulike psykiske belastninger. Grunnen til at fylkesnemnda fokuserer på dette kan være for å tydeliggjøre at mor har lett for å falle tilbake til rusen dersom hennes psykiske helse ikke bedres.

Oppvekst, rusmidler og psykiske lidelser/belastninger er beskrevet inngående i slutningene. Fylkesnemndene legger til grunn at disse faktorene påvirker barnets utviklingsmuligheter med tanke på motorikk, selvregulering, samspill og barnets fremtidige psykiske helse.

7.1.3 Familiens øvrige nettverk

Fylkesnemndene beskriver kontakten mellom familien og øvrige nettverk i 6 av 20 slutninger. I noen saker beskriver fylkesnemnda implisitt kontakten mellom familien og øvrige nettverk, uten å presisere dette noe ytterligere. I vedtak FNV-2017-192-OSL viser nemda til at mor har et begrenset nettverk *«og vil således stå nesten helt alene for omsorgen av A dersom hun skulle fått henne hjem. Hennes far og stemor har egne barn, og har ikke i den tiden mor og jenta bodde på Y hatt tid til å besøke mor og barn mer enn et par ganger»*. Fylkesnemnda beskriver at mor vil være alene med omsorgen for barnet. Fylkesnemnda finner det ikke forsvarlig at mor skal ha omsorgen for barnet alene med de utfordringene hun har.

I vedtak FNV-2017-181-OSL beskriver fylkesnemnda, i tillegg til et begrenset nettverk, flere forhold som har innvirkning på barnets utvikling;

Det er en opphopning av risikofaktorer i denne familien. Mor har opplevd sviktende omsorg og har flere psykiatriske diagnoser, noe som i seg selv er dokumentert å kunne ha en negativ effekt på foreldreferdigheter og medføre øke risikoen for skjevutvikling hos barnet. (...) Mors sosiale nettverk er begrenset og hun har til tider levd et isolert liv.

Fylkesnemnda fokuserer på at mor har vært utsatt for omsorgssvikt med påfølgende psykiatriske diagnoser og viser til dokumentasjon som tilsier at dette kan ha negativ effekt på foreldreferdighetene. Implisitt betyr dette at fylkesnemnda i sin beskrivelse understreker at mors nettverk ikke kan kompensere for hennes manglende foreldreferdigheter. På bakgrunn av dette, viser fylkesnemnda til at risikofaktorene kan medføre skjevutvikling hos barnet.

I vedtak FNV-2014-372-ROG beskriver fylkesnemnda at mor har en voldelig bakgrunn, som har resultert i begrenset kontakt med egen familie;

Mor har videre liten eller ingen kontakt med sin familie. Hun har et dårlig forhold til sin mor som hun ikke har hatt kontakt med de siste 3 årene, hun har utøvd vold mot egen tante med påfølgende krav om besøksforbud, og hun har for øvrig et lite nettverk. Nemnda oppfatter det slik at mor har store utfordringer knyttet til nære relasjoner.

I tillegg til at mor har lite kontakt med sin familie, beskriver fylkesnemnda at mor har utfordringer med relasjonelle koblinger til andre mennesker. Barnet har behov for trygghet, stabilitet, forutsigbarhet og en omsorgsbasis som evner å stimulere og gi følelsesmessig støtte. Fylkesnemnda legger til grunn at mor ikke har de forutsetningene for å dekke disse behovene. I tillegg med et svært begrenset nettverk, vurderer fylkesnemnda at barnet vil bli skadelidende under mors omsorg.

I vedtak FNV-2015-291-OPP beskriver fylkesnemnda familiens kontakt med øvrige nettverk på en implisitt måte;

Mor, hennes familie og nettverk synes å mene at As utvikling ligger innenfor en normal variasjon med hensyn til hvor fort barn utvikler seg. (...) Det er kommet fram

at mor som liten opplevde å bli misbrukt av et familiemedlem, og at hun både i 2009 og 2011 ble henvist til BUP på grunn av angstanfall og depressive symptomer som ble satt i sammenheng med misbruket.

Fylkesnemnda refererer til uttalelser fra privat part og vitner som indikerer at mor har kontakt med sin familie og øvrige nettverk. Det er således ingen beskrivelser om hvor positiv relasjonen mellom dem er, samt at mor i sin barndom ble misbrukt av et familiemedlem. På bakgrunn av dette, fremgår det tydelig at det foreligger risikofaktorer i denne relasjonen.

Det er lite fokus på familiens øvrige nettverk i sakene. Det er for eksempel ingen slutninger beskrevet at familien/øvrige nettverk fremstår som en beskyttelsesfaktor for barnet. Det kan derfor tenkes at fylkesnemnda vurderer at familien/øvrige nettverk ikke kan kompensere for foreldrenes utfordringer.

7.1.4 Drøfting

I analysen kom det frem at fylkesnemndene ofte beskriver inngående den relasjonelle kontakten mellom barnet og de biologiske foreldrene. Det er imidlertid få positive beskrivelser av barnet og foreldrene i en familiekontekst. Av ordlyden i barnevernloven (1992) § 4-12 kan et vedtak om omsorgsovertakelse treffes dersom det er alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakten og tryggheten et barn trenger etter sin alder og utvikling. Med utgangspunkt i lovens ordlyd er den relasjonelle kontakten mellom barnet og de biologiske foreldrene et viktig område å vurdere i slike saker. Fylkesnemndas fokus på relasjon gjenspeiler elementer ved en transaksjonell forståelse av barns utvikling. Sameroff (2010) hevder barns utvikling styres av det kontinuerlige dynamiske samspillet og erfaringer fra sosiale samhandlinger. I beskrivelsen av den relasjonelle kontakten, fokuserer fylkesnemnda for eksempel på barnets blikkontakt i mange av sakene. Fylkesnemnda beskriver ofte at barnet unngår blikkontakt med sine biologiske foreldre og/eller at barnet er flakkende i blikket. Fylkesnemnda bruker i tillegg ordet «*kontakten*» mellom barnet og biologiske foreldre i beskrivelsen; «*Mor er ikke i stand til å drive kontakten med A*» (FNV-2017-192-OSL). Denne ordlyden gjenspeiles i barnevernloven (1992) § 4-12 omsorgsovertakelse, som bekrefter at fylkesnemnda må vurdere eventuelle feil/mangler i den personlige kontakten. Det finnes omfattende empirisk forskning innenfor utviklingspsykologien som har dokumentert hvilken betydning samspillet

kvalitet har med tanke på spedbarns utvikling (Crockenberg & Keerkes referert i Anke, 2012).

Den relasjonelle kontakten mellom barnet og de biologiske foreldrene påvirkes av foreldrenes utfordringer. En slik forståelse kommer tydelig frem i fylkesnemndas slutninger, som gir stor plass til beskrivelser av foreldrenes utfordringer. Funnene i undersøkelsen Barnevern i Norge 1990-2011 (Clausen & Kristofersen referert i Clausen & Valset, 2012) viser at manglende omsorgsevne er hovedårsaken til igangsatt tiltak for sped- og småbarn i barnevernet. I tillegg til dette, var foreldrenes rusmisbruk og psykiske lidelser en sentral faktor. Det kommer frem av fylkesnemndas vurderinger at foreldrene i de fleste slutningene har rusproblemer og/eller psykiske problem/lidelser. Langsiktige skadevirkninger for barn grunnet rus og/eller psykiske lidelser blir gitt relativt stor plass i vurderingene. I en transaksjonell forståelse må risikofaktorer som rus og/eller psykisk lidelser sees i sammenheng med barnets omsorgsmiljø og hva barnet blir eksponert for. Det er sannsynlig at rusproblematikk og/eller psykiske lidelser fører til vedvarende feiltilpasset og en uforutsigbar omsorgssituasjon som påvirker barnets utvikling (NOU 2012:5, 2012). I likhet med dette viser internasjonal forskning at barn som utsettes for omsorgssvikt og/eller overgrep i tidlig alder har økt risiko for å utvikle psykiske- og psykososiale vansker (Anda et al., 2006; Henry & Herrod, 2007). I tillegg viser forskning at disse faktorene kan være svært skadelig for sårbare sped- og småbarn. Henry & Herrod (2007) viser til at barnets fysiske, mentale, atferdsmessige og økonomiske velvære kan bli påvirket av tidlige negative påkjenninger.

I den omfattende ACE-studien som er basert på barns opplevelser med tanke på miljømessige utfordringer i oppveksten, underbygger det faktum at fylkesnemnda er opptatt av hvordan disse faktorene påvirker barnet. Resultatet i studien viser at negative erfaringer i barndommen, blant annet rusmisbruk hos foreldrene, forstyrrer barnets utvikling (Perry; Anda et al., referert i Wiig 2018). I tillegg konkluderte Dube, Anda, Felitti, Croft, Edwards og Giles (2001) at barn av rusmisbrukere har større sannsynlighet for å bli utsatt for misbruk, omsorgssvikt og svikt på flere områder i hjemmet. I likhet med forskning som belyser at rusmisbruk og psykiske lidelser påvirker barnet negativt, er fylkesnemnda av samme oppfatning. Dette kommer frem av at fylkesnemnda vektlegger rus og psykisk helse i stor grad, og det er flere slutninger hvor beskrivelsene er omfattende og detaljerte. Lauritzen, Waal, Amundsen & Arner (1997) og Kessler, Berglund, Demler,

Jin, Merikangas & Walters (2005) viser til at det er en klar sammenheng mellom rusrelaterte problemer og psykiske lidelser. I presentasjonen av analysen fremkom det at foreldrene er rusavhengig og har psykiske lidelser i 5 av 20 slutninger. I tillegg til å belyse hvordan rusavhengige foreldre påvirker barnets utvikling, viser Ostler (2010) at psykiske lidelser hos foreldre utgjør en ytterligere risiko med tanke på å utvikle et godt samspill med barnet. Anke (2012) er av samme oppfatning, hvor hun beskriver hvordan psykiske lidelser har innvirkning på samspillet og relasjonsutviklingen mellom barnet og omsorgspersonene. Med utgangspunkt i forskningen, er den relasjonelle kontakten mellom barnet og de biologiske foreldrene, samt rusproblematikk og psykiske lidelser, beskrevet i stor grad i fylkesnemndas slutninger. Dette henger nok sammen med forskning som konkluderer med at samspillet og relasjonsutviklingen i stor grad påvirkes av foreldrenes utfordringer (Wiig, 2018; Anke, 2012).

Fylkesnemnda vektlegger kontakten med øvrige nettverk i svært liten grad. Dette kan forstås på ulike måter. Studien omhandler sped- og småbarn, så det kan tenkes at dette gis liten plass på grunn av barnets manglende relasjon til nettverket. I tillegg viser Haugland (2003) og Lindgaard referert i Wiig (2018) til at en kjent risikofaktor for barn av rusavhengige foreldre er blant annet lite/dårlig nettverk. Den marginale kontakten mellom familien og øvrige nettverk kan også ha en sammenheng med at fylkesnemnda vurderer at risikofaktorene i barnets omsorgssituasjon er så alvorlig, at øvrige nettverk ikke kan kompensere for dette.

7.2 Hva er barnets behov?

I fylkesnemndas vurderinger kommer konkrete beskrivelser av hva barnet trenger mindre tydelig frem. Mens foreldrenes utfordringer får stor plass, gis det noe mindre plass til barnets behov. Barnets behov er likevel beskrevet, og det i hovedsak i forbindelse med den emosjonelle- og praktiske omsorgen, samt at det i noen saker refereres til hva barnet trenger/har krav på. Det er få beskrivelser av barnets kognitive utvikling. Denne hovedkategorien består av undertemaene emosjonell- og praktisk omsorg, kognitiv utvikling og tilknytning til biologiske foreldre. Barnets tilknytning til biologiske foreldre har jeg valgt å inkludere på den bakgrunn at fylkesnemnda ser på dette som en sentral faktor i vurderingene knyttet til barnets behov.

7.2.1 Emosjonell- og praktisk omsorg

Emosjonell- og praktisk omsorg er to viktige faktorer som beskrives gjennomgående i alle sakene. Beskrivelsene er varierende, hvor noen fylkesnemnder er konkrete mens noen uttrykker det på en implisitt måte. I vedtak FNV-2012-329-OSL er det en omfattende beskrivelse av barnets behov i form av emosjonell omsorg. Fylkesnemnda refererer til en rapport fra en institusjon (N-Beredskapshjems-avdelingen) familien har oppholdt seg på hvor det belyses at;

(...) Dette barnet har et særskilt behov for en stabil og forutsigbar omsorgssituasjon for å fortsette sin tilknytning i retning av en sunn og god sosial og emosjonell fungering. Og en trygg tilknytning til varige omsorgspersoner. Framtidige omsorgspersoner må være tålmodige og forutsigbare, med interesse for og evne til å fortolke hva jentas adferdsuttrykk betyr. Hun kan virke påtatt smilende i situasjoner som er følelsesmessig vanskelige/skumle, og dette kan være forvirrende. Dette gjelder for eksempel i krevende overganger som en flytting fra beredskapshjemmet vil bli.

I rapporten fra institusjonen beskrives jentas emosjonelle fungering og hvor det fokuseres på hva hun trenger for at utvikling skal ivaretas. Det beskrives videre hvilke utfordringer som kan oppstå ved plassering. Jenta vil eksempelvis kunne utvikle emosjonelle vansker, særlig hvis hun utsettes for flere omsorgserfaringer preget av ustabilitet, vold og manglende sensitiv kontakt. Fylkesnemndas fokus på beskrivelser av emosjonell omsorg kommer tydelig fram når rapporten fra institusjonen blir brukt i oppsummeringen i saken. Barnets tilknytning (se 7.2.3 og 7.3.3) og emosjonell omsorg belyses om hverandre, noe som drøftes videre i 7.2.1.1, med utgangspunkt i transaksjonsmodellen.

I vedtak FNV-2016-3746-HSF refererer fylkesnemnda til en vitneforklaring fra offentlig part (barneverntjenesten) som beskriver at gutten i slutten av mai 2016 var understimulert. *«Han ga ikke blikkontakt, var avflatet, trøtt og signalsvak og de reagerte på at gutten ikke brukte mor. Mor har erkjent at gutten ble overlatt mye til seg selv foran TV og at hun ikke maktet å ta gutten ut eller aktivisere ham i særlig grad (.....)»*. Fylkesnemnda fokuserer på forklaringer som beskriver barnets behov for emosjonell omsorg. I vitneforklaringen kommer det frem at gutten, noe mor erkjenner, i stor grad blir overlatt mye til seg selv. Dette innebærer at mors emosjonelle omsorgskompetanse er fraværende i kontakten med sitt barn. I likhet med offentlig part, forklarte beredskapsfar at de møtte *«en avflatet og mimikkløs gutt uten ønske om menneskelig kontakt. Han trengte ikke andre enn seg selv,*

og gutten ville helst bare se på TV. (.....)». Fylkesnemnda beskriver videre i saken at gutten trenger svært mye stimulans, støtte og forståelse for å kunne ta igjen den forsinkede utviklingen, både motorisk og emosjonelt.

I vedtak FNV-2017-181-OSL beskrives både emosjonell- og praktisk omsorg. Fylkesnemndas fokus retter seg mot at barnet er et spedbarn som er helt avhengig av sine omsorgspersoner. Videre refereres det til en rapport etter opphold på V (utredning), som tilsier at mor mangler nødvendige foreldreferdigheter, både emosjonelt og praktisk. Etter at fylkesnemnda har fokusert på mors omsorgsevne, beskrives det videre hva barnet har behov for fremover. Fylkesnemnda konkluderer med at barnet har behov for en god oppvekst hos omsorgspersoner som gir barnet nødvendig kontakt og trygghet, samt den emosjonelle- og praktiske utviklingsstøtten hun trenger nå og frem i tid.

I vedtak FNV-2017-192-OSL er det en detaljert beskrivelse av mors praktiske håndtering av barnet sitt. Fylkesnemnda refererer til en rapport fra foreldre/barnsenter;

Y har også påpekt at A var rød nedentil før hun dro på helgepermisjon med mor, og at hun ved tilbakekomst var blitt så mye verre at lege måtte oppsøkes. Det ble da konstatert bleie-eksem, og mor hadde i ettertid erkjent at hun ikke hadde byttet bleie så ofte som hun burde. Det ble også observert at mor ved en anledning hadde lagt fra seg A på et tynt dekke på badegulvet, og at hun lå med bena i egen avføring, mens mor var opptatt på sin mobiltelefon.

I denne saken beskriver de ansatte på foreldre/barnsenteret detaljert hvordan mor håndterer den praktiske omsorgen. I likhet med denne saken, refererer fylkesnemnda i vedtak FNV-2017-192-OSL til en rapport som beskriver hjemmesituasjonen som rotete og kaotisk, med klær og eiendeler i søppelsekker. I etterkant av akutt plasseringen, beskriver beredskapsfar at barnets klær var skitne og at deler av håret måtte klippes bort på grunn av hygieniske årsaker.

Fylkesnemnda beskriver i flere saker hva et barn trenger ved å henvise til teori og forskning. Et eksempel på hva et spedbarn trenger beskrives i FNV-2017-75-TRO;

Barn er helt avhengig av stimulering for å utvikle seg, og svak kontakt mellom barnet og omsorgspersonene og feiltolkning av barnets signaler, kan i løpet av kort tid føre til skjevutvikling.

I den grad et lite barn uttrykker behov, er det gjennom gråt og andre kroppslige signaler som må tolkes. Signalene er ikke alltid like lette å forstå, og det er ikke uvanlig at foreldre kan være usikre på hva barnet uttrykker behov for. Det er derfor viktig for barnets utvikling at omsorgspersonene orienterer seg om hva barnet trenger, og raskt lærer seg å tolke barnets uttrykk.

Små barn tilpasser seg den omsorgen de får. Et barn som ikke får dekket sine fysiske og/eller psykiske omsorgsbehov vil ikke nødvendigvis gi sterkere signaler, men tvert imot svakere. På den måten kan barnet og omsorgspersonene komme inn i en spiral av gradvis svekket omsorgstilbud.

I denne saken refererer fylkesnemnda til teori og forskning som beskriver hva et barn trenger med tanke på den emosjonelle- og praktiske omsorgen. Fylkesnemnda beskriver i tillegg hva konsekvensene for barnet vil bli, dersom omsorgsbehovene ikke dekkes. Bakgrunnen for at fylkesnemnda henviser til teori og forskning kan være for å underbygge deres vurderinger i beslutningsprosessen.

7.2.2 Kognitiv utvikling

Fylkesnemnda beskriver barnets kognitive utvikling i flere saker, men noen saker er mer implisitt og generell. I tillegg belyses dette i parts og/eller vitneforklaringer i bevisførselen, men uten at fylkesnemnda refererer til dette i slutningen. I vedtak FNV-2012-329-OSL refererer fylkesnemnda til psykolog AC som har foretatt en utredning av barnet. Psykolog AC beskriver at «Jente ved innflytting er preget av å være understimulert og undervektig, og har en forsinket generell utvikling. (...) Frem mot utflytting har jenta en positiv utvikling både når det gjelder språk, motorikk og sosial fungering (.....)». Dette er en generell beskrivelse med tanke på barnets utvikling. Psykolog AC foretok i tillegg en undersøkelse (Bayley Scales of infant development) hvor han beskriver;

«samtlige delskalaer ligger i nedre normalområdet og blant de 16-18 % svakeste i aldersgruppen. Barnets grovmotoriske utvikling er forsinket. Språklig data må tolkes med forsiktighet da barnet har et annet morsmål enn norsk.» Det ble foretatt en ny undersøkelse den 20.09.2012 og resultatene viste at «på tross av at ikke alle oppgavene lot seg gjennomføre grunnet manglende konsentrasjon hos barnet, tyder resultatene på at kognitiv og språklig fungering p.t. ligger i normalområdet og er noe bedret sammenholdt med forrige undersøkelse.

Fylkesnemndas fokus på Psykolog AC sin beskrivelse av barnet antas å være på bakgrunn av hvor detaljert informasjonen om utviklingen er. Dette er en generell beskrivelse av alle utviklingsområdene. Det beskrives at barnets kognitive utvikling er innenfor normalområdet, men uten noe ytterligere informasjon om hva dette innebærer. I vedtak FNV-2016-4046-OPP, i likhet med det over, beskrives barnets kognitive utvikling som normal. Barnet ble utredet av BUP (sped- og småbarnsteamet);

BUP som ledd i sin utredning gjennomførte en undersøkelse av As utviklingsnivå (Bayley III), som viste en forsinket språklig og motorisk utvikling. Motorisk skåret han i nedre del av normalområdet, mens han i ekspressiv kommunikasjon skåret på laveste nivå. Hans kognitive utvikling var normal.

Fylkesnemnda fokuserer i liten grad på beskrivelser knyttet til barnets kognitive utvikling i slutningene. Det er gjennomgående beskrevet at barnet er innenfor normalområdet i forhold til den kognitive utviklingen.

7.2.3 Tilknytning til biologiske foreldre

Fylkesnemndene beskriver barnets tilknytning til biologiske foreldre inngående i 8 av 20 saker. I tillegg til dette, er det i noen saker hvor fylkesnemnda beskriver barnets tilknytningen til biologiske foreldre på en mer implisitt måte.

I vedtak FNV-2015-291-OPP refererer fylkesnemnda til en psykiatrisk barnesakkyndig som beskriver barnets tilknytning inngående på bakgrunn av observasjoner;

(...) A utforsker med liten referanse til foreldrene, søker foreldrene i liten grad for trøst og beroligelse og synes å reagere minimalt på at foreldrene går og ved gjenforening. Dette gir mistanke om at her kan det dreie seg om et barn med utrygg tilknytning til begge foreldrene, og da kanskje fortrinnsvis med et unnvikende mønster” (FNV-2015-291-OPP).

Den psykiatriske barnesakkyndige beskriver innledningsvis hvordan barnets reaksjoner i samvær med foreldrene er. Videre i vitneforklaringen beskriver han inngående at barnet har utviklet en utrygg tilknytning av typen unnvikende. I de syv resterende sakene er

beskrivelsen av barnets tilknytning lite fremhevet. Ord som er gjennomgående i beskrivelsene i disse sakene er «*liten, ikke av en slik art, ikke etablert*». I vedtak FNV-2016-3112-MRO er tilknytning beskrevet slik; «*(...) det må uansett legges til grunn at det er liten tilknytning til de biologiske foreldrene*». Fylkesnemnda vurderer at barnets tilknytning til biologiske foreldre er liten. Det er således ingen ytterligere beskrivelse av hva som gjør at tilknytningen fremstår som liten sammenlignet med vedtak FNV-2015-291-OPP.

I de resterende sakene beskriver fylkesnemndene barnets tilknytning til biologiske foreldre på en implisitt måte. Et eksempel på dette er FNV-2016-3746-HSF;

Gutten viser tydelige tegn på frykt i møte med sin mor. Hans oppsperrede øyne som søker bort fra mor viser guttens sterke ubehag i møte med henne. Han strekker armene mot mor for å holde henne borte- noe som er en sterk avvisning av et så lite barn. (...) U.t vurderte at gutten viste tegn på å fryse ved å avstive kroppen og sende blikket bakover.

Fylkesnemnda refererer til en vitneuttalelse som beskriver detaljert hvordan barnet forholder seg til mor. Det er ut i fra denne beskrivelsen en kan fastslå at barnet er i ferd med å utvikle en utrygg tilknytning til mor. Et annet eksempel som på en implisitt måte beskriver barnets tilknytning til mor er FNV-2017-26-OSL;

Vitne 1 (.....) observere og veilede foreldrene i samspillet med A vurderte at jenta var stresset. (...) A vendte seg vekk fra mor, hun var lite vital og våken, og døset mye. (...) Psykologen opplevde jenta som affektflat, og at hun i svært liten grad søkte mor. Hun viste blant annet til en episode der jenta satt i en badebalje og gråt, skalv og gned seg i øynene. I denne situasjonen brukte hun ikke mor aktivt ved utforskning eller trygging, og hun søkte knapt mor med blikket.

I likhet med vedtak FNV-2016-3746-HSF, refererer fylkesnemnda til et vitne som beskriver at barnet i svært liten grad søkte mor ved utforskning og trygging. I tillegg viser barnet kroppslige reaksjoner som å være affektflat, lite vital og til stede.

7.2.4 Drøfting

I beskrivelsene knyttet til barnets behov er det gjennomgående benyttet ord som forutsigbarhet, trygghet, stabilitet og regulering. I tillegg blir barnets behov og krav til omsorg i flere sammenhenger koblet sammen. I vedtak FNV-2012-329-OSL beskriver fylkesnemnda barnets behov slik; «*Fylkesnemnda kan således ikke se at mor har klart å gi Jente den stabilitet og trygghet som er nødvendig for at hun med sin spesielle sårbarhet skal kunne få den nødvendige utviklingsstøtte*». Fylkesnemnda kobler her barnets krav til utviklingsstøttende omsorg sammen med barnets behov for stabilitet og trygghet.

Det er en rekke studier som underbygger den skadelige virkningen omsorgssvikt, misbruk, vold og andre påkjenninger har. De negative virkningene handler blant annet om emosjonell og atferdsmessig funksjoner og svikt i barnets kognitive funksjoner. Dette avspeiles i flere studier (Krikengen, 2009; Rutter, 1998; Rutter, 2010). Beskrivelser av emosjonell omsorg gis stor plass i slutningene sammenlignet med beskrivelser knyttet til barnets kognitive fungering. Det kan ha en sammenheng med at barnets emosjonsregulering starter lenge før språket utvikler seg (Perry, 2008; Eisenberg, Zhou, Spinrad, Valiente, Fabrs & Liew, 2005; Cicchetti, Rogosch & Toth, 2006). Emosjonsreguleringen starter i spedbarnsalderen (Eisenberg et al. 2010) og til sammenligning med denne studien er det overvekt av vedtak som gjelder spedbarn. Konsekvensene for barn som opplever foreldrene sine som emosjonelt utilgjengelig er blant annet svekkede selvreguleringsferdigheter (Shipman et al. 2005a). Forskerne mener i tillegg at barnets temperament blir etablert i spedbarnsalderen, som kan kobles sammen med barnets selvreguleringsferdigheter. Barnets negative atferd kan i mange sammenhenger henge sammen med foreldrenes persepsjon og emosjonelle utilgjengelighet i spedbarnsalderen, samt at reaktiv stil blir etablert i denne alderen (Wolke & St. James-Robert; Egeland & Sroufe; Sroufe, referert i Blindheim, 2012). Viktigheten av fokus på emosjonell omsorg, slik det fremkommer i fylkesnemndas slutninger, underbygges i forskning. Det er også slik at fylkesnemnda refererer til psykologspesialister, og det er i de sakene hvor kognitiv utvikling blir beskrevet på bakgrunn av en Bayley III-test. I de øvrige slutningene blir vurderinger omkring barnets kognitive utvikling noe utydelig. Dette kan ha en sammenheng med at kognitiv utvikling begynner på et senere tidspunkt sammenlignet med emosjonell utvikling.

Fylkesnemnda er av den oppfatning at sped- og småbarns tilknytning ansees å være viktig med tanke på den videre utviklingen. Det er i åtte saker hvor fylkesnemnda beskriver barnets tilknytning i slutningene på en inngående måte. I tillegg beskrives dette på en implisitt måte i noen av slutningene. Fylkesnemndas fokus på dette kan forsås i lys av Green et al. og IJzendoorn et al., hvor de antar at mellom 50-80 prosent av barna i barnevernet og barnepsykiatrien har utviklet desorganisert tilknytning (Kvello, 2013). Ofte beskriver fylkesnemndene barnet slik; Søker foreldrene i liten grad, reagerer minimalt når foreldrene går, viser sterkt ubehag, avstiver kroppen. Til tross for at fylkesnemnda beskriver detaljert symptomer på utrygg tilknytning, blir ikke alltid dette knyttet direkte til begrepet. Main (1995) referert i Braarud (2012) sier at barn av foreldre som er emosjonelt utilgjengelig, avvisende og lite responderende på barns behov utvikler utrygg tilknytning. På bakgrunn av dette, overregulerer barna følelsene sine, søker lite trøst fra foreldre og kan oppfattes som selvstendige. Fylkesnemndene synes å beskrive barnets atferd på lik måte informert av det som fremkommer i denne forskningen.

7.3 Hvordan skal barnets behov møtes?

Mine funn viser at fylkesnemndenes avgjørelser beskriver viktige elementer i vurderingen av barnets fremtidige behov ved spørsmål om omsorgsovertakelse. Barnets tilknytning til nye omsorgspersoner gis særlig stor plass i slutningene, men beskrives oftest på et generelt grunnlag. Langtids- eller midlertidig plassering fremkommer i 19 av slutningene. Refleksjonene tilknyttet dette, omhandler i stor grad hvilke konsekvenser dette kan ha for barnets utvikling og tilknytning og om barnet eventuelt vil håndtere et nytt relasjonsbrudd. Undertemaene i denne hovedkategorien er tidlig intervensjon, tilknytning til nye omsorgspersoner og barnets tilknytning til biologiske foreldre i forbindelse med samvær.

7.3.1 Tidlig intervensjon

Tidlig intervensjon og viktigheten av dette blir beskrevet på en implisitt måte i 6 av 20 saker. Ingen av fylkesnemndene beskriver dette på en inngående måte. Fylkesnemndene beskriver ofte dette i form av at barnet er i en; Viktig og avgjørende fase i livet, risikoprojekt, sårbar og kritisk fase, viktig utviklingsfase og toget var gått.

I fire av fem saker drøftes tidlig intervensjon i form av å igangsette ytterligere hjelpetiltak i henhold til Bvl. § 4-4. I vedtak FNV-2014-372-ROG ønsker privat part et opphold på et foreldre/barnsenter. Fylkesnemnda er uenig og beskriver følgende; «*opphold på et*

mor/barn senter vil etter nemndas oppfatning bare bli en unødvendig utsettelse av en omsorgsovertakelse, og innebære en unødvendig og potensielt skadelig ekstra flytting for A som ikke vil være til hans beste». Fylkesnemnda beskriver at barnet vil utsettes for unødvendig skade, hvor barnets utviklingsbehov inngår i hensynet til barnets beste. I vedtak FNV-2016-3446-OSL er fylkesnemnda av samme oppfatning som i vedtak FNV-2014-372-ROG. Det er fra privat part anført at det er nok tid til å utprøve et nytt opphold på foreldre/barnsenter; «Nemnda er uenig i dette. A er inne i en meget viktig utviklingsfase et er særlig viktig at det legges til rette for en god tilknytningsprosess til omsorgsgiver». I vedtak FNV-2016-3112-MRO er det i likhet med sakene over, anført fra privat part at familien ønsker et opphold på et foreldre/barnsenter. Fylkesnemnda refererer til en uttalelse fra offentlig part som tilsier at barneverntjenesten; «valgte å ikke søke på nytt etter at foreldrene ikke fikk plass før fødselen, og viser til at «toget var gått», at barnet var i stor risiko for skjevutvikling og at man i stedet valgte en sakkyndig utredning».

I vedtak FNV-2016-3746-HSF beskriver fylkesnemnda; «(...) Å igangsette ytterligere veiledningstiltak vil være et risikoprojekt i forhold til guttens utvikling og psykiske helse». Det kommer tydelig frem at fylkesnemnda fokuserer på risikoen med tanke på barnets utvikling når spørsmål om ytterligere veiledningstiltak vurderes. I den siste saken som omhandler igangsetting av ytterligere hjelpetiltak beskriver fylkesnemnda at dette ikke «kan gjøres i et tilstrekkelig tempo eller på en slik måte at A samtidig får en tilstrekkelig utviklingsstøtte» (FNV-2016-1826-OST). Fylkesnemnda legger til grunn at barnet er i en utviklingsprosess som gjør at hjelpetiltak ikke samsvarer med barnets utviklingsbehov.

I vedtak FNV-2014-234-HSF viser fylkesnemnda til at det er to hensyn som må vurderes i denne saken;

På den ene side har vi hensynet til barnets biologiske opphav og ivaretagelse av familiære bånd. For både barn og biologiske foreldre vil det ofte være mindre belastende med en familieplassing enn plassering i et fremmed fosterhjem, særlig hvis det er en etablert og utviklingsstøttende relasjon mellom barnet og den aktuelle familien. På den annen side har vi hensynet til barnets psykologiske utvikling og de mulige skadevirkninger et nytt relasjonsbrudd kan føre til. Barnet er ennå ikke fylt to år og således inne i en sårbar og kritisk fase i livet sitt (FNV-2014-234-HSF).

Fylkesnemnda er opptatt av det biologiske prinsipp (belyses utdypende i 7.3.2) i tillegg til barnets psykologiske utvikling. Fylkesnemnda legger til grunn at barnet er under to år, som tilsier at barnet er i en sårbar og kritisk fase i livet. Fylkesnemnda legger til grunn at hensynet til barnets beste veier tyngre enn det biologiske prinsipp.

7.3.1.1 Langtids- eller midlertidig plassering

Det er fylkesnemndene som på bakgrunn av opplysningene beslutter om plasseringen skal være langvarig eller midlertidig. Fylkesnemndene vurderer i 17 av 20 saker at barnets plassering er ment å være langvarig. Det er i to saker hvor fylkesnemnda vurderer at foreldrene, dersom omsorgsrollen forbedres, kan få medhold i en eventuell tilbakeføringssak. I den siste saken er det ingen opplysninger om tidsperspektivet på plasseringen. I de sakene hvor fylkesnemnda vurderer at plasseringen er ment å være langvarig beskrives det ofte at barnet har behov for en stabil og trygg omsorgsbasis med personer som er sensitive i responsen overfor barnet. I tillegg, hvor de sakene barnet er plassert fra fødsel av, beskriver fylkesnemnda ofte at barnet allerede har etablert en trygg tilknytning til fosterforeldrene, og et brudd vil ha negativ innvirkning på barnet.

Fylkesnemndene beskriver varigheten av plasseringen på ulike vis. I de fleste sakene beskriver fylkesnemnda at det er en langvarig plassering, mens i noen saker beskrives det i form av oppvekstplassering, langvarig, dvs. myndighetsalder og plassering med framtidig adopsjon. I de to sakene som tar utgangspunkt i midlertidig plassering, beskriver fylkesnemndene «ikke nødvendigvis varig og usikker varighet på plassering». I vedtak FNV-2017-181-OSL vurderer fylkesnemnda at barnet skal vokse opp i fosterhjemmet; *«Fylkesnemnda mener at det er både nødvendig og til barnets beste at hun tas under offentlig omsorg. Fylkesnemnda legger til grunn at plasseringen er ment for oppvekst, og en tilbakeføring til mor i denne saken fremstår som klart usannsynlig (...)»*. I denne saken beskriver fylkesnemnda at barnets omsorgssituasjon er så alvorlig, at en tilbakeføring er usannsynlig. I vedtak FNV-2013-103-OST vurderer fylkesnemnda at mors rusmisbruk ikke er forenelig med å ha omsorgen for et barn. Fylkesnemnda beskriver at; *«foreldrene ikke skal ha rett til å vite hvor gutten er plassert. (...) foreldrene er tidligere straffedømt bla. for vold/trusler (...) Nemnda antar at plasseringen av gutten vil bli langvarig, dvs. frem til myndighetsalder»*. Fylkesnemnda beskriver implisitt at en tilbakeføring er usannsynlig når de vurderer at barnets plassering er ment å vare frem til myndighetsalder. I vedtak FNV-2017-547-AGD har barnet siden fødselen av vært plassert i fosterhjem.

Fylkesnemnda vurderer at «*plasseringen vil sannsynligvis bli langvarig. Problematikken i saken vurderes ikke å være av kortvarig eller forbigående art*». Fylkesnemnda understreker vurderingens betydning i beskrivelsen av at problematikken ikke er av kortvarig eller forbigående art.

I vedtak FNV-2012-329-OSL har barnet i saken vært vitne til at mor har vært utsatt for vold, begrenset bevegelsesfrihet og negative omtalelser fra fars familie. Mor har vært involvert i flere voldsepisoder, i tillegg til at mor ikke klarer å gi barnet en trygg og stabil omsorgssituasjon. Fylkesnemnda vurderer at mor må bryte med romfolkets kultur og tradisjoner for å klare å skjerme barnet fra ytterligere konflikter. Fylkesnemnda vurderer på bakgrunn av dette;

Således ikke at omsorgsovertagelsen nødvendigvis vil være langvarig. (...) fylkesnemndas oppfatning at det er til Jente beste at omsorgen overtas av det offentlige og viser til at hun har utviklet seg i positiv retning under oppholdet i beredskapshjemmet.

Fylkesnemnda er usikker på om plasseringen vil være langvarig eller om mor, i et langsiktig løp, vil kunne bryte med romfolkets kultur og etablere en forutsigbar og trygg omsorgsbasis. Det ligger således til grunn at barnet muligens plasseres i en midlertidig periode. I vedtak FNV-2012-44-TRO vurderer fylkesnemnda at en eventuell tilbakeføring er mulig dersom;

mor ved rask og riktig behandling kan komme i posisjon til å kreve omsorgen tilbakeført. Gitt at dette skjer på et så tidlig tidspunkt at Datters tilknytning til fosterhjemmet ikke i seg selv vil være til hinder for en tilbakeføring jfr. barnevernloven § 4-21 første ledd annet punktum, er det viktig at samværet settes så hyppig at det legger til rette for en senere flytting.

Fylkesnemnda vurderer at mor kan kreve omsorgen tilbake dersom hun får riktig behandling for sine utfordringer. I tillegg beskriver fylkesnemnda at barnets tilknytning kan gjøre en eventuell tilbakeføring vanskelig dersom mors behandling skjer på et senere tidspunkt.

7.3.2 Tilknytning til nye omsorgspersoner

Fylkesnemndene beskriver barnets tilknytning til nye fosterforeldre i 15 av 20 saker. Tilknytningen i denne sammenhengene er i de fleste sakene beskrevet i et fremtidsperspektiv. Fylkesnemndene beskriver ofte barnets tilknytning på en generell måte; Primær tilknytning, trygg tilknytning, knytte seg til, ro og stabilitet i sin tilknytning og psykologiske foreldre. I vedtak FNV-2016-4046-OPP beskriver fylkesnemnda barnets tilknytning med ord som sterk og trygg; «(...) *A er et sårbart barn med særlige omsorgsbehov. Han vil nå ha behov for ro og stabilitet i sin situasjon for å etablere en trygg og sterk tilknytning til fosterforeldrene, som han skal ha sin primærtilknytning til i tiden fremover*». Fylkesnemnda beskriver at barnets behov tilsier at han skal få tid til å utvikle en trygg tilknytning og at dette skal etableres mellom han og de primære tilknytningspersonene. I vedtak FNV-2016-1826-OST beskriver fylkesnemnda, i likhet som i vedtak FNV-2016-4046-OPP, at barnets tilknytning skal etableres på en god og solid måte;

A trenger i dag å knytte seg til fosterforeldrene av hensyn til sin egen utvikling. Han er, som alle barn, i behov av å etablere en trygg tilknytning, og ha tid til at dette gjennomføres på en god og solid måte. I tillegg kommer det faktum at han er et lite barn, som allerede har bodd 5 måneder i sitt beredskaps/fosterhjem. Hans tilhørighet og tilknytning til fosterhjemmet vil derfor innenfor noe tid gjøre en tilbakeføring langt mer krevende, og muligens også utelukket.

Fylkesnemnda beskriver barnets forutsetninger med tanke på utviklingen. I tillegg beskriver fylkesnemnda at en trygg tilknytning medfører at barnet har økt sjanse for å utvikle seg i positiv retning. Fylkesnemnda legger til grunn at barnet er noen måneder gammelt og at hans tilhørighet og tilknytningsprosess til fosterhjemmet allerede er påstartet. I de resterende tolv sakene er det på en slik måte fylkesnemndene beskriver barnets tilknytning til fosterforeldrene. I disse slutningene ser en at fylkesnemnda har særlig fokus på barnets behov for stabilitet og trygghet i en omsorgsbasis som kan fremme positiv utvikling hos barnet. I tillegg fremgår det tydelig at barnet, i mange av sakene, allerede er i gang med tilknytningsprosessen overfor fosterforeldrene.

7.3.3 Barnets tilknytning til biologiske foreldre i forbindelse med samvær

Fylkesnemndene tar ofte stilling til hva som skal være formålet med kontakten mellom barnet og de biologiske foreldrene når samvær skal fastsettes. I den sammenheng er ofte

barnets tilknytning en sentral del i vurderingene. I de fleste sakene vurderer fylkesnemnda hvor mange timer samvær foreldrene skal ha med barnet sitt. Dette beskrives som oftest med utgangspunkt i barnets behov og hvilke negative innvirkninger samværet kan ha for barnet. I noen saker begrenser fylkesnemnda samværet til to treff av to timer i året. I vedtak FNV-2012-75-TRO vurderer fylkesnemnda at samværet skal begrenses; «(...) *det er tilstrekkelig sterke og særlige grunner til å begrense samværet til to årlige samvær à to timer. Fylkesnemnda vurderer det som sannsynlig at hyppigere samvær vil virke forstyrrende på As tilknytning til fosterhjemmet*». Fylkesnemnda begrunner i sin vurdering at barnets tilknytningsprosess kan bli forstyrret dersom flere samvær i året fastsettes. I vedtak 2017-19-HSF beskriver fylkesnemnda at; «*A skal slå rot i fosterhjemmet og bli et familiemedlem. Hun skal ha sin primære tilknytning til fosterhjemmet. Samvær skal da ha som formål at A skal kjenne til og ha kunnskap om sine biologiske foreldre*». I denne saken fastslår fylkesnemnda at formålet med samværet er at barnet skal ha kjennskap til og kunnskap om sitt biologiske opphav. Fylkesnemnda legger i tillegg vekt på at barnet skal ha sin primære tilknytning til fosterhjemmet og bli et familiemedlem.

I vedtak FNV-2016-3112-MRO beskriver fylkesnemnda utdypende hvorfor de vurderer at samværet skal begrenses til fire ganger i året og beskriver at barnet har behov for ro og tilknytning til fosterforeldrene. Formålet er at barnet skal ha kjennskap til foreldrene.

I henhold til rettspraksis er et samlet samværsomfang på 4 ganger i året, slik kommunen har foreslått, innenfor normalen. Fylkesnemnda finner at dette er et riktig omfang slik situasjonen er nå; da blir hensynet til barnets behov for ro og tilknytning i fosterhjemmet ivaretatt, samtidig som foreldrenes behov for å følge med på barnets utvikling dekkes til en viss grad. Foreldrene er ikke lenger et par, og det fastsettes derfor et samvær på 2 ganger i året for hver av dem.

Samværsomfanget skal da ikke fastsettes med formål om tilknytning til de biologiske foreldrene; hensikten er at barnet etter hvert som det vokser til, skal ha en kjennskap til foreldrene. Det er forståelig at dette er vanskelig for foreldrene å forstå eller godta, men det er barnets tilknytning til fosterforeldrene og barnets best mulige utvikling som begrunner en slik vurdering.

Det er slik fylkesnemnda i de fleste sakene behandler spørsmålet om fastsettelse av samvær. Fylkesnemndene beskriver gjennomgående at barnet skal ha kjennskap til,

forståelse og kunnskap om sitt biologiske opphav.

7.3.4 Drøfting

Viktigheten av tidlig intervensjon kommer ofte til uttrykk når fylkesnemndene diskuterer om ytterligere hjelpetiltak skal igangsettes. Fylkesnemndene beskriver ofte i sin begrunnelse når et forslag om ytterligere hjelpetiltak ikke tas til følge slik; Barnet er i en sårbar og kritisk fase, samt i en viktig utviklingsfase. Dette henger sammen med den stadig økende kunnskapen om at negative påkjenninger i tidlig alder fører til skjevutvikling (NOU 2012:5, 2012). I NOU 2012:5 (2012) er utvalget særlig opptatt av aldersgruppen null til fire år. Det har en sammenheng med at sped-og småbarn er mest formbare i denne alderen, samt at forskning tilsier at barn i tidlig alder er mest eksponert for potensielle skader (Braarud, 2012; Blindheim, 2012). Likevel er det få tydelige beskrivelser knyttet til mulige negative påkjenninger ytterligere hjelpetiltak vil ha for det aktuelle barnet på sikt i selve slutningene. Sett fra mitt faglige ståsted savner jeg at fylkesnemndene begrunner sine vurderinger ytterligere og presiserer hva som ligger bak, slik at dette blir lettere forståelig og bidrar til økt legitimitet.

I forlengelse av tidlig intervensjon, må fylkesnemnda vurdere om plasseringen er ment å være midlertidig eller langvarig. Begrunnelsen som ofte går igjen hos fylkesnemndene, i vurderingene av varigheten av plasseringen, er hvor vidt barnet har, eller skal, etablere en trygg tilknytning. I likhet med dette tilsier forskning at flere relasjonsbrudd i et barns liv vil kunne medføre nedsatt funksjon med tanke på å regulere barnets fysiologiske og atferdsmessige tilstand (Braarud, 2012; Bowlby, 1969). Når barnet plasseres i fosterhjem involverer dette et brudd med primæromsorgsgiver, og dette på et tidspunkt hvor barnet er helt avhengig av sine omsorgsgivere (Bowlby, 1969). Dette fokuset gjenspeiles i fylkesnemndas beskrivelser når de vurderer varigheten av plasseringen og om en eventuell tilbakeføring er sannsynlig. Dersom det kommer frem av fylkesnemndas vurderinger at barnet allerede har etablert en trygg tilknytningsstil i forbindelse med en akuttplassering, kommer det tydelig frem at dette blir vektlagt i beslutningsprosessen.

Fylkesnemndene kobler typisk begrepene barns tilknytning og barns utvikling tett sammen. Barns tilknytning til fosterforeldre beskriver i 15 av 20 slutninger. Det er i denne sammenheng som oftest beskrivelser knyttet til fremtidig tilknytning. Det at fylkesnemndene kobler begrepene tilknytning og utvikling sammen, gjenspeiles i

forskning. Barn som har utviklet en selektiv tilknytning og samspillsforstyrrelser kan overføre disse erfaringene i relasjonen til fosterforeldre, noe som kan vanskeliggjøre barns utvikling (Anke, 2007). Fylkesnemnda legger videre til grunn at sped- og småbarn har bedre forutsetninger til å etablere en trygg tilknytning til fosterforeldre sammenlignet med eldre barn, som i tillegg beskrives i NOU 2012:5 (2012). I likhet med dette viser funnene i Stovall og Dozier (2000) at sped- og småbarns tilknytning til nye omsorgspersoner etableres raskere dess yngre barnet er (under tolv måneder). I en forlengelse av barnets tilknytning til fosterforeldre, tar fylkesnemnda ofte stilling til formålet med tilknytningen mellom barnet og biologiske foreldre i forbindelse med samvær. Slik dette forstås i fylkesnemndas slutninger, fastsettes samværet på bakgrunn av vurderingene knyttet til barnets tilknytning til fosterforeldrene og varigheten av plasseringen. Dersom formålet med plasseringen er at barnet skal ha kjennskap til sitt biologiske opphav, fastsettes samvær etter det som er minimumskravet. Dozier og Stovall (2000) sier at barnets relasjonshistorie har innvirkning på barnets tilknytning til fosterforeldrene.

7.4 Barnet som rettighetsbærer

Et viktig fokus for meg har vært å undersøke i hvilken grad barnet som selvstendig rettssubjekt fremkommer i fylkesnemndas beskrivelser og da, på hvilken måte. Jeg ønsker å påpeke at jeg ser etter tydelige referanser til barnet som selvstendig rettssubjekt. Rettighetene er delt inn i undertemaene barnets beste, barnets rett til omsorg og beskyttelse og det biologiske prinsipp. Det er denne type rettigheter som er aller mest relevant for sped- og småbarn, og som også oftest blir beskrevet i fylkesnemndas slutninger. Funnene mine tilsier at fylkesnemnda i liten grad fokuserer på inngående beskrivelser av det enkelte barnets beste (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 3). Dette fremkommer svært ofte på en generell måte. I tillegg er det kun i to saker hvor barnets rett til omsorg og beskyttelse (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 18 og 20) blir beskrevet.

7.4.1 Barnets beste

Prinsippet om barnets beste beskrives i alle sakene. Det er i de fleste sakene beskrevet med utgangspunkt i lovverket, mens det i to av slutningene knyttes mer mot barnet i den aktuelle saken. Barnets beste beskrives typisk i forbindelse med det rettslige utgangspunktet og innunder vurderingene knyttet til plasseringsalternativ og samvær.

Vedtak FNV-2017-181-OSL er et eksempel som viser til hvordan fylkesnemndene beskriver barnets beste i det rettslige utgangspunktet;

Omsorgsovertakelse må være nødvendig ut fra barnets situasjon, og vedtak kan ikke treffes dersom hjelpetiltak kan skape tilfredsstillende forhold for barnet, jf. barnevernloven § 4-12 andre ledd. Omsorgssituasjonen må være forholdsvis klart uholdbar, og ikke ethvert avvik vil gi grunnlag for et så alvorlig inngrep. Et hvert tiltak etter barnevernloven må også vurderes å være til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1. (...) Fylkesnemnda mener at det er både nødvendig og til barnets beste at hun tas under offentlig omsorg (FNV-2017-181-OSL).

Vedtak FNV-2016-3446-OSL er et eksempel som beskriver barnets beste i forbindelse med vurderinger knyttet til samvær mellom barnet og biologiske foreldre. I tillegg viser fylkesnemnda til Høyesterett Rt-2012-1832 som har referert til NOU 2000:12;

Bestemmelsen må ses i lys av og anvendes i samsvar med Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8, som blant annet verner om retten til et familieliv. I forarbeidene til barnevernloven er det uttalt at omfanget av samvær må vurderes i forhold til plasseringens forventede varighet, formålet med samværet, og hensynet til hva som er til beste for barnet. Dette er også fremhevet av Høyesterett i Rt-2012- 1832 med henvisning til NOU 2000:12 side 211 (FNV-2016-3446-OSL).

Fylkesnemndene fokuserer i liten grad på inngående beskrivelser av barnets beste i hver enkelt sak. Barnets beste beskrives i de fleste sakene på en generell måte, uten å knytte dette til barnets rettsstatus i den aktuelle saken. Vedtak FNV-2016-3112-MRO er ett av to eksempler hvor fylkesnemnda knytter barnets beste til det aktuelle barnet i saken;

Fylkesnemnda har en oppfatning av begge foreldrene som at de er innstilt på å gjøre sitt beste og ønsker å samarbeide med hjelpeapparatet, at de er svært opptatt av A og ønsker bare hans beste. Psykolog P, som har hatt mye kontakt med dem gjennom sin utredning, beskriver at de har samarbeidet godt og at man får sympati med dem. Dette er uansett sakens utfall, et svært godt utgangspunkt for det videre samarbeidet med A sitt beste for øyet (FNV-2016-3112-MRO).

I tillegg til at fylkesnemnda i denne saken beskriver det rettslige utgangspunktet, beskrives også barnets beste ut i fra den aktuelle saken, og ikke bare på en generell måte.

7.4.2 Barnets rett til omsorg og beskyttelse

Barns rett til omsorg og beskyttelse (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 18 og 19) er en rettighet som omfavner sped-og småbarn i stor grad. Barnets rett til omsorg og beskyttelse kom frem i kun to saker. I vedtak FNV-2015-291-OPP refererer fylkesnemnda til Den Europeiske menneskerettskonvensjonen (1953) og Barnekonvensjonen (1989) for å belyse retten til familieliv. Videre beskriver fylkesnemnda at retten til familieliv kan forbigås dersom en inngripen er til barnets beste og nødvendig for beskyttelse med tanke på barnets helse og utvikling;

Det grunnleggende rettslige utgangspunktet er at barn skal vokse opp hos sine foreldre, i tråd med det biologiske prinsipp. Retten til familieliv er bl.a. beskyttet gjennom den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) art. 8 og Barnekonvensjonen art. 9. Inngrep i familielivet forutsetter hjemmel i lov, at inngrepet er til barnets beste og nødvendig for å beskytte dets helse, utvikling eller personlige rettigheter.

I vedtak FNV-2016-3746-HSF har mor en annen kulturbakgrunn (sigøyner) og det er fra privat part anført at barnet skal plasseres i en familie med tilsvarende kultur (barnevernloven, 1992, § 4-15). I tillegg til dette må fylkesnemnda vurdere om mors omsorgsevne er god nok for barnet. Fylkesnemnda reflekterer over at mor, med en annen kulturbakgrunn, kan ha misforstått samtalen med det norske hjelpeapparatet. Fylkesnemnda påpeker at barnet uansett har krav på beskyttelse mot skade på sin helse og utvikling;

Når nemnda skal vurdere mors omsorgsevne, med hovedvekt på den emosjonelle omsorgsevnen, må det tas hensyn til at mor har en helt annen kulturbakgrunn og at det i møte med det norske hjelpeapparatet kan være rom for både misforståelser og ulik forståelse for hvordan en møter barns behov. Men et barn har uansett krav på beskyttelse mot skade på sin helse og utvikling.

Det er kun i de to slutningene hvor barnets rett til omsorg og beskyttelse med spesifikk referanse til barnet som selvstendig rettssubjekt (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 18 og 20) beskrives. I de resterende slutningene belyses dette verken i det rettslige utgangspunktet eller i henhold til det aktuelle barnet.

7.4.3 Det biologiske prinsipp

Fylkesnemndene belyser også det biologiske prinsipp i slutningene. Det biologiske prinsipp belyses i 17 av 20 slutninger. Det er i 16 av 20 slutninger hvor det biologiske prinsipp blir presentert som et generelt rettslig utgangspunkt, uten at det er nærmere beskrivelser knyttet til det aktuelle barnet og familien. Fylkesnemndene skal, innledningsvis i slutningene, presentere sakens rettslige ståsted, og det er innunder her i slutningene hvor det biologiske prinsipp nevnes. Et eksempel som typisk representerer de seksten slutningene som belyser det biologiske prinsipp er FNV-2017-75-TRO; «*Det er et grunnleggende prinsipp i vårt samfunn at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre*». I denne slutningen, i likhet med de resterende femten, belyser fylkesnemnda det biologiske prinsipp på generelt grunnlag. Det foreligger noen ulikheter i formuleringen, som for eksempel «*Lovens utgangspunkt er at barn skal vokse opp hos biologiske foreldre*» og «*Norsk lovgivning tilsier at barn skal vokse opp hos biologiske foreldre*». Fellesnevneren er at alle benevner det biologiske prinsipp som lovgrunnlaget i sakene.

I én slutning fremkommer det biologiske prinsipp i presentasjonen/avgjørelsen med tanke på samvær mellom barnet og foreldrene. Til felles med slutningene over, er også dette en rettslig begrunnelse.

Foreldrenes rett til samvær med sine barn etter at det har blitt truffet et vedtak om omsorgsovertakelse er et utslag av «det biologiske prinsipp», som er en av grunnverdiene barnevernloven bygger på. Prinsippet gjenspeiler også de verdier som ligger til grunn for sentrale menneskerettigheter. Barnevernloven § 4-19 må ses i lys av og anvendes i samsvar med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art. 8, og barnekonvensjonens art. 9 nr. 3 og art. 3 nr. 1 (FNV-2016-1826-OST).

Til sammenligning med de andre slutningene, er denne begrunnelsen mer omfattende og gir en bredere forståelse av hva som legges i det biologiske prinsipp. Det er således ingen av slutningene som belyser det biologiske prinsipp i bevisførselen, men det er en slutning som omtaler prinsippet i stor grad og knytter dette til barns utvikling.

Det grunnleggende rettslige utgangspunktet er at barn skal vokse opp hos sine foreldre, i tråd med det biologiske prinsipp. Retten til familieliv er bl.a. beskyttet

gjennom den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) art. 8 og Barnekonvensjonen art. 9. Inngrep i familielivet forutsetter hjemmel i lov, at inngrepet er til barnets beste og nødvendig for å beskytte dets helse, utvikling eller personlige rettigheter.

Barn som opplever alvorlig omsorgssvikt og utrygge oppvekstvilkår hos sine foreldre står i fare for å bli pådratt utviklingsforstyrrelser. Dette kan gi seg utslag i sosial mistilpasning, psykiske lidelser og problemer med å fungere adekvat på ulike arenaer i voksenlivet. Det biologiske prinsipp er blitt noe nedtonet som følge av lovendringer som trådte i kraft i løpet av 2014. Fylkesnemnda viser her til at Stortinget i Innst.395 L (2012 – 2013) har sluttet seg til anbefalingene fra ekspertutvalget ledet av Magne Raundalen, som i NOU 2012:5 tok til orde for å gi prinsippet om utviklingsstøttende tilknytning forrang, fremfor det biologiske prinsipp, i saker der tilknytnings- og relasjonskvaliteten er til hinder for barnets utvikling (FNV-2015-291-OPP).

Her ser man at fylkesnemnda viser til hva omsorgssvikt og utrygge oppvekstvilkår kan føre til, som er en begrunnelse for at det biologiske prinsipp ikke alltid er forenelig med realiseringen av barnets beste. Fylkesnemnda viser også til at det biologiske prinsipp ikke har en slik rettslig posisjon som kan overgå risikofaktorene som bevisførselen i denne saken legger til grunn. Dette viser fylkesnemnda til med å referere til at Stortinget har sluttet seg til anbefalingene som fremkommer i NOU 2012:5 (2012).

Det biologiske prinsipp er ikke nedfelt i lovverket, men det fremgår klart at prinsippet ligger til grunn for loven. Det vil si at fylkesnemndene i utgangspunktet skal belyser dette under det rettslige utgangspunktet i sakene. Likevel er det tre slutninger som ikke har referert til det biologiske prinsipp, verken i det rettslige utgangspunktet eller i tilknytning til det aktuelle barnet og familien. Det biologiske prinsipp blir i noen saker presentert i saksfremlegget til privat part, mens dette ikke gis plass i fylkesnemndas slutninger/bemerkninger.

7.4.3.1 Drøfting

Prinsippet om barnets beste beskrives i alle fylkesnemndas slutninger. Det er i de fleste slutningene referert til barnevernloven, (1992) § 4-1 i forbindelse med det rettslige grunnlaget, noe som viser begrepets betydning. Lovbestemmelsen tilsier at barnets beste er overordnet alle andre bestemmelser når begrepet *avgjørende* benyttes. I tillegg til at

dette er nedfelt i barnevernloven (1992), er det også nedfelt i Barnekonvensjonen (1989, artikkel 3) og Grunnloven (1814, § 104).

Det er kun i to slutninger hvor fylkesnemnda beskriver prinsippet med utgangspunkt i det enkelte barnet og ikke kun i forbindelse med det rettslige utgangspunktet som beskrevet i avsnittet over. Barnets beste er et begrep som baseres på skjønn til en hver tid (Lidén, 2004). Det argumenteres for at prinsippet danner et felles vurderingsgrunnlag, til tross for at barnets beste alltid baseres på foreldrenes og profesjonenes forståelse av det (Sandberg, 2004). På grunnlag av at prinsippet til en hver tid baseres på skjønn, savner jeg mer inngående beskrivelser av hva dette betyr for det enkelte barnet i slutningene. I realiseringen av barnets beste fremgår barnets rett til optimal utvikling, beskyttelse og omsorg (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 6 nr.2, 18 og 20). Slik dette fremgår i loven, beskrives kun i to slutninger. Dette indikerer at begrepene i liten grad knyttes til barnet som individuell rettighetsbærer. Ut i fra mitt synspunkt ville det vært hensiktsmessig å tydeliggjøre barns rett til omsorg og beskyttelse slik som det gjøres med prinsippet om barnets beste.

I vedtak FNV-2015-291-OPP argumenterer fylkesnemnda for at barnets beste og barnets rett til beskyttelse med tanke på helse og utvikling overgår retten til familieliv. I denne slutningen fremkommer barnets individuelle rettslig stilling sterkere frem sammenlignet med de resterende slutningene. Barnekonvensjonen har en strekt rettslig stilling i arbeidet med barn. Barns rett til optimal utvikling er ett av de fire grunnleggende prinsippene (Kjørholt, 2016). Det at barns rett til optimal utvikling har en så sterk rettslig posisjon, indikerer at prinsippet bør belyses tydeligere og direkte tilknyttet det aktuelle barnet i fylkesnemndas slutninger. Dette kan være med på å styrke barnets rettslige posisjon ytterligere. Det er noen rettigheter som ikke er realiserbar i praktisk knyttet til spedbarn, eksempelvis retten til deltakelse (barnevernloven, 1992, §6-3). Likevel er det i noen slutninger hvor barnet er mellom tre og fire år, og med utgangspunkt i lovteksten skal barnet gis rett til medvirkning så fremt det tilpasses barnets alder og modenhet. Det er i en slutning hvor det refereres til barnets uttalelse, hvor barnet har uttrykt, i barnehagen og etter akutt plassering, at han har blitt slått av sin mor (FNV-2017-735-TRO). Barnets uttalelse er ikke i forbindelse med selve saksgangen, men det at fylkesnemnda gir plass til dette i selve slutningen underbygger viktigheten av at barn har rett til å bli hørt.

I analysen fremkom det at fylkesnemnda beskriver det biologiske prinsipp i 17 av 20 slutninger. I disse slutningene blir det biologiske prinsipp lagt til grunn i det rettslige utgangspunktet. Det er ingen ytterligere inngående beskrivelser/refleksjoner av prinsippet tilknyttet det aktuelle barnet og familien i kontekst. Prinsippet om barnets beste og barn rett til beskyttelse, omsorg og utvikling kan komme i konflikt med det biologiske prinsipp. I henhold til forslag om endring av barnevernloven (barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013) skal i utgangspunktet barnets rett til omsorg og beskyttelse overgå foreldrenes rettigheter. Det biologiske prinsipp er ikke nedfelt i lovverket, men det fremgår klart at prinsippet ligger til grunn for loven. I likhet med prinsippet om barnets beste, baseres det biologiske prinsipp på skjønnsvurderinger. Utfordringer som fremgår av dette, kan være at prinsippet forstås på ulike måter som kan føre til at det tillegges ulik vekt, som eksempelvis Grever (2006) viser til. Siden fylkesnemndene i lite grad beskriver dette, er det vanskelig å få inntrykk av hva det betyr i den enkelte saken og for det enkelte barnet.

8. Oppsummerende drøfting

I dette kapittelet vil jeg mer overordnet drøfte følgende; hvordan forstå; 1) Den store plassen beskrivelser av den relasjonelle kontakten mellom barnet og foreldrene får, 2) et sterkt fokus på foreldrenes egne utfordringer mens barnets behov gis noe mindre plass og barnets noe utydelige posisjon som individuelt rettssubjekt i fylkesnemndas slutninger. Jeg har tidligere drøftet etter hver av de fire hovedkategoriene som fremkom av analysen.

En god relasjon mellom barnet og foreldrene tillegges stor vekt og virker å være en forutsetning for god utvikling. I den relasjonelle kontakten mellom barnet og foreldrene vektlegges beskrivelser knyttet til emosjonell omsorg, tilknytning og samspillet kvalitet. I en transaksjonell forståelse av barns utvikling inngår den gjensidige påvirkningen i samspillet mellom barnet og omsorgspersonene (Sameroff, 2010). Kvaliteten på samspillet mellom barnet og omsorgspersonene har en ytterligere betydning for barnets tilknytningsstil (NOU, 2012:5, 2012). Det er slik at tilknytning ansees å være barnets aktive regulering av relasjoner, samt at tilknytningsrelasjon må sees i sammenheng med den emosjonelle omsorgen (Kvelling, 2012; Smith, 2012). Når en skal forstå samspillet mellom barnet og de biologiske foreldrene, må en ta utgangspunkt i barnets tilknytningsatferd. Av ordlyden i barnevernloven § 4-12 (1992) skal fylkesnemndene

drøfte og vurdere om det foreligger alvorlige feil/mangler i *den personlige kontakten* i barnets omsorgssituasjon. Det vil si at fylkesnemndene er juridisk forpliktet til å beskrive de elementene som inngår i vurderingene av barnets *personlige kontakt*. Dette gjøres i slutningene, med relativt inngående beskrivelser av betydningen av den relasjonelle kontakten mellom barnet og omsorgspersonene, barnets tilknytningsatferd, den emosjonelle omsorg og samspillet kvalitet. I lys av transaksjonsmodellen og Bronfenbrenners ideologi, befinner disse beskrivelsene seg i hovedsak på et individnivå. I den forbindelse vektlegges særlig foreldrenes omsorgsrolle og imøtekommenhet overfor barnet (Bronfenbrenner & Morris referert i Gulbrandsen, 2012). I tillegg er Bronfenbrenner (1979) opptatt av at det i hvert mikrosystem vil være forskjellige risikofaktorer og utviklingsmuligheter.

I forskning generelt er det stort fokus på hvordan barnets manglende relasjonelle kontakt og utrygg tilknytning overfor omsorgspersonene kan ha negative innvirkninger på barnets utvikling, som eksempelvis i Braarud og Nordanger (2011) og Anke (2012). Braarud og Nordanger (2011) har gjennom sin forskning beskrevet at barnets sosiale- og emosjonelle fungering må sees i sammenheng med barnets nevralt utvikling når en vurderer forholdet mellom barnet og omsorgspersonene. I tillegg fremhever de at vold, overgrep og alvorlig omsorgssvikt forårsaker dysregulering av affekt, som oppstår i forbindelse med negative samspillserfaringer og fravær av gode omsorgspersoner. Med utgangspunkt i forskning, ser en at de overnevnte begrepene har særlig betydning for hvordan en forstår relasjon barn-foreldre. Denne kunnskapen gjenspeiles i fylkesnemndas slutninger. Barnets alder, null til fire år, legger nok også føringer for hva innen utviklingspsykologisk kunnskap som blir trukket frem som mest viktigst i fylkesnemndas slutninger. Det er omfattende forskning som underbygger betydningen av den relasjonelle kontakten mellom barnet og foreldrene. I likhet med mye av gjeldende kunnskap og forskning, vektlegger fylkesnemndene særlig barnets relasjonelle kontakt med omsorgspersonene i slutningene. En kan da spørre om andre viktige forhold ikke gis plass.

Forskning vektlegger også andre elementer eller påvirkningsfaktorer når en skal forstå hva som er viktig for barns utvikling. Andenæs (2004) har i sin forskning studert vurderingsgrunnlaget som fremgår når et barn plasseres utenfor hjemmet (barnevernloven, 1992, § 4-12) med et kritisk blikk. Hun mener at flere sentrale elementer utelukkes når forslag om vedtak til omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 (1992), fremmes.

Andenæs (2004) har tatt utgangspunkt i mer materielle forhold og hevder at levekår og dagliglivets praksis må være en del av vurderingsgrunnlaget på lik linje som den relasjonelle kontakten mellom barnet og omsorgspersonene. I tillegg har Kojan og Fauske (2011) forsket på hvem familiene i barnevernet er. Resultatene indikerer at familier tilhørende arbeidsklassen og arbeidsledige er overrepresentert i barnevernet. I likhet med Andenæs (2004), mener Kojan og Fauske (2011) at det kreves en bredere sosialteoretisk tilnærming når en vurderer forholdene innad i en familie. Dette vil være et supplement til vektleggingen av utviklingspsykologiske teorier og teori om samspillet mellom barnet og omsorgspersonene.

Foreldrenes egne utfordringer gis stor plass i fylkesnemndas slutninger, mens beskrivelser av barnets egne behov gis noe mindre plass. Risiko, i fylkesnemndas slutninger, beskrives som oftest (i stor grad) med utgangspunkt i foreldrenes utfordringer (oppvekst, rus og psykisk helse). En transaksjonell forståelse av barns utvikling understreker betydningen av foreldrenes egne utfordringer på barnets utviklingsmuligheter. Dette oppstår i forbindelse med dynamiske transaksjoner mellom barnet og miljøet. I tillegg har de biologiske, sosiale og psykologiske prosessene en gjensidig påvirkningskraft innenfor rammene av en økologisk kontekst (Sameroff, 2010). Når fylkesnemndene beskriver ulike elementer tilknyttet barnets behov, refereres det typisk til foreldrenes utfordringer, eksempelvis psykiske lidelser. Med utgangspunkt i transaksjonsmodellen, hvor barnet og miljøet har en gjensidig påvirkningskraft, mener også Van IJzendoorn, Kroonenberg og Frenkel (1992) at mor, med en psykisk lidelse, har mer innvirkning på samspillet og den relasjonelle utviklingen sammenlignet med påvirkningen barnet har. I tillegg viser Anke (2012) i sin studie hvordan mødre med psykiske lidelser har vanskeligheter med å være sensitive i responsen, samt avvikende og uorganisert i responsen overfor barnet. Empirisk forskning viser derfor også betydningen av foreldrenes egne belastninger for barnets utviklingsmuligheter.

Det er innunder flere forhold hvor foreldrenes utfordringer beskrives, eksempelvis om plasseringen er ment å være midlertidig eller langvarig. Foreldrenes utfordringer beskrives både når plasseringen er ment å være midlertidig eller langvarig. Dersom plasseringen er ment å være langvarig, beskriver ofte fylkesnemndene at foreldrenes utfordringer er av langvarige og ikke av en forbigående art. Selv om fylkesnemndene ofte gir stor plass til foreldrenes utfordringer, er det tydelig at barnets behov er en bakenforliggende faktor.

Anke (2012) påpeker at det ikke er uvanlig at mødre med psykiske lidelser blir fratatt omsorgen for barnet sitt. Likevel stiller hun seg kritisk til dette, og anbefaler tiltak og behandlingsmetoder slik at mødre med psykiske lidelser får hjelp til å mestre omsorgsrollen. Behandlingsmetodene Anke (2012) anbefaler er terapeutiske intervensjoner som er intensive og varer over tid. I kontrast til dette, påpeker fylkesnemndene ofte at barnet er i en sårbar og kritisk alder, hvor endring må skje umiddelbart. Det er forskningsmessig støtte for at endring i enkelte tilfeller må skje raskt, som eksempelvis i Stovall og Dozier (2000). Funnene i denne studien viser at fem av spedbarna som ble plassert etter fylte ett år, ble klassifisert med en usikker tilknytningsatferd. Barn som blir plassert relativt tidlig (før fylte ett år), blir imidlertid ofte klassifisert med en trygg tilknytning (Stovall & Dozier, 2000). Forskning påpeker at sped- og småbarn er mer utsatt for potensielle skader sammenlignet med eldre barn (Braarud og Nordanger, 2011). Det vil si, ut i fra forskning, at barnet nødvendigvis ikke har *tid* til å vente på at foreldrene får hjelp til å mestre omsorgsroller og/eller behandling for eventuelle psykiske lidelser og/eller rusproblematikk. Det er i tillegg forskningsmessig støtte for at flere relasjonsbrudd i et barns liv kan være svært skadelig (Braarud, 2012; Bowlby, 1969). Fylkesnemndene er i enkelte saker usikker på varigheten av plasseringen, og om de biologiske foreldrene kan få medhold i en eventuell tilbakeføringssak (barnevernloven, 1992, § 4-21) i fremtiden. Fylkesnemndene synes likevel å vektlegge kunnskap om betydningen av tidlig intervensjon og viktigheten av å forhindre fremtidige relasjonsbrudd.

Overordnet savner jeg flere beskrivelser av mulige ressurser, både hos barnet selv, foreldrene og miljøet rundt. Det er for eksempel få beskrivelser av øvrige familie/nettverk og om, og på hvilken måte, de eventuelt kan være en ressurs for barnet. Det kan tenkes at fylkesnemndene vurderer at risikofaktorene i barnets liv er så sammensatte at øvrige familie/nettverk ikke kan kompensere tilstrekkelig nok.

Sped- og småbarns posisjon som et individuelt rettssubjekt fremstår som utydelig i fylkesnemndas slutninger. Referanser til prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og barnets rett til optimal utvikling, omsorg og beskyttelse er det som fremkommer i slutningene (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 6 nr. 2, 18 & 20). Likevel er det betydelig forskjell i hvilken grad og på hvilken måte rettigheter blir beskrevet/anvendt. Prinsippet om barnets beste *skal* alltid være et overordnet hensyn i alle

sakene som berører barn, og det fremgår klart i lovverket at dette skal være en del av vurderingsgrunnlaget. Fylkesnemndene beskriver i hovedsak dette prinsippet i forbindelse med det rettslige utgangspunktet. Det er i forbindelse med beskrivelser tilknyttet hva dette skal bety for det aktuelle barnet at prinsippet fremstår som utydelig. Dette kan ha en sammenheng med at prinsippet til en hver tid baseres på skjønn (Lidén, 2004). Det foreligger ingen direkte føringer og retningslinjer på hvor og i hvilken grad prinsippet bør beskrives. I forslaget til endring av barnevernloven (1992), fremgår det at innholdet i prinsippet i vesentlig grad blir bestemt av normer utenfor selve lovbestemmelsen. Innholdet i prinsippet vil i hovedsak formes og utvikles over tid parallelt med utviklingen av fagkunnskap og andre forhold som kan bidra til å fastsette en standard, eksempelvis faglige anbefalinger. Det fremgår videre at prinsippet må forstås i lys av andre bestemmelser i barnevernloven, da særlig formålsbestemmelsen og bestemmelsen om at hensynet til barnets beste er en tolkningsfaktor (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Det er tydelig at prinsippet om barnets beste gis mer plass i fylkesnemndas slutninger sammenlignet med beskrivelser av det biologiske prinsipp.

Det biologiske prinsipp er, i likhet med prinsippet om barnets beste, beskrevet i det rettslige utgangspunktet. Barnevernet har, både i Norge og i utlandet, fått særlig kritikk på at barnevernet i enkelte tilfeller griper inn i familier uten en tilstrekkelig grunn. I andre tilfeller får barnevernet kritikk for at de ikke har grepet inn i familier tidlig nok (NOU:2016:16, 2016). Utvalget i NOU 2012:5 (2012) drøftet om terskelen for omsorgsovertakelse er for høy og om det biologiske prinsipp i enkelte tilfeller ble tillagt for stor vekt. Utvalget la til grunn i sin vurdering at det var vanskelig å ta stilling til dette, og foreslo heller at et prinsipp med hensikt om vurdere utviklingsfremmende tilknytning ble innført. Utvalget foreslo videre at omsorgsovertakelse heller skal vurderes ut i fra tre forhold. De tre forholdene utvalget foreslår er; 1) om kvaliteten på tilknytningen og relasjonen mellom barnet og omsorgspersonene er utviklingsfremmende eller ikke, 2) omsorgssviktens alvorlighetsgrad, eksempelvis forsømmelse, mishandling og/eller overgrep, 3) omsorgspersonenes egenskaper, eksempelvis psykiske lidelser og/eller rusproblematikk, og om dette er av varig eller forbigående art (NOU 2012:5, 2012). De tre faglige anbefalingene gjenspeiles i fylkesnemndas slutninger når fylkesnemndene fatter en beslutning om plassering utenfor hjemmet etter barnevernloven § 4-12 (1992). Slik sett, synes fylkesnemndene å la seg informere disse tre forholdene når barns rettigheter i aldersgruppen null til fire år vurderes.

Som nevnt i avsnittet over, fremkommer prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp i hovedsak i forbindelse med det rettslige utgangspunktet. Kvilhaug (2007) er særlig kritisk til anvendelsen av prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp i praksis. Han mener at det biologiske prinsipp i praksis, eksempelvis ved omsorgsovertakelse, i hovedsak dreier seg om generelle betraktninger uten at prinsippet i særlig grad knyttes til det konkrete saksforløpet. I tillegg påpeker han at det ikke er uvanlig at det i fylkesnemndsvedtak anvendes på en kortfattet måte, slik at det fremstår som en pliktøvelse fra fylkesnemndslederne sin side fremfor å synliggjøre prinsippets betydning i det konkrete tilfellet. Ved at fylkesnemndene refererer (kortfattet) til prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp, mener Kvilhaug (2007) at leserne vil tro at prinsippene er fulgt, selv om det ikke fremgår konkrete beskrivelser i selvet vedtaket som indikerer at det er fulgt og anvendt riktig. På den andre siden, fremgår det tydelig at fylkesnemndene forholder seg til de faglige anbefalingene som utvalget i NOU:12:5 (2012) foreslår når det biologiske prinsipp vurderes. I tillegg er det kjent at prinsippet om barnets beste baseres på skjønn, og at det på bakgrunn av dette kan forstås på ulike måter. Brottveit (2013) viser i sin artikkel at det er mye som tyder på at prinsippet om barnets beste kan være problematisk å anvende i praksis. Det er et prinsipp som åpner opp for forskjellige tilnæringsmåter og tolkningsmuligheter, samt at det er et vidt og kompleks begrep. Dette må forstås i lys av den aktuelle konteksten og om en forstår begrepet smalt eller i et bredere sosialpsykologiskperspektiv og/eller et juridisk perspektiv. Det kan derfor tenkes at dette er en medvirkende årsak til at prinsippene også i fylkesnemndas slutninger fremstår som noe utydelig.

Prinsippet om barns rett til optimal utvikling, omsorg og beskyttelse beskrives inngående i kun to av slutningene i fylkesnemndsvedtakene. Det er midlertidig viktig å påpeke at *barnets utvikling* blir beskrevet i flere slutninger, men uten at dette blir beskrevet i henhold til Barnekonvensjonen (1989, artikkel 6 nr. 2, 18 og 20). Det er ingen konkrete beskrivelser tilknyttet det aktuelle barnet i selve saksforløpet. Det fremkommer i NOU 2016:16 (2016) at barnevernet i Norge har fått kritikk, og at Den Europeiske menneskerettsdomstolen skal vurdere enkelte saker. På bakgrunn av dette, tar utvalget flere grep som skal styrke barns rett til omsorg og beskyttelse i ny barnevernlov. Forslagene i den nye barnevernloven skal bidra til å styrke barns rettslige stilling, slik at barn fremstår som individuelle rettssubjekt på en tydeligere måte. De nye bestemmelsene

vil trolig være med på å styrke sped- og småbarns rettslige posisjon, og hva dette betyr for den enkelte saken og det enkelte barnet, vil komme tydeligere frem i fylkesnemndas slutninger. Det er slik at barnets rett til optimal utvikling er nedfelt som ett av de fire grunnleggende prinsippene i Barnekonvensjonen (Kjørholt, 2016). Med den sterke rettslige stillingen Barnekonvensjonen har, er det klare indikasjoner på at rettighetene, i fylkesnemndas slutninger, bør anvendes på en tydeligere måte sammenlignet med det som kom frem av analysen. Det er midlertidig viktig å påpeke at forslaget om å styrke barns rettslige posisjon er av nyere dato. Det er en overvekt av vedtak i perioden 2012-2016. Det kan derfor tenkes at refleksjoner knyttet til barn som et individuelt rettssubjekt kommer tydeligere frem i vedtakene av nyere dato.

Det er viktig å presisere at mine funn er et resultat av de analyserte slutningene i fylkesnemndsvedtak som er offentlig og tilgjengelig på Lovdata Pro. Et fylkesnemndsvedtak er et dokument som består av flere deler, hvor selve slutningen bare er en av dem. Fylkesnemndsvedtak er i tillegg et dokument formet på bakgrunn av muntlige forhandlinger i forkant av saksforløpet, som vil si at en del av informasjon som kommer frem under hele prosessen er ekskludert i selve slutningene. Likevel inneholder slutningene informasjonen fylkesnemndene vurderer som viktigst når en beslutning skal fattes. Det vil likevel si at alt som har blitt lagt frem, både fra offentlig- og privat part, ikke nødvendigvis kommer frem i slutningene. Det må tas høyde for at fylkesnemndene har tolket informasjonen på bakgrunn av opplysninger fra offentlig- og privat part. Jeg tolker på bakgrunn av fylkesnemndenes tolkning.

Det er i tillegg viktig å presisere at jeg som forsker er medskaper i det jeg finner og forstår. Funnene mine er i hovedsak kommet frem gjennom en deduktiv tilnærming. Jeg har hatt et utviklingspsykologisk blikk i tillegg til et blikk for barnet som et eget rettssubjekt med meg inn i analysearbeidet. Det kan tenkes at andre forskere med en annen analytisk innfallsvinkel ville kunne avdekket andre sentrale elementer med tanke på hvordan sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser beskrives i fylkesnemndas slutninger. En må også ta høyde for at mitt kunnskapssyn trolig kan ha hatt innvirkning på mitt arbeid med tanke på hvordan jeg tilnærmet meg datamaterialet og hvordan jeg utførte analysen.

9. Avslutning

Formålet med studien var å belyse problemstillingen «*Hvordan beskrives sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser i fylkesnemndsvedtak ved plassering utenfor hjemmet etter barnevernloven § 4-12? Hvilken kunnskap og forståelse om sped- og småbarns utvikling og posisjon avspeiles på grunnlag av dette?*». I denne studien ble kvalitativ metode i form av dokumentanalyse av 20 slutninger i fylkesnemndsvedtak i perioden 2012-2017 benyttet. Fylkesnemndsvedtakene var tilgjengelig på Lovdata Pro. Jeg analyserte kun slutningene tilhørende selve vedtaket, som kan ha utgjort noen begrensninger. Likevel er fylkesnemndas slutninger en oppsummering av informasjon fylkesnemndene ser på som viktigst i henhold til beslutningen om plassering av sped- og småbarn utenfor hjemmet (barnevernloven, 1992, § 4-12).

Funnene viser at lovens bestemmelser har en tydelig plass i fylkesnemndas slutninger når sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser beskrives. Det foreligger imidlertid noen ulikheter med tanke på hvilke og i hvilken grad de ulike elementene beskrives.

Hovedfunnene mine tilsier at fylkesnemndene er særlig opptatt av å beskrive den relasjonelle kontakten mellom barnet og foreldrene, og den emosjonelle omsorg. I tillegg gis det stor plass til foreldrenes utfordringer når sped- og småbarns utviklingsbehov beskrives. Det savnes imidlertid flere beskrivelser av mulige ressurser i barnets liv, eksempelvis elementer som har en beskyttende faktor overfor barnet. Sped- og småbarns interesser (rettigheter) fremkom i hovedsak under det rettslige utgangspunktet i slutningene. Rettighetene blir imidlertid i mindre grad knyttet til det aktuelle barnet og familien. Prinsippet om barnets beste (barnevernloven, 1992, § 4-1 og Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 3) er den rettigheten som kommer tydeligst frem sammenlignet med barnets rett til optimal utvikling, omsorg og beskyttelse (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 6 nr. 2, 18 og 20) og det biologiske prinsipp. Sped- og småbarns rettslige posisjon fremstår, på bakgrunn av dette, som noe utydelig. Overordnet savner jeg mer inngående beskrivelser av barns rettigheter, slik at det tydeligere vises at de er fulgt og anvendt riktig.

Jeg har i denne studien vist hvordan sped- og småbarns utviklingsbehov og interesser beskrives i fylkesnemndas slutninger og fokusert både på hva som gis stor, alternativt mindre plass. Denne studien er relativt liten og resultatet vil nok ikke ha en avgjørende betydning for praksisfeltet. Likevel mener jeg at funnene kan bidra til at barnevernet og

fylkesnemndene er mer bevisst i henhold til behovet for og viktigheten av å beskrive elementene og rettighetene som har betydning for barnets utvikling og rettsstatus på en inngående måte, tilknyttet det aktuelle barnet og familien. Fylkesnemndene synes å være informert av gjeldende forskning og fokus når det gjelder kunnskap om sped-og småbarns utviklingsbehov og interesser. En konsekvens innunder slike vurderinger, kan være at vi forstår barn og familier i en mindre kontekst, eksempelvis at det er mindre fokus rettet mot ressurser i barnets miljø. En slik bevisstgjøring, kan bidra til at fylkesnemndene i sine vurderinger beskriver den type elementer tydeligere. Fylkesnemndsvedtakene er tilgjengelig for allmenheten, og denne type kunnskap og forskning kan bidra til ytterligere økt fokus på dette området.

Som en forlengelse av denne studien, tenker jeg det ville vært særlig interessant å studere hvordan fylkesnemndene beskriver sped-og småbarns utviklingsbehov og interesser i tilbakeføringssaker (barnevernloven, 1992, § 4-21). Er det slik at barnets egne behov da kommer tydeligere frem sammenlignet med plassen foreldrenes utfordringer får i plasseringssaker? Hvilke rettigheter vektlegges i disse sakene? Det ville i tillegg vært spennende med et prosjekt med utgangspunkt i uttalelser fra fylkesnemndsledere, samt de fagkyndige- og alminnelige medlemmene og deres refleksjoner knyttet til hva som er viktig for sped- og småbarns utvikling, og hvordan de forstår barns utviklingsbehov og barns posisjon som rettssubjekt. De er viktige beslutningstakere i et felt der beslutninger får store følger for enkeltindivider, både barn og voksne.

10.Litteraturliste

- Anda, R., Felitti, V., Bremner, D., Walker, J., Whitfield, C. (...) & Giles W.H. (2006) The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. *European Arch Psychiatry Clinical Neuroscience*, 256(3) 174-186. Hentet fra <https://link-springer-com.pva.uib.no/content/pdf/10.1007%2Fs00406-005-0624-4.pdf>.
- Andenæs, A. (2004) Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid* 24(1). Hentet fra https://www.idunn.no/nsa/2004/01/hvorfor_ser_vi_ikke_fattigdommen_fra_en_undersokelse_om_barn_som_bli_plass.
- Anke, T. (2007). Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: Et behandlingsperspektiv. *Psykologitidsskriftet* 44(10) 1230-1238. Hentet fra <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2007/10/tilknytning-mellom-fosterbarn-og-fosterforeldre-et-behandlingsperspektiv>.
- Anke, T. (2012). Mødre med alvorlig psykisk lidelse og spedbarn-samspill og behandling. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 49(11), 1050-1060. Hentet fra <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2012/11/modre-med-alvorlig-psykisk-lidelse-og-spedbarn-samspill-og-behandling>.
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). *Rutinehåndbok for barneverntjenestene i kommunene*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284439-q-1101.pdf>.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartement. (2013). *Endringer i barnevernloven* (Prop. 106 L (2012-2013)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7d0ea1b89cc54939b17e69a20d5f7b48/n/o/pdfs/prp201220130106000dddpdfs.pdf>.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2017). *Endring i barnevernloven mv. Bedre rettsikkerhet for barn og foreldre* (Prop. 169 L (2016-2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/23e2789a4faf47a4b32ea0867ad3a111/n/o/pdfs/prp201620170169000dddpdfs.pdf>.
- Berg, B.L. (2007). *Qualitative Reseach Methods for Social Science* (6.utg.). Boston: Pearson.

- Blindheim, A. (2012). Eftervirkning av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(3), 168-195. Hentet fra https://www-idunn-no.pva.uib.no/tnb/2012/03/ettervirkninger_av_traumatiserende_hendelser_i_barndom_og_o.
- Bowlby J. (1969). *Attachment and loss: Vol 1: Attachment*. New York: Basic Books Inc.
- Bowlby, J. (2005). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Braarud, H. C. & Nordanger, D. Ø. (2011). Kompleks traumatisering hos barn: En utviklingspsykologisk forståelse. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 48(10) 968-972. Hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=154970&a=2.
- Braarud, H.C. (2012) Kunnskap om små barns utvikling med tanke på kompenserende tiltak iverksatt av barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern* 89(3) S. 152-167. Hentet fra https://www-idunn-no.pva.uib.no/tnb/2012/03/kunnskap_om_sm_barns_utvikling_med_tanke_p_kompenserende.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology. University of the West England* 3(2) 77-101. Hentet fra <https://core.ac.uk/download/pdf/1347976.pdf>.
- Brandtzæg, I., Smith, L., & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner: tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Bronfenbrenner, U. (1979) *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brottveit, G. (2013) Barnets beste- en fortolkende tilnærming til begrepets betydning i en barnevernfaglig kontekst. *Fontene Forskning* 13(1) 18-31. Hentet fra <https://fonteneforskning.no/pdf-15.19405.0.3.6fbfd13461>.
- Cicchetti, D., Rogosch, F.A, Toth, S.L. (2006). Fostering secure attachment in infants in maltreating families through preventative interventions. *Development and psychopathology*, 18(3) 623 -649. <https://doi.org/10.1017/S0954579406060329>.
- Clausen, S. E. & Valset, K. (2012). Spedbarn og småbarn med tiltak fra barnevernet 1995-2008: Utbredelse av omsorgssvikt og risikofaktorer. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 49(7) 642-648. Hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=265401&a=3.

- Creswell, J.W. (2014). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.) Los Angeles, California: Sage Publications.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene .(2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-juss-og-humaniora/>
- Drugli, B.M. (2013). *Atferdsvansker hos barn: Evidensbasert kunnskap og praksis*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Dube, S.R., Anda, R.F., Felitti, V.J., Croft, J.B., Edwards, V.J. & Giles, W.T. (2001). Growing up with parental alcohol abuse: exposure to childhood abuse, neglect, and household dysfunction. *Child abuse & neglect*, 25(12) 1627-1640. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(01\)00293-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(01)00293-9)
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A., Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study. *Child development*, 76(5) 2055 – 1071. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00897.x>.
- Eisenberg, N., Haugen, R., Spinrad, T.L., Hofer, C., Zhou, Q., Kupfer, A., Smith, C.L., Valiente, C & Liew, J. (2010). Relations of temperament maladjustment and ego resiliency in at-risk children. *Social Development* 19(3) 577-600. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2009.00550.x>.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E.L. & Target, M. (2002). *Affect Regulation, Mentalization, and the Development of the Self*. New York: Other Press.
- Forvaltningsloven. (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker. LOV-1967-02-10. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10?q=forvaltningsloven>.
- Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker (u.å.). Bakgrunn og historie. Hentet 06.12.2018 fra <https://www.fylkesnemndene.no/no/om-fylkesnemndene/bakgrunn-og-historie/>
- Grever, H.P. (2006) I prinsippet prinsipiell- om rettsprinsipper. *Tidsskrift for rettsvitenskap* 19(2-3) S. 189-221. Hentet fra https://www.idunn.no/pva.uib.no/tfr/2006/02-03/i_prinsippet_prinsipiell_-_om_rettsprinsipper.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

- Gulbrandsen L.M. (2012). Urie Bronfenbrenner: En økologisk utviklingsmodell. I L. M. Gulbrandsen (Red.) *Oppvekst, psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver* (5.utg.)(S. 50-71). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Haugli, T. (2016). Hensynet til barnets beste. I N. Høstmælingen, E.S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.) *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (3.utg.)(S.92-121). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Haugland, B.S.M (2003) Paternal Alcohol Abuse: Relationship Between Child Adjustment, Parental Characteristics, and Family Functioning. *University of Bergen: Child Psychiatry and Human Development* 34(2) 127-145. Hentet fra <https://link-springer-com.pva.uib.no/content/pdf/10.1023%2FA%3A1027394024574.pdf>.
- Havnen, K.J.S. (2013). *Mellom psykisk helse og barnevern. Ein studie av psykiske vanskar hos barn plasserte utanfor heimen; Førekost, variasjon og utvikling* (Doktoravhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitetet, Trondheim.
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Norges barnevern* 92(2) 125-138. Hentet fra https://www.idunn.no/tnb/2015/02/makten_i_barnet.
- Henry, G. & Herrod, M.D. (2007). Do First Years Really Last a Lifetime? *Clinical Pediatrics*, 46(3) 199-205. Hentet fra <https://journals-sagepub-com.pva.uib.no/doi/pdf/10.1177/0009922806297303>.
- Hildyard, K.L. & Wolfe, D.D. (2002). Child neglect: Developmental issues and outcomes. *Child abuse & neglect* 26(6-7) 679-695. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00341-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00341-1)
- Høyland, J. (2003) Saksbehandling i fylkesnemnda. Tjomsland, S. (red.). *Barnevern og omsorgsovertakelse*. (2. Utg). (S. 133-150). Kommuneforlaget AS, Oslo.
- Kessler, R.C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K.R. & Walters, E.E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the national Comorbidity Survey Replication. *Arch Gen Psychiatry* 62(6) 593-602. Hentet fra <https://jamanetwork.com/journals/jamapsychiatry/fullarticle/208678>.
- Kirkengen, A. (2009). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjørholt, E.S. (2016). Prinsippet om barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling. I N. Høstmælingen, E.S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.) *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (3.utg.)(S.92-121). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Kojan, B.H. og Fauske, H. (2011). Et klasseperspektiv på barnevernets familier. *Tidsskrift for velferdsforskning* 14(2) 95-109. Hentet fra

https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31907129/Et_klasseperspektiv_pa_barnevernets_familier.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1557232397&Signature=RCEY8q64au9FryQ6Zm2WKKxl20E%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DEt_klasseperspektiv_pa_barnevernets_fami.pdf.

- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (2. utg.). California: SAGE Publications, Inc.
- Kvello, Ø. (2012). Tidlig barnevernsinnsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(3) 116-134. Hentet fra https://www.idunn.no/tnb/2012/03/tidlig_barneverninnsats_med_utgangspunkt_i_tilknytningsfors.
- Kvello, Ø. (2013). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvilhaug, S. (2007). Hensynet til barnets beste i barnevernssaker i lys av forskningsbasert kunnskap. *Kritisk Juss* 33(03) 111-132. Hentet fra https://www.idunn.no/kritisk_juss/2007/03/hensynet_til_barnets_beste_i_barnevernssaker_i_lys_av_forsk.
- Lauritzen, G., Waal, H., Amundsen, A. & Arner, O. (1997) A Nationwide Study og Norwegian Drug Abusers in Treatment: Methodes and Findings. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 14(1) 43-63. <https://doi.org/10.1177%2F145861269701401S01>.
- Lidén, H. (2004). Barns rettigheter- en realiserbar intensjon? *Tidsskrift for velferdsforskning (trykt utg.)*, 7(4) 196-212. Fagbokforlaget.
- Lock, A. & Strong, T. (2014). *Sosial konstruksjonisme: Teorier og tradisjoner*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedure for identifying infants as disorganised/disoriented during Ainsworth strange situation. I M. T. Greenberg, D. Cicchetti & M. E. Cummings, (Red.), *Attachment in the preschool years: theory, research, and intervention* (pp. 121-160). Hentet fra [https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=WzHIfiCXE8EC&oi=fnd&pg=PA121&dq=Main,+M.,+%26+Solomon,+J.+\(1990\).+Procedure+for+identifying+infants+as+disorganised/disoriented+during+Ainsworth+strange+situation.&ots=WUs](https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=WzHIfiCXE8EC&oi=fnd&pg=PA121&dq=Main,+M.,+%26+Solomon,+J.+(1990).+Procedure+for+identifying+infants+as+disorganised/disoriented+during+Ainsworth+strange+situation.&ots=WUs)

[juGvsYs&sig=bhrUI4JlkbbkLaDAQgcBQG0wdJk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1504_2)

- McIntyre, A. og Keelser, T.Y. (1986). Psychological Disorders Among Foster Children. *Jornual of Clinical Child Psychology* 15(4) 297-303.
https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1504_2.
- Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. LOV-1999-05-21-30. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30?q=emk>.
- Milgrom, J., Westley, D. T., & Gernmill, A. W. (2004). The mediating role of maternal responsiveness in some longer term effects of postnatal depression on infant development. *Infant behavior and developepoment* 27(4), 443-454.
<https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2004.03.003>
- Nilssen, V. (2014). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Universitetsforlaget.
- Norman, R.E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J. & Vos, T. (2012) The Long-Term Health Consequences of Child Physical Abuse, Emotional Abuse and Neglect: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLOS Medicine* 9(11) 1-31.
Hentet fra <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1001349>
- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling- Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne,- likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/sec4>.
- NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/sec15>.
- Opdal, P.M. (2002). Barnerettighetene. *Nordic Journal of Human Rights* 20(4) 2-10.
Hentet fra <https://www.idunn.no/ntmr/2002/04/barnerettighetene>.
- Ostler, T. (2010). Assessing parenting risk within the context of severe and persistent mental illness: Validating an observational measure for families with child protective service involvement. *Infant Mental Health Journal*, 31(5) 467-485.
<https://doi.org/10.1002/imhj.20267>.
- Penterotto, J.G (2005). Qualitative Reasearch in Counseling Psychology: A Primer on Research Paradigms and Philosophy of Science. *Journal of counseling Psychology*

52(2) 126-136. Hentet fra

https://www.researchgate.net/publication/232576307_Qualitative_Research_in_Counseling_Psychology_A_Primer_on_Research_Paradigms_and_Philosophy_of_Science.

Perry, B. D. (2008). Child maltreatment: A neurodevelopmental perspective on the role of trauma and neglect in psychopathology. I T. P. Beauchine & S. P. Hinshaw (red.). *Child and adolescent psychopathology* (ss. 93–128). John Wiley and Sons. Hentet fra

[https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=xUldNX9i8_0C&oi=fnd&pg=PA93&dq=Perry,+B.+D.+\(2008\).+Child+maltreatment:+A+neurodevelopmental+perspective+on+the+role+of+trauma+and+neglect+in+psychopathology.+I:+T.+P.+Beauchine+%26+S.+P.+Hinshaw+\(red.\).+Child+and+adolescent+psychopathology+\(ss.+93–128\).+Hoboken,+NJ:+John+Wiley+and+Sons&ots=RWuHs2Oxup&sig=w7MryPBkYAdv_UwslCS9u74h8_U&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=xUldNX9i8_0C&oi=fnd&pg=PA93&dq=Perry,+B.+D.+(2008).+Child+maltreatment:+A+neurodevelopmental+perspective+on+the+role+of+trauma+and+neglect+in+psychopathology.+I:+T.+P.+Beauchine+%26+S.+P.+Hinshaw+(red.).+Child+and+adolescent+psychopathology+(ss.+93–128).+Hoboken,+NJ:+John+Wiley+and+Sons&ots=RWuHs2Oxup&sig=w7MryPBkYAdv_UwslCS9u74h8_U&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false).

Rosenfeld, A. A., Pilowsky, D. J., Fine, P., Thorpe, M., Fein, E. (.....) & Nickman, S. (1997). Foster care: An update. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36(4), 448–457. <https://doi.org/10.1097/00004583-199704000-00006>.

Rutter, M. (1998). Developmental catch-up, and deficit, following adoption after severe global early privation. English and Romanian Adoptees (ERA) Study Team. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 39(4) 465-476. Hentet fra <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-child-psychology-and-psychiatry-and-allied-disciplines/article/developmental-catchup-and-deficit-following-adoption-after-severe-global-early-privation/26793922DC4257D64DF39BBB1AC65E2C>.

Rutter, M. (2007). Resiliense, competence and coping. *London: Child Abuse & Neglect* 33(3) 205-209. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.02.001>

Rutter, M.(2010). The cutting edge. Gene environment interplay. *Depression and Anxiety*, 27(1) 1-4. <https://doi.org/10.1002/da.20641>.

Sameroff, A. (2010). A unifiend Theory of Development: A Dialectic Integration of Nature and Nurture. *University of Michigan* 81(1) 6-22. Hentet fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1467-8624.2009.01378.x>.

- Sandberg, K. (2004). Inkorporeringen av FNs barnekonvensjon i norsk rett. *Kritisk Juss (trykt utg.)*, 30(4) 316-329.
- Sandberg, K. (2016). Barns rett til å bli hørt. I N. Høstmælingen, E.S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.) *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (3.utg.)(S.92-121). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Shipman, K., Edwards, A., Brown, A., Swisher, L. & Jennings, E. (2005). Managing emotion in a maltreating context: A pilot study examining child neglect. *Child abuse and neglect* 29(9) 1015-1029. Hentet fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0145213405001894>.
- Shipman, K., Schneider, R., & Sims, C. (2005a). Emotion socialisation in maltreating and nonmaltreating mother-child dyads: Implications for children's adjustment. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(3) 590-596. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3403_14.
- Skovgaard A.M., Houmann, T., Christiansen, E. Landorph S., Jørgensen, T. (...) & Lichtenberg A. (2007). The pervalence of mental health problems in children 1 ½ years of age- The Copenhagen Vhild Cohort 2000. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 48(1) 62-70. Hentet fra <https://onlinelibrary-wiley-com.pva.uib.no/doi/epdf/10.1111/j.1469-7610.2006.01659.x>.
- Smith, L. (2012). Bowlbys teori om barnets bånd og empiriske studier av tilknytning. I L. M. Gulbrandsen (Red.) *Oppvekst, psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver* (5.utg.)(S. 139-171). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Smith, L. (2016). FNs konvensjon om barnets rettigheter. I N. Høstmælingen, E.S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.) *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (3.utg.)(S.92-121). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Stang, E.G. (2007). Barns rett til deltakelse i barnevernssaker. *Kritisk Juss*, 33(1-2) 36-56. Hentet fra https://www.idunn.no/kritisk_juss/2007/01-02/barnets_rett_til_deltakelse_i_barnevernssaker.
- Stang, E.G. (2016). Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet. I N. Høstmælingen, E.S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.) *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge* (3.utg.)(S.92-121). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Statistisk sentralbyrå. (2017, 4. Juli). Barnevern: Barn og unge med plasseringstiltak pr. 31. Desember (2014-2016). Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>.

- Stovall K.C og Dozier. M. (2000). The development of attachment in new relationships; Single subject analyses for 10 foster infants. *University of Delaware* 12(2) 133-156. Hentet fra https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/32809AFBE008ADC07868D7AB86376D9E/S0954579400002029a.pdf/development_of_attachment_in_new_relationships_single_subject_analyses_for_10_foster_infants.pdf
- Stovall-McClough, K. C., & Dozier, M. (2004). Forming attachments in foster care: Infant attachment behaviors during the first 2 months of placement. *Development and Psychopathology*, 16(2), 253-271. <https://doi.org/10.1017/S0954579404044505>.
- Søvig, K.H. (2009). *Barnets rettigheter på barnets premisser- utfordringer i møte mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett*. Bergen Universitet: Det juridiske fakultet.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (4.utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse-og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ungar, M. (2011). Social Ecologies and Their Contribution to Resilience. I M. Ungar (red.). *The Social Ecology og Resilience: A Handbook of Theory and Practice*. New York: Springer. Hentet fra <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-1-4614-0586-3.pdf>.
- Van IJzendoorn, M. H, Goldberg, S., Kroonenberg, P. M. & Frenkel, O. J. (1992). The relative effects of maternal and child problems on the quality of attachment: A meta-analysis of attachment in clinical samples. *Child Development* 63(4) 840–858. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/1131237?seq=1#metadata_info_tab_contents.
- Wiig, E.M. (2018). *Rusavhengige mødre oppvokst i familier med rusproblemer- en kvalitativ studie av generasjonsoverføringer av avhengighet* (Doktoravhandling). Institutt for klinisk medisin, Oslo. Hentet fra <https://www.korus-sor.no/wp-content/uploads/2018/10/Eli-Marie-Wiig-doktorgrad-2018.pdf?>

Vedtaksnummer:

FNV-2017-75-TRO

FNV-2017-19-HSF

FNV-2017-26-OSL

FNV-2017-181-OSL
FNV-2017-192-OSL
FNV-2017-547-AGD
FNV-2017-735-TRO
FNV-2016-3746-HSF
FNV-2016-3112-MRO
FNV-2016-3446-OSL
FNV-2016-1826-OST
FNV-2016-4046-OPP
FNV-2015-291-OPP
FNV-2014-372-ROG
FNV-2014-80-OSL
FNV-2014-68-OSL
FNV-2014-234-HSF
FNV-2013-103-OST
FNV-2012-329-OSL
FNV-2012-44-TRO